بزاڤ 12

ساڵێك بوو كورد ئازاد ئەژیا

(عولـــــه)

(ع. م. أ)

چاپی دووەم

هەولێر ———— 2000

وێنەی نووسەر

پەیڤێك

کتێبی (ساڵێك بوو کورد ئازاد ئەژیا)ی نووسەر (عولە) کە بە پیتەکانی (ع. م. أ) بەرهەمەکانی بلاو کردۆتەوە، بە یەکێك لەو کتێبە دانسقەو دەگمەنانە دەدژمێردرێت کە راستگۆیانەو دوور لە شێواندنی رووداوە مێژوویی یەکان سەردەمی کۆماری کوردستان لە مەهاباد بە هەموو رووداوە گەرمەکانی و بە بەشداری کاریگەرانەی جەنەڕاڵ (مستەفا بارزانی نەمر)و هەڤالانی و پاشان شەڕە گرنگەکانی بارزانی یە قارەمانەکان دەگێڕێتەوە.

نووسەری کتێب کە شاهید عەیانێکی زیندووی ئەو سەردەمەو رووداوەکان بووە، هەر لە (دامەزراندنی کۆماری میللی کوردستان) تا (گەلی گادەر و ژیانی بارزانی یەکان) بە ووردی باسیان دەکات... باس کردنی (بیرەوەری و یاداشت، نووسینی مێژوو)ن، بۆ ئەمڕۆش بابەتێکی مێژوویی یە لەچاو هەندێك لەو کتێبانەی کە لافی نووسین و لێکۆڵینەوەی ئەکادیمییانە لێ دەدەن،

بــه بايــەخترو دەوڵەمەندترەبــە تايبــەتيش ئەوانــەی دەربــارەی ئــەو سـەردەمەو بــە نەفەســی چەواشــەيیو شـێواندنی (ڕۆڵــی قارەمانانــەی بارزانی نـەمرو بارزانیيـەكان) لـە بـەرگری كـردنو پشـتگيری كردنـی (كۆمــاری ميللــی كوردســتان) نووســراونەتەوە ئــەم كتێبــە ئــەوانی چەواشـە وەلاوە دەنـێو خۆشـی شـوێنی شـياوو مـەعقولی خـۆی لـە نێـو كتێبخانـەكانو لــە نێـو باسـی توێـژەرو ئێكۆڵـەرەوانی مێـژوو دەكاتــەوە.

خوێنــەری بــەڕێز: ناسـينی نووســەری بــەڕێزی كتێبەكــە دوای ئــەو نووســينە هــات كــە لــە ژمــارە (248)ی گۆڤــاری (هــەرێم)دا بــڵاوم كردبـوەوە، بـە هـۆی بـەڕێز (شـێخ محەمـەد شـێخ عـەلی سـەركان)يـەوە بــوو وەك دەڵێــن مــن لــە ئاسمانــان لــە دوای دەگــەڕام، كــەچی ئێوارەيـەك لـە ئێـواران لـە بارەگـای بـزاڤ بـە ديـداری گەيشـتم...كـاك (عولـە–ع.م.ا) وێـرای تەمـەن. مرۆڤێكـی وريــاو ئـەزموندارە، جگـە لـەم كتێبـەش چـەند بەرهـەمو چـاپكراوی ديكەشـی هەيـە، ئـەم كتێبەشـی بـە ڕەزامـەندیو ئاگـاداریو ڕۆژانـەش بـە پێداچوونـەوەی خـۆی بـە چاپ گەيانراوەتـەوە،

بە هيوايـن كتێبـی (سـاڵێك بـوو كـورد ئـازاد ئـەژيا) كـەلێنێك لــە كتێبخانــەی كورديمــان بگرێــتو (بزاڤــی ڕۆشــنبيرانی نوێخـوان)يـش توانيبێتـی خزمـەتێكی بچووكـی ڕۆشـنبيری كورديمـان بكـات...

محەمــەد خــدر مــەلوود

هــــەولێر: 2000/6/10

بسم الله الرحمن الرحيم

ئاوڕدانەوەییەك لە رابردووی نزیك

لە دوای براونەوەی جەنگی یەکەمی جیهانی ئەو وولاتانەی نەتەوەی کوردی تیا ئەژیا بە توندی بەسترابوونەوە بە ئینگلیزو فەڕانسەوە کە بەرەی زاڵ بوون لە جەنگدا ئینگلیزەکان لە فەڕانسەییەکان دەست رۆیشتووتر بوون پیاوانی کاربەدەستو دەوڵەتی لە ئێران و عێراقدا بەزۆری نۆکەرو پەروەردەی بەردەستی ئینگلیزەکان بوون، شای ئێران (رەزا شا) بە کودەتایەکی سەربازیو بە پشتیوانی ئینگلیزەکان توانیبووی دەستەڵات لە قاجارییەکانی بەر لە خۆی زەوت کاو خۆی داسەپێنێ بەسەر ئێراندا، پاشان لە رۆژی 1925/12/12 زاییندا لە پەرلەمانی ئێرانیدا بە شای ئێران هەلبژێردرا و تاجی شاهانەی کرایە سەر هەر ئینگلیزەکان بۆ عێراقیش (فەیسەل) کە فەڕانسەییەکان لە سوریە لە مەلیکایەتیان خستبوو، بە مەلیك بەسەر خەڵکی عێراقدا ساغیان کردەوە.

دوای ئەوەی شۆڕشی ساڵی 1930ی زایینی لە عێراق لە ئینگلیزی گەیاند کە ناتووانن راستەوخۆ، خۆیان وولاتی عێراق بەرن بەڕێوە، هاتن (فەیسەلیان) بەناوی (فەیسەلی

یەکەم)ەوە کرد بە مەلیکی عێراق، ئەو (فەیسەڵ)ەی کوڕی شەریفی مەککە بوو لەگەڵ ئینگلیز ڕێک کەوتبوو بە پشتیوانی ئەوان پەلاماری سوپای عوسمانییەکانیان دابوو، ئیتر بەو جۆرە عێراق لە لایەن نۆکەرانی وەك (نوری سەعید)ەوە بۆ بەرژەوەندی ئینگلیز لەکاردا بوون.

لە ساڵی 1932 زایینی حزبی نازی بە ڕابەری هیتلەر لە ئەلمانیادا هاتە سەر کارو خۆیان بەسەر گەلی ئەڵماندا داسەپاند، پاشانیش کەوتنە پەلهاویشتن بە ئەوروپادا.

لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستیشدا بە تایبەتی لە عێراق وئێران و تورکیادا وورده وورده دۆست و لایەنگر بۆ بیروباوەڕی نازیەتی وەك نەخۆشیی پەتایەك تەشەنەی کرد کەم و زۆر خەڵکیان فریو ئەدا گەلێك چالاکی سیاسی و سەربازی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا ڕوویدا، لە 1ی مانگی مایسی ساڵی1941ی زاییندا کودەتایەکی سەربازی وەك بەرەو بە ڕووی دەستەڵاتی ئینگلیزدا تەقیەوە، نازیەکانی ئەو سەردەمەی عێراق دەوڵەتێکیان بە سەرۆکایەتی (ڕەشید عالی گەیلانی)پێکەوە نا کە سەرۆك وەزیرانی ئەو وەزارەتە بوو کە دامەزرابوو، شەریف شەرەف لە جیاتی مەلیك (فەیسەڵی دووەهەم) کرابوو بە (وەسی) تاکو (فەیسەڵی دووەهەم) گەورە دەبێ، بەڵام ئەو نازیانە هەر زۆر زوو وەك بەفرەکەی بەهار تواندەوە و ئاشبەتاڵیان لێ کردوو بەرەو ئێران و تورکیا هاڵهاتن، جارێکی تر عێراق گەڕایەوە باوەشی ئینگلیزەکانەوە.

دەوڵـەتی تورکیـاش کـە سـەریان لـە نازیەتیئـەخورا، لـە ئـەنجامی جـەنگی دووهـەمی جیـهانی دڵنیـا نـەبوون، بۆیـە تـاکو نزیـك بڕانـەوەی بـەنگ، وەك بێلایـەن خۆیـان ئـەنواند.

دەوڵـەتی ((رەزا شـا))ش لـە ئـێران پـەیوەندی خـۆی لەگـەڵ ئـەلمانیای هیتلـەریدا بـەهێز کردبـوو، چـەك و کەرەسـەی جـەنگی لـە ئەڵمانـەکان ئـەکڕیو تـەواوێك لـە ئـەلمانیا نزیـك بـوو بـووەوە، بۆیـە ئینگلیزەکـان و شـورەوی ((کـە بـەرەی سـوێنخواران بـوون لـە دژی نـازێیتی و فاشسـتییێتی، لـە رۆژی 1941/8/25ی زایینـیدا بـە سـوپاوە رژانـە خـاکی ئێرانـەوەو سەرانسـەری ئێرانیـان داگـیر کـرد، ((رەزا شـا))لـە رۆژی 25ی ئـابی 1941ی زایینـدا دەسـتی لـەکار کێشـایەوە پاشـان بـە گورجـی لـە ئـێران دوور خرابـووە. ئـێران لـە رۆژی 1942/9/9ی زایینـدا بانگـەوازی جـەنگی لـە دژ ئـەڵمانیای هیتلـەری دەرکـرد

بـەو جـۆرە سـەرووی ئـێران، واتـە کوردسـتانی ژووروی ئـێرانو ئازربایجـانی ئـێرانی کەوتنـە ژێـر دەسـتەڵاتی سـوپای سـووری شـورەویەوە.

شـورەوی، لـە رووی شـارەزاییەوە، کەوتنـە چاوپۆشـی لـە خـەڵکی و تـاکو رادەیـەك هـاندانیش بـۆ ئـەوەی ئەگـەر جموجۆلێـك هـەبێ لـەناو خـەڵکی کـوردو ئـازەریدا بکەونـە خۆبـان بـێ ئـەوەی وەك جـاری جـاران کەسـێك دەسـتیان بـۆ بـەرێ و راوەدوویـان بنـێ لـە سـاڵی 1942ی زایینـدا کۆمەڵـەی ((ژ.ك))کەوتـە خـۆیو گورجوگۆلیـەکی زۆریـان نوانـد لـەناو کوردانـی ئـێرانو عـێراقدا

بیرەباوەڕی کوردایەتیان لەناو خەڵك بڵاو ئەکردەوە، لە ساڵی 1945ی زاییندا حزبی دیموکراتی کوردستان کەوتە جموجۆڵی سیاسییەوە کە پاشان لە رۆژی 1946/1/22 زایینیدا بۆ یەکەم جار لە مێژووی کوردا کۆماری میللی کوردستان دامەزراو ((قازی محەمەد)) کرا بە پێشەواو سەرەك کۆماری ئەو دەوڵەتە کوردییەو مەهاباد کرا بە پایتەختەو ئاڵای کورد هەڵکرا، دوای کەمتر لە ساڵێك لە رۆژی 1946/12/12ی زایینیدا ئەو کۆمارە ساوایە بەبێ بەرگری لە خۆی روخا.

لە رۆژی 1942/12/1زایینیدا (رۆزەفەڵت)سەرۆك کۆماری ئەو کاتەی ئەمریکا ، ستالین رابەری حزبی کۆمۆنیستی شووروەوی، چیرچل سەرەك وەزیرانی ئەو کاتەی ئینگلیز (ئەوانە بەرەیەك بوون لە دژی نازییێتیو فاشستییێتی) بە سێ قۆڵی لە تاران کۆ بوونەوە، بڕیاریاندا سەروەری (سیادە)و سەربەخۆیی تەواوی خاکی ئێران بپارێزن. رۆژی 1945/3/3 زایینییان دانا کە ئەبێ لەو رۆژەدا سوپای خۆیان کە داگیرکەرانی ئێران بوون لە ئێران دەرچن سوپای سووری شوورەوی لە رۆژی 1941/5/9 لە خاکی ئێران چووە دەرەوە ئیتر پاراستنی کۆماری میللی کوردستانو مانەوەی کەوتە ئەستۆی نەتەوەی کورد خۆی.

هەر لەو سەردەمەدا وەزارەتی ئێران بە سەرۆکایەتی (قەوام ئەلسەڵتەنە)دامەزرابوو کە نۆکەرێکی ئەڵقە لەگوێی ئینگلیزەکان بوو، پەروەردەی بەردەستی ئەوان بوو، ئەویش هات لەسەر شێوەی حزبی دیموکراتی کوردستان و فرقەی

دیموکراتی ئازربایجان، حزبێکی دروست کرد، ناویشی لێ نا (حزبی دیموکراتی ئێران) بە بڵاو کردنەوە بڵاوی کردەوەو جاڕی دا کە نیازی وایە سەرانسەری ئێران بە شێوەیەکی دیموکراتیانە بەرێت بەڕێوە و پەیوەندی دۆستایەتی لەگەڵ وولاتی شورەوی کە دراوسێی ئێرانە ببەستێ و ئیمتیازی دەرهێنانی نەوتی سەرووی ئێران بدات بە شورەوی بۆ دەرهێنانی نەوت و ئەو نەوتەش بۆ سوودی شورەوی و ئێران بخرێتە کار بەرەیەکی سیاسیشی لەتەك حزبی تودەی ئێراندا کردەوە، و چوو بۆ سەردان لە (ستالین) لە شورەوی و بە گەرمی پەیمانامەیەکی لەگەڵ شورەوی مۆر کرد،بە گوێرەی ئەو پەیمانە مافی دەرهێنانی نەوتی ژووروی ئێران درا بوو بە دەوڵەتی شورەوی، ئیتر بەو جۆرە رێگای لە رەگوڕیشە بەدەر هێنانی دامو دەزگای ئەو جووتە کۆمارە واتە کۆماری میللی کوردستان و کۆماری دیموکراتی ئازربایجانی ساز کرد، ئەو جووتە کۆمارە ساوایەی کە لە چاو دەوڵەتی ئەوسای ئێران دا کە بە گەرمی ئینگلیز و ئەمەریکا پشتیوانیان لێ دەکرد، لە رووی تووانای چەك و کەرەسەی جەنگیەوە ئێران خاوەنی تانك و تۆپ و فڕۆکە بوو، چەك و کەرەسەی جەنگی ئەو دوو کۆمارە لە بەراورد کردندا بە چەك و جبەخانەی ئێران ئەوەلەوە ئەچوو کوردو ئازەری بە بەردەقانی (قۆچەقانێ) و دارلاستیك شەڕ ئەکەن.

(قەوام ئەلسەڵتەنە)کە وەکو رێویەکی فێڵبازو بە بیانۆی دروستکردنی پەرلەمانەوە بۆ سەلماندنی پەیماننامەی نێوان

خۆی و شورەوی لە ژێر پەردەی هەڵبژاردنی نوێنەرانی ئەو پەرلەمانەدا سوپای ئێرانی خستە کار، بۆ داگیر کردنەوەی خاکی کوردستان و ئازربایجان. لە ژێر بیانۆی ئەوەی ئەبێ هەلبژاردن لە سەرانسەری ئێراندا دەست پێ بکا، هەلبژاردنێك کە چارەنووسی گەلانی ئێراندابین ئەکا لەو پەرلەمانەداکە لە لایەن هەموو ئێرانیەکەوە ئەبێ بەبێ جیاوازی، دەوڵەتی تاران کەوتە هەرەشە لەوانەی رێگە بە سوپای ئێران ئەگرن کە مەبەستی لە کوردو ئازەری بوو تاکو ئەو دوو نەتەوەیە نەوێرن ببنە کۆسپ و بەرهەڵستی لە رووی سوپای ئێراندا، سوپای ئێران و دەوڵەتی ئازربایجانی ئێران، لە (ئەفلان کۆ) بە رووی یەکتردا تەقینەوە، سوپای ئازربایجان خۆی نەگرتوو هەر ئەو شەرە بوو بووە هۆی روخان و هەرەسهێنانی کۆماری ئازربایجان. رۆژێك دوای رووخانی ئازربایجان، لە رۆژی 1946/12/12ی زاییندا کۆماری میللی کوردستانیش روخا، تۆڵەی بەرەو دوایان لەکوردو ئازەری کردەوە، دەوڵەتی شورەویش زەقەی چاوی ئەهات، مەگەر بە ئەسە بۆڵە بۆڵێکیان لێ هاتبێ ئەگینا هیچ!

پاشانیش لە رۆژی 1947/10/23زاییندا پەرلەمانی ئێرانی ئەو رێکەوتنامەیەی نێوان (قەوام ئەلسەڵتەنە)و شورەوی یان سووك و ئاسان هەڵوەشاندەوەو نوێنەرانی ئێرانی رازی نەبوون نەوتی خۆیان بدەن بە شورەوی ئەو جۆرە ریسەکە بووەوە خوری سەر لە نوێ سەرانسەری ئێران گەڕایەوە باوەشی

ئینگلیز، ئەمجارە لەگەڵ ئینگلیزەکاندا ئەمریکاش لە خەڵکی قوت بوونەوە، و داوای پشکی خۆیان ئەکرد لە تالآن کردنی ئێراندا دەوڵەتی شاهنشاهیش کرایە پاسەوانی بەرژەوەندی ئەو دوو دەوڵەتە ئیستعماریە نۆکەرانی ئینگلیز لە پەرلەمانی ئێرانیدا بە دەم بادانو ڕێگەنەدان بە شورەوی مافی هەبێ لە دەرهێنانی نەوتی ئێراندا بوو بوونە دڵسۆزترینو نیشتمان پەروەرترین کەسانێك لە لای خەڵکی ئێران، قوام السلطنه، کە گەورەترین خزمەتێکی بە ئینگلیزو ئەمەریکا کرد، ئەویش لە وەزارەت داوای لێبوردنی کرد، و خۆی خستە لاوە. ئێران سەر لەنوێ کرایەوە بە بەندیخانەیەکی گەورە بۆ چەوساندنەوەی گەلانی بێبەش لە هەموو مافێکی مرۆڤایەتی.

هەر لەو سەردەمەدا کە تازە کورد ببووە خاوەنی خۆیو لە ژێر ئالآی شەکاوەی خۆیدا ژیانی بەسەر ئەبرد((من)) نووسەری ئەم یاداشتە لە تەك دوو هەڤاڵی کوردی گەرمێن بیروباوەڕی کوردایەتی پاڵی پێوە نابووین ڕوو بکەینە مەهاباد، قیبلەی هیواو ئاواتی کوردو پایتەختی کۆماری میللی کوردستان بۆ ئەوەی ئەرکێ کە هەستمان پێ کردبوو ئەنجامی بدەین، ئێستاش بە ئەرکی خۆمی ئەزانم کە بیرەوەریەکانم ئەوەی لە نزیکەوە بەچاوی خۆم دیومە یان بەشداریم تیا کردووە، بە نووسین بیانخەمە بەرچاوی هاوزمانانی کوردم، ئەو کوردەی کە تاکو ئێستاش هەر گرفتاری دەستی چەپەڵی ئەو داگیرکەرانەیە کە هەر وەك ئەو سەردەمە کوردستانی

خۆشەویستمان هەر پارچە پارچەو داگیر کراوەو کوردی لایەك بە دزیەوە نەبێ ناتووانا روو لە لایەکی تری وولاتە داگیرکراوەکەی بکا، هەیشە کورد کەوتۆتە بەر شالأوی لەناوبردن و قڕ کردن لە هەموو لایەکەوە راوەدومان ئەنێن، تا وای لێهاتووە نەتووانین لە کوردستاندا بحەوێینەوە، ئەوەتا بە هەزاران ئاوارە و دەربەدەری وولأتان کراویین، کەچی هەتا ئێستاش هیچمان بە هیچ نەکردووە، دوژمنانی داگیرکەریش هەر لە یەکترمان تیژ دەکەن، تاکو ئەوەی بە خۆیان نەکراوەو ناکرێ، خۆمان بە خۆمانی بکەین.

دامەزراندنی کۆماری میللی کوردستان

رۆژی 1946/1/22ی زایینی رۆژێکی گرنگی مێژووییە لە مێژووی پڕ لە خەبات و تێکۆشانی نەتەوەی کورد دا، ئەو رۆژە پیرۆزەیە کە گەلی کورد بۆ یەکەم جار لە مێژوودا توانیویەتی کۆمارێك بەناوی کۆماری میللی کوردستان لەسەر بەشێك لە خاکی خۆی لە کوردستانی ژووروی ئێراندا، دامەزرێنێ ئەو رووداوە گرنگە لەو سەردەمەدا هەموو کوردەواری هێنابووە هەژان، شاری سابلاغ (مەهاباد) کرا بە پایتەختی ئەو کۆمارە ساوایە، بۆیە مەهاباد ببووە قیبلەگای هەست و ئاواتی دێرینەی هەزاران هەزار کوردی دڵسۆزو خوێن گەرم، لەو سەردەمەداو لە هەموو بەشەکانی تری کوردستانی داگیرکراودا.

دوای نیوەڕۆی رۆژێکی بەهاری ساڵی 1946ی زایینی بوو من، نووسەری ئەم بیرەوەریانە ((عولە))لەتەك دوو رۆڵەی تری کوردی گەرمێندا رووومان کردبووە شاری مەهاباد، پایتەختی کۆماری میللی کوردستان ئەو دووانە یەکێکیان بەناوی (حەمە) ئەوەکەی تریان بەناوی ((عەبە))دوا نیوەڕۆی ئەو رۆژە خۆشە بەهاریە تازە لە پردی سوورئەپەڕینەوە، دەرو

دەشتی قەراغ شاری مەهاباد کە وەك فەرشێکی رەنگینی دەستی سروشت رازانبویەوە، پڕ بوو لە خەڵك بۆ سەیران‌و گەڕان دەستە دەستە و پۆلٌ پۆلٌ رژابوونە ئەو ناوەوە خەریکی شایی‌و سەیران‌و پیاسە کردن بوون، کەمێك دوور لە ئێمە چوار لاوی کورد بە دووربین روویان لە ئێمە کردبوو، کە بە کاوەخۆ ملی رێگامان گرتووە بەرەو مەهاباد، هەر جارەی یەکێکیان دووربینەکەی ئەنووسان بە چاویەوەو سەرنجی لای ئێمەی ئەدا، وەك هەستیان کردبێ کە ئێمە کەسانێکی تازەین رووما‌ن کردۆتە مەهاباد بۆیە بە پەلە بوون کە لێیان نزیك ببینەوە، ئەوانیش هێدی هێدی کەوتنە خۆیان بەرەو لای ئێمە بە دامێنی رێگەکەدا شۆڕ بوونەوە، کە بە تەواوی گەیشتینە یەك زۆر بە گەرمی پێشەوازیان لیٌ کردین، یەکێکیان کە ناوی دانش بوو لەوەو پێش یەکترمان ئەناسی بەوەی خەڵکی یەك گەڕەك بووین لە سلێمانی دەستی کردە گەردەنم و تێر تێر یەکتریمان ماچ کرد، بەلاٌم ئەوانی ترمان نەدیبوو ئەگەر چی پاشان لەگەلٌ ئەوانیشدا بووینە دۆست‌و ئاشنا.

کاك (دانش) یارمەتی لەوان خواست تاکو لەگەڵماندا بێت‌و خۆی بکاتە چاوساغی ئێمە لە رێگە بە منی ووت: ((ئەگەر لێیان پرسیت کێ ئەناسی، ناوی من بێنە)) دوو نامەمان پیٌ بوو یەکێکیان بۆ (حاجی بابە شێخ) سەرەك وەزیرانی حکومەتی میللی کوردستان، نامەکەی تریان بۆ سەرۆکی شارەوانی شاری مەهاباد، نامەکان هیچ گرنگیەکی

سیاسـیان نـەبوو تـەنیا ناسـیاوانی ئـەو دووانـە دابوویانـە دەسـتمان بـە (کـاك دانـش)م ووت: کـە ئەمانـەوێت ئـەو دوو نامەیـە بدەیـن بـە خاوەنـەکانیانو شـوێنو جێگایـان نـازانین؟

(کـاك دانـش) ئێمـەی گـەیاند بـە مـاڵی (حـاجی بابـە شـێخ) کـە کـەوتبووە سـەر ئـەو خیابانـەی ئێمـەی ئەگـەیاندە چوارچـرای مـەهاباد ماڵەکـەی باڵەخانەیـەك بـوو تەنـها پێشـمەرگەیەك بـە چەکـەوە لەبـەر دەرگاکـەدا راوەسـتابوو ئـەویش بـە ئاسـانی رێگـەی دایـن بچینـە خزمـەتی (حـاجی بابـە شـێخ) لەسـەر دەسـتووری ئـەو سـەردەمە ئەبوایـە دەسـتی مـاچ بکـەین ئێمـەش دەسـتمان مـاچ کـردو لـە دیوەخانـە بچکۆلەکـەیدا دانیشـتینو لـەو چایـەی بـەئاوی گـولاو دروسـت کرابـوو چامـان خـواردەوە، لەگـەڵماندا کەوتـە گفتوگـۆ لـەجیاتی ئێمـە کاکـە (حەمـە)کـە لـە تەمـەندا لـە ئێمـە گـەورەتر بـوو ئـەو لـە بـاتی ئێمـەش وەڵامـی پرسـیارەکانی ئەدایـەوە بـەوەی (حـاجی بابـە شـێخ)عـەرەبی (فصحـەی) ئـەزانی لەگـەڵ کاکـە (حەمـە)دا گـەڵێکی ئاخـافتن کـرد، پاشـان بـە ئامۆژگـاری بـە ئێمـەی ووت کـە ئـەبێ بچـین بـۆ بارەگـای حزبـی دیموکراتـی کوردسـتانو تێـی گـەیاندین کـە لـەوێ گفتوگۆمـان لەگـەڵ ئەکـەن، نابـێ پێمـان نـاخۆش بـێ، چوونکـە مەبەسـت ئەوەیـە کـە پیـاو خـراپ نـەتووانێ لـەناوماندا هێلانـە بکـا، رازو نیـازی ئـێرە بـۆ دوژمنـان بەرنـەوە.

هـەر کـاك (دانـش) چاوسـاغمان بـوو بـۆ بارەگـای حـزبو دەوڵـەت، بارەگـای حزبـی دیموکراتـی کوردسـتان کـە لـە هـەمان کـاتدا بارەگـای کۆمـاری میللـی کوردسـتانیش بـوو، ئێمـەیان بـردە

ژوورێکــی خنجیلانــه لەســەر ســەندەڵی لەگــەڵ ژمارەیــەك کــوردی مــەهابادی دانیشــتین زۆر بــه گــەرمی بــەخێر هاتنیــان لێ کردیــن، پاشـان لێیـان پرسـین کـه کـێ ئەناسـین کاکـه (حەمـه) کـه (عریـف) بـوو لـه سـوپای عـێراقدا لـەوەو پێـش کـاك (عـزت عبدالعزیـن)ی ئەناسـی بـەوەی ئەفسـەری بـوو لـه عـێراق، وتـی: مـن کـاك عـزت عبدالعزیـز ئەناسـم منیـش ووتم: (دانـش ئەناسـم))زۆری نـەخایاند (عـزت عبدالعزیـن)و (دانـش) پـەیدا بـوون، و لێمـان هاتنـه ژورەوه و سـلاویان کـردو دانیشـتن ئێمـه لەسـەر دەسـتووری خۆمـان بـەخێر هاتنمـان لێکـردن، کـەچی کەسـیان خۆیـان لـه ئێمـه نەگـەیاند!!

واتــه کــه مــن بــه (دانــش)م ووت: (کــاك دانــش بــەخێر بێیـت)وەلامـی نەدامـەوه خـۆی لـه مـن گێـل کـردو وای پیشـان نـەدا کـه مـن ئەناسـێ !! هـەروەها کـاك ((عـزت عبدالعزیـن) بەرانبـەر بـه کاکـه (حەمـه) تومـەز ئـەوه جـۆره پەرلەیەکـه دانـراوه بـۆ (دانـش)و (کـاك عـزت عبدالعزیـن) تـاکو ئێمـه بشـەلەژێین، ئـەوه بـوو کـاك (دانـش) کـه وەرامـی منـی نەدایـەوه بـه گورجـی یـەکێك لەوانـەی ئێمـەی ئـەدواند رووی کـرده مـن و ووتـی:

((دیـاره تـۆ کـەس ناناسـی !؟)) پاشـان دەسـتی درێـژ کـرد بـۆ کـاك (دانش) ووتـی: ((ئـەوه کـه تـۆ بـه کـاك دانشـی نـاو ئەبـەی خـەڵکی مـەهاباده ئێمـه لـەمێژه ئەیناسـین نـاوی مـام هەمزەیـه)) لـەوەلامدا ووتم: ((ئـەوه کـاك دانشـی خـەڵکی سـلێمانیەو زۆر بـه باشـی یـەکتر ئەناسـین)) دوای ئـەو چاووڕاوه یەکـه یەکـه بـانگ کراینـه ژوورێکـی تـر، لەبـەر دەممـاندا، قورئـانێکی پـیرۆز، ئالایـەکی کـوردو وێنـەی

چەند کەلەمێردێکی کورد، کە لە شۆڕشەکانی کورددا لەوەو پێش گیانی پاکی خۆیان کردبووە قوربانی لە ڕێگەی ئازادی و سەرفرازی کورددا وەکو ((شێخ سەعیدی پیران)) و ((دکتۆر فوئاد)) کە تورکە کەمالیەکان بۆ چاوترساندنی کورد، لە تورکیا لە سێدارەیان دابوون، هەر یەکێ لە ئێمە بەو جۆرە سوێند درایین کە خۆمان‌و هەڤاڵەکانمان بە نیازی ناپاکی ڕوومان نەکردۆتە کوردستانی ئازاد.

پاشان من‌و کاکە (عەبە) کە هاوتەمەن بووین دراینە دەست کاك (دانش)و بۆ هەر یەکێکمان شەش تمەن درا بە کاك (دانش) بۆ خەرجیمان‌و پێمان وترا کە ڕۆژی دوای ئەبێ سەر لە بارەگای حزب بدەینەوەو چاومان بە هەمان کەس بکەوێتەوە، ئەو کەسەی پارەکەی بۆ داین بە کاك (دانش)، کاك (دانش) چەند مانگێ بەر لە ئێمە گەیشتبووە مەهاباد شارەزایی هەبوو لەگەڵ خەڵکی مەهاباد دا، ئێمەی بردە چەند ماڵە کوردێکی خەڵکی سلێمانی کە دەستی شاراوەی ڕۆژگار لە مەهابادی گیرسانبوونەوە، زۆر ڕوویان داینێ و ئامۆژگاریان کردین کە پەیوەندیان لەگەڵدا بەهێزتر بکەین، پیشانیاندا کە ئامادەن یارمەتیمان بدەن‌و گیروگرفتەکانی خۆمان بۆ چارەسەر بکەن‌و لامان لێ بکەنەوە، شەو بۆ نووستن لە ژوورێکدا کە دانش‌و هەڤاڵێکی تر بە ناوی (ووردی) بە یەکەوە ئەژیان.

ئەو شەوەمان لای ئەوان ڕۆژ کردەوە بەیانی زوو لەگەڵ کاك (دانش) چووین لە چاخانەیەك ناشتامان کرد پاشان من‌و

کاکە (عەبە) رووماان کاردە بارەگاای دەوڵەتی میللی کوردستان لەگەڵ هەمان پیاوێك کە تومەنەکانی رۆژی پێشووتر دابوینی دانیشتین، ووتی: ((ئێوە خۆتان حەزتان لە چیە کە بۆتان بکەین؟))

ئێمەش کە هەردووکمان لە سلێمانی خوێندکاری پۆلی یەکەمی ناوەندی بووین و هێشتا خوێندنمان تەواو نەکردبوو داوامان لێکرد رێگەمان بدات کە خوێندن تەواو بکەین و بخوێنین، ئەویش زۆر بە ئاسانی بەو پەڕی ئاسانیەوە بە دڵسۆزی ئێمەی نارد، بۆ فێرگەیەکی ناوەندی لە پۆلی یەکەم لە شاری مەهاباد هەر لەهەمان رۆژدا بۆ هەر یەکێکمان دەستێ جلی شاگردانی فێرگەییان بۆ کڕین و بووینەوە بە شاگرد بە نیازی خوێندن.

بەرانبەر بارەگای حزب و دەوڵەت بالآخەنەیەك هەبوو، لەو بالآخانەیەدا ژوورێکیان بۆ نووستن و ژیانمان تەرخان کرد، هەرچی پێداویستی ژیانی ئەو سەردەمە بوو هەموویان بۆ ساز کردین. بۆ نان خواردنی سێ ژەمەش بەرەو رووی کانگای هێزی بارزانی یەکانیان کردینەوە، کە لەوێ سێ ژەمە نان و خواردن و شیو لێنان دروست ئەکرا، ئیتر ئەمانتووانی سێ ژەمە بچین و پشکی خۆمان لە چێشت و خواردن وەرگرین.

ئێوارەی ئەو رۆژەی ئێمەیان نارد، بۆ فێرگەو تازە جێگای نووستنمان دەست کەوتبوو، هەمان کابرا لەتەك کاك (دانش) دا بوون، بە مێوانمان لەو قەندو چایەی وەرمان گرتبوو چامان بۆ لێنان و بەیەکەوە چامان خواردەوە، پاشان بۆمان

دەرکـەوت ئـەو پیـاوە نـاوی (مـەنافی کـەریمی)ەو لـەو سـەردەمەدا وەزیـری (فەرهـەنگ بـوو)بۆیـە هـەتا هەتایـە بـێ فـیزی‌و دڵسـۆزی ئـەو جـۆرە کەسـانە لـە یادگـاردا رەش نابێتـەوەو هـەر وەك خـۆی زینـدووە، رووخۆشـی‌و بێفـیزی کـوردی مـەهاباد سـەخاوەت‌و رەوشـت بـەرزی‌و خێرخواهی‌یـان نموونەیەکـە لـە دڵ پـاکی‌و رێـز لێنـان لـەناو کوردانـدا، بـەڵام بـۆ خوێنـدن نـەمانتووانی بـەردەوام بین چوونکـە خوێندنـی نـاوەندی هێشـتا بـە فارسـی بـوو، ئێمـەش لەبـەر ئـەو هۆیـە گەڕاینـەوە لای وەزیـری فەرهـەنگمان‌و پێمـان راگـەیاند کـە ئێمـە لـە سـلێمانی تـاکو پـۆلی شەشـەمی سـەرەتایی‌یمان بـە کـوردی خوێنـدوە، ئێسـتا ماوەیـەکمان ئـەوێ تـاکو فـێری زمـانی فارسـی ئـەبین، ئـەویش پیاوانـە ووتـی:((جا چـی لـەوە چاکـتر ئـەبێ ئێـوە ئـەنێرین نووسـینی کـوردی فـێری شـاگردانی فێرگـەکان بکـەن)) بـەو جـۆرە لـە فێرگـەی (گـەلاوێژ) کـە یەکـەم فێرگەیـەك بـوو بـە دزیـەوە بـەر لـە دامـەزراندنی کۆمـاری میللـی کوردسـتان مامۆسـتایانی کـورد دەرسـی کوردیـان بـە خـەڵکی کـورد لـەو فێرگەیـەدا وتۆتـەوەو ئیـتر لـەو فێرگەیـەدا نووسـین‌و خوێندنـی زمـانی کوردیمـان فـێری نەوجـەوانانی مـەهابادی ئـەکرد.

قاچاخچیەکانی ئەو سەردەمە

هەر لەو سەردەمەدا هێندێ لە قاچاخچیەکانی کوردی عێراق ئەم دیوو ئەو دیووی کوردستانیان ئەکرد، ئەو قاچاخچیانە ئەو سنوورەی دەست کردی داگیرکەران بوو ئەیان شکانوو بەو جۆرە نانی خۆیان بەدەست ئەهانی، جگە لەوەی ئەو سنوور شکاندنە خۆی لە خۆیدا چاو قایمیەکی زۆری ئەویست بەوەی ئیشەکەیان یاسا شکاندنی داگیرکەران بوو، ئەگەر پێیان بزانرابوایە بە توندی سزا ئەدران، ئەوانە لەو رۆژانەدا دەوری پۆستەچیان ئەبینی بۆ کەسانی وەکو ئێمە، چوونکە لە رێگەی ئەوانەوە نامەمان بۆ ئەهاتو نامەمان بۆ کەس و کارمان ئەنارد، جگە لەوە لەگەڕانەوەیاندا بۆ کوردستانی عێراق هەواڵی دامەزراندنی کۆماری کوردستانی ئێرانیان ئەدا بە گوێی خەڵکداو جار جارە گۆڤارو رۆژنامەو پەرتوکێ کە تازە دەرچووە لەگەڵ خۆیاندا ئەیان بردەوە، ئەکەوتنە بەر دەستی لاوانی کوردی عێراق ، منیش بەو قاچاخچیانەدا نامەم بۆ کەس و کارم ناردو کتێب و پەرتووک و

گۆڤـاری کـوردی ئـەو کاتـەی عـێراق کـە لای بـرادەران دەسـت ئەکەوت خۆشم کاتی خۆی گەلێك لەو چاپەمەنیانەم لە ماڵەوە لە سلێمانی بەجێ هێشتبوو، داوای ئەو چاپەمەنیانەم کردبوو کاریان راست بۆ لە گەڕانەوەدا لەگەڵ خۆیان هێنایان کەڵێنێکی گەورەیان پڕ کردبووەوە بەلای کوردەکانی ئێرانەوە جێگاو رێزی تایبەتیان هەبوو، چوونکە کەم هەبوو لە خوێنەرانی ئەو سەردەمە چاویان بە پەرتووك و کتێب و گۆڤاری کوردی، بەر لە کۆماری کوردستان کەوتبێ، بۆیە ئەڵێم لە رادە بەدەر کەڵك لەو چاپەمەنیانە وەرگیرا، هەر ئەو قاچاخچیانە نامەیەکیان بۆ (حاجی بابە شێخ) هێنابوو زۆر بە پەرۆش بوون بیدەنە دەستی.

کۆڕێك بە بۆنەی بە کوردی خوێندن

لە فێرگەی (گەلاوێژ)کە یەکەم فێرگە بوو بەر لە دامەراندنی کۆماری میللی کوردستان بە کوردی تیایدا دەرس بە خەڵك وترا بووەوە بۆیە بەو بۆنەیەوە، ژمارەیەکی زۆر لە گەورە پیاوان بانگ کرابوون ، منیش ئەو دەفتەرەی کە ئیمزای بانگ کراوەکانی تیا کۆ ئەکرایەوە لەگەڵ خۆمم برد تاکو (حاجی بابە شێخ) ببینم‌و ئیمزای وەرگرم بەوەی ئەویش یەکێك بوو لە بانگ کراوەکان، هەروەها ئەو قاچاخچییەی نامەکەی بۆ (حاجی بابە شێخ) هێنابوو لەگەڵ خۆمم بردو ئەمانزانی تەشریفی بردووە سەر لەو کرێکارانە بدا کە زێرابێك لێ ئەدەن بۆ ئاوەڕۆی گەرکێك لە گەڕەکەکانی شاری مەهاباد، ئێمەش کە پرسی بوومان پێیان وتبووین چووە بۆ ئەوێ روومان کردە ئەو شوێنە دۆزیمانەوە، چوو بوو دەستنوێژ بشوا کە گەڕایەوە سڵاومان لێ کردو نامەکەمان دایە دەستی ئەویش کردیەوە، پاشان لەسەر ئەو گلەی لە زێرابەکە کرێکارەکان دەریان دابوو، تەختاییەك هەبوو چوو لەوێ گلەکە ووشك بوو دانیشت‌و لە نامەکە وورد بووەوە، بەڵام بەوەی نامەکە لەسەر شێوەی کوردی

ئالآی شەکاوەی کورد !

لەسەر هەموو دام و دەزگاکانی کۆماری میللی کوردستان ئالآی رەنگاو رەنگی کورد هەلکرابوو، خەلکی کە زۆر تامەزرۆو پەرۆشی شەکاندنەوەی ئالآی کورد بوون، بەزۆری ئالآکان لەلایەن خەلکەوە بە گەورەیی و بە پانی دروست ئەکران تاکو هەر لە دوورەوە بزانرێت کە ئەوە ئالآی کوردە، نەك ئالآی پێشوو ئالآکە لە سێ پارچە دروست ئەکرا پارچەی سەرەوە سوورو پارچەی ناوەراست سپی، پارچەی خوارەوە کەسك واتە (سەوز) بوونی ئەو ئالآ هەلکراوانە گیانێکی تازەی ئەکرد بە بەر خەلکدا لە ناوەراستی پارچە سپیەکەدا رۆژێك بە رەنگی زەرد تیشکی پەخشان ئەکرد بە هەموو لایەکدا.

سوپای سووری شورەوی

دوای دامەزراندنی کۆماری میللی کوردستانیش هێشتا سوپای سووری شورەوی مابوو بەلآم کەم و زۆر دوور بوون لە خراپەو دەست درێژی، تاکو خەلکەکەش بە چاوی داگیرکەرەوە

سەیریان نەدەکردن، پاشان لە رۆژی 1946/5/9زایینی لە کۆماری میللی کوردستان چوونە دەرەوە، لەو رۆژەدا لە هەموو لایەکدا کرا بە شایی و بە هەڵپەرکێ و سەربازەکان لەناو ماشێنەکانیادا کە سوار ببوون بۆ گەڕانەوە بەرەو شورەوی بە دەست وایان پیشان ئەدا هەر لەگەڵماندا ئەمێنن هەتاکو پاش گەڕانەوەشیان بۆ وولاتی خۆیان.

نزیک بوونەوەمان لە بارزانییەکان:

وورده وورده پەیوەندیمان لەگەڵ بارزانییەکاندا بە هێز بوو کەوتینە سەر ئەوەی بەر لە پشوی هاوین بچینە ریزی پێشمەرگەی بارزانییەکانەوە، چوونکە لامان رەوا نەبوو لە ماوەی پشوودانی هاویندا کە ئەبێ دانیشین و هیچ نەکەین لەگەڵ ئەوەشدا موچەو مانگانە وەرگرین بۆیە ئەفسەرە کوردەکان ئەوانەی بەشداری شەڕەکانی شۆڕشی بارزانییان کردبوو، لە سوپای عێراق هەڵهاتبوون ئێمەیان هان ئەدا بچینە ریزیانەوەو قەولیان پێدابووین بمانکەن بە ئەفسەرو ناوی ئێمەو ژمارەیەکی وەک ئێمەیان دابوو بەو لیژنەیەی پێک هاتبوو لە وەزارەتی (جەنگ)بۆ دابەش کردنی پلەو پایەی بچووک بۆ ئێمە مانان تاکو ئەو کارانەی بە بارزانییەکان نەدەکرا بدرێت بە ئێمە چوونکە بارزانییەکان بەشی هەرە زۆریان خوێندەوار نەبوون.

هـــەر بلێــن ئـــەم شـــیعرە ئـــەهلی کۆهســـارو گەرمەســـێر
هـــەر بـــژی ئـــالآی کـــوردو پێشـــەوای زانـــایی کـــورد
چـــەند زەمانێکـــە ئەســـیرو ژێـــر چەپۆکـــەی عالـــەمن
ســـەرکزو بـــێ قیمـــەتی بـــەر چـــاوی زادەی ئـــادەمن
دیلـــی زینـدانـــی نـــەزانین مەســـتی بـــاردەی ماتـــەمن
بـانگ کەنـــە یـــەکتر هـــەمووتان چوونکـــە ئـــەمڕۆ بـــێ خـــەمن
هـــەر بـــژی ئـــالآی کـــوردو پێشـــەوای زانـــایی کـــورد
قـــەت لـــە بـــیرت دەرنـــەچێ کـــوردە زڕەی زنجـــیری پێـــت
تـــۆ تەماشـــاکە لـــە دەس بێگانـــەکان چـــی هاتـــە رێـــت
کوانـــێ بـــابی گـــۆڕ غـــەریبو مامەکـــەی بـــێ شـــوێنو جێـــت
کـــوردە تـــۆ چـــۆن دڵـــبرینی شـــل کـــە بـــۆ ئـــەم شـــیعرە گوێـــت
هـــەر بـــژی ئـــالآی کـــوردو پێشـــەوای زانـــایی کـــورد
نەوبەتـــە باراشـــت لێکـــە ئاشـــی گێتـــی کەوتـــە گـــەڕ
شـــێر نەترســـاوە لـــە بـــەزمو شۆڕشـــی مـــەیدانی شـــەڕ
گـــوێ نـــەدەی هـــەرگیز بـــە هاشـــەو هوشـــەیی ئـــەربابی زەڕ
هـــەڵگرە ئـــەم دەســـتە شـــیعرەو دابنـــێ ســـەد ســـەوڵێ تـــەڕ
هـــەر بـــژی ئـــالآی کـــوردو پێشـــەوای زانـــایی کـــورد
خانـــەقین مـــژدەی ئـــەدا ئـــەمڕۆ بـــە دیاربـــەکرو هـــەرات
پێچەوانـــەی دەوری پێشـــوو رۆژ لـــە شـــیمالۆ هـــەلآت
ســـەیری تیشـــکی کـــە چلـــۆن روونـــاکی خســـتە ســـەر وولآت
ئـــەم ووتـــارە بـــیری دڵ بـــێ چاکـــە بـــۆ رێگـــەی نـــەجات
هـــەر بـــژی ئـــالآی کـــوردو پێشـــەوای زانـــایی کـــورد

شـــيعرەکەو خوێدنـــەوەی جێگـــای رەزامـــەندی وپەســـند کردنـــی گوێگرەکـــان بـــوو بـــە تایبـــەتی (پێشـــەوا)و (بـــارزانی) بۆیـــە لای ئێـــوارەی هـــەمان رۆژ لەگـــەڵ چـــەند هـــەڤاڵێکی مـــەهابادیدا پیاســـەمان ئـــەکرد، بـــە چوارچـــرای مـــەهابادو شـــەقامەکاندا لـــە پشـــتەوە گوێـــم لـــەدەنگێ بـــوو بـــانگی ئـــەکردم لێـــم نزیـــك بـــووەوە ووتـــی:

وەرە لەگـەڵم لـە بارەگـای حـزب تۆیـان دەوێ کـە چـووم بـۆ بارەگـای حـزب لـەوێ ووتیـان (پێشـەوا) خـەڵاتی کـردووی بەرانبـەر ئـەو شـیعرەی خوێندۆتتـەوە، ئیـتر (60) تومـەن پوڵیـان دامـێ و بـۆ بـەیانی رۆژی ئـاینده لەگـەڵ هـەمان کـابرای کـە بـانگی کـردم بـۆ بارەگـا، چووینـە بـازاڕ دەسـتێ رانکوچۆغـەو جووتـێ پێڵاویـان بـۆ کڕیم.

دروشمی کۆماری میللی کوردستان

رۆژێـك لـه خوێندنگـەی (گـەلاوێژ) لـه یـەکێ لەپۆلـەکاندا لەسـەر تەختـه رەشـەکەدا (دروشمـی) کۆمـاری میللـی کوردسـتانم کێشـابوو خـەریك بـووم دەربـارەی ئـەو دروشمـه قسـەم بـۆ شـاگردەکانم ئـەکرد کاتێکمـان بـەخۆزانـی پێشـەوا خـۆی کـرد بـه ژووری پۆلەکـەدا منالـه شـاگردەکان (قوتابیـەکان) لەبـەری هەڵسـان دوای دانیشـتنەوە پێشـەوا داوای لێکـردم کـه لەسـەر قسـەکانم بـڕۆم و درێـژه بـدەم بـه دەرسـەکە، منیـش ئەمـەم دەربـارەی دروشمەکـه ووت:

((ئەمـه دروشمـی کۆمـاری میللـی کوردسـتانه پێـك هـاتووه لـه گوڵـه گـەنمێك و گوڵـه جۆیـەك لـه خـوارەوە لاسـکەکانیان لـه یـەکیان داوه رۆژێـك تیشـکی پـەخش کـردوه و خامەیـەکی (قەڵـەم)نـووك داتاشـراوو لـەناو رۆژەکـەدا دانـراوە، دوو گوڵـه گـەنمو جۆکـه نیشـانەی ئـەوە ئـەدەن کـه لەمـەولا خەڵـەو دەغـڵو دانمـان کـه بەرهـەمی جوتیـارو وەرزێرەکانمانـه تـالاًن نـاکرێ، وەك جـاران بێگانـه نایبـات بـۆ خـۆی، رۆژەکـه ئـەوە ئەگەیـەنێ کـه رۆژی ئـازادی کـورد هەڵـهاتووە ، خـاکی کوردسـتانمان روونـاك ئـەکاتوه، خامەکـه، ئـەوە ئەگەیـەنێ ئـەمجارە نەتـەوەی کـورد لـه رێگـەی زانـینو زانیاریـەوە بـه ئـاوات و چارەنووسـی خـۆی گەیشـتووه)).

سروودە نیشتمانیەکان

گەلێ سروودی نیشتمانی لە فێرگەکاندا فێری شاگردانی کورد ئەکران، لەوانە:

نیشتمانمان رەنگینە ... بەهەشتی سەر زەمینە
خاکم وەکو ئالآکەم ... رەنگ سوورو سپی و شینە
نەوتم هەیە لە باکۆ ... هەروەك نەوتەکەی شنۆ
بۆ دوژمنان بۆتە سۆ ... هەر بژی ئەم زەمانە
لە سایەی پێشەوادا ... زۆر بە ئازاو بە مەردی
ئەیپارێزن ئەم خاکە ... بێچووە شێرانی کوردی

ئالآی شەکاوەی کورد !

لەســـەر هـــەموو دامو دەزگاکـــانی کۆمـــاری میللـــی کوردسـتان ئـالآی رەنگـاو رەنگـی کـورد هـەڵکرابوو، خـەڵکی کـە زۆر تامــەزرۆو پەرۆشــی شــەکاندنەوەی ئـالآی کـــورد بـــوون، بـــەزۆری ئالآکـان لەلایـەن خەڵکـەوە بـە گـەورەیی‌و بـە پـانی دروسـت ئـەکران تـاکو هـەر لـە دوورەوە بزانرێـت کـە ئـەوە ئـالآی کـوردە، نـەك ئـالآی پێشـوو ئالآکـە لـە سـێ پارچـە دروسـت ئـەکرا پارچـەی سـەرەوە سـوورو پارچـەی ناوەڕاسـت سـپی، پارچـەی خـوارەوە کەسـك واتـە (سـەوز) بوونـی ئـەو ئـالآ هەڵکراوانـە گیـانێکی تـازەی ئـەکرد بـە بـەر خـەڵکدا لـە ناوەڕاسـتی پارچـە سـپیەکەدا رۆژێـك بـە رەنگـی زەرد تیشـکی پەخشـان ئـەکرد بـە هـەموو لایـەکدا.

سوپای سووری شورەوی

دوای دامــەزراندنی کۆمـاری میللـی کوردسـتانیش هێشــتا سـوپای سـووری شـورەوی مـابوو بـەلآم کـەم‌و زۆر دوور بـوون لـە خراپـەو دەسـت درێـژی، تـاکو خەڵکـەش بـە چـاوی داگیرکـەرەوە

سەیریان نەدەکردن، پاشان لە رۆژی 1946/5/9زایینی لە کۆماری میللی کوردستان چوونە دەرەوە، لەو رۆژەدا لە هەموو لایەکدا کرا بە شایی و بە هەڵپەرکێ و سەربازەکان لەناو ماشێنەکانیادا کە سوار ببوون بۆ گەڕانەوە بەرەو شورەوی بە دەست وایان پیشان ئەدا هەر لەگەڵماندا ئەمێنن هەتاکو پاش گەڕانەوەشیان بۆ وولاتی خۆیان.

نزیک بوونەوەمان لە بارزانی یەکان:

وورده وورده پەیوەندیمان لەگەڵ بارزانی یەکاندا بە هێز بوو کەوتینە سەر ئەوەی بەر لە پشوی هاوین بچینە ریزی پێشمەرگەی بارزانی یەکانەوە، چوونکە لامان رەوا نەبوو لە ماوەی پشوودانی هاویندا کە ئەبێ دانیشین و هیچ نەکەین لەگەڵ ئەوەشدا موچەو مانگانە وەرگرین بۆیە ئەفسەرە کوردەکان ئەوانەی بەشداری شەرەکانی شۆرشی بارزانی یان کردبوو، لە سوپای عێراق هەڵهاتبوون ئێمەیان هان ئەدا بچینە ریزیانەوەو قەولیان پێدابووین بمانکەن بە ئافسەرو ناوی ئێمەو ژمارەیەکی وەك ئێمەیان دابوو بەو لیژنەیەی پێك هاتبوو لە وەزارەتی (جەنگ)بۆ دابەش کردنی پلەو پایەی بچووك بۆ ئێمە مانان تاکو ئەو کارانەی بە بارزانی یەکان نەئەکرا بدرێت بە ئێمە چوونکە بارزانی یەکان بەشی هەرە زۆریان خوێندەوار نەبوون.

نەخۆشی گرانەتا

نەخۆشــــیەکی کوشــــندە لـــەناو بارزانیی‌یـــەکاندا بـــڵاو ببـووەوە ئـەو نەخۆشـیەش رەشـە گرانـەتا بـوو کـە بـە زۆری لـە چڵکنـــیو پیســـیەوە تەشـــەنە ئـــەکاو بـــڵاو ئەبێتـــەوە، بارزانی‌یـەکانیش کـە تـازە لـە عـێراق راونـرا بـوون و تێکشـکابوون بـەو پـەڕی هـەژاریو نـەبوونی ژیانیـان بەسـەر ئـەبردو توانـای کڕینـی سـابوونو چوونـە حـەمامو جێو شـوێنی خاوێنیـان نـەبوو، بە زۆری بـە کۆمـەڵ و نزیـك بـە یـەکتری ئـەژیان پیاوەکانیـان لـە مزگەوتـەکاندا یـەك بـە تەنیشـت یەکـەوە دەنووسـتن خـواردنو خواردنـەوەیان کۆڵـە مـەرگی بـوو، بۆیـە ئـەو نەخۆشـیە ژمارەیـەکی لێ کوشـتن ، منیـش کـە تێکـەڵیم لەگـەڵیان زۆر بـوو تووشـی ئـەو نەخۆشیە هـاتم و بـرام بـۆ نەخۆشـخانە لـە شـاری مـەهاباد کوڕێکـی خـەڵکی سـلێمانی کـە ناسـیاوم بـوو لـە نەخۆشـخانە بەهـەمان نەخۆشـی کـەوتبوو کـە زانـی منیـان هێنـاوە زۆری لـەخۆی کردبـوو هـاتبوو دڵخۆشـی منـی ئەدایـەوە کـەچی ئـەو دامـاوە هـەر ئـەو ڕۆژە دەمـەو ئێـوارە کۆچـی دوایـی کـرد، ئیـتر منیـش دەسـتم لـە خـۆم

شت بەلاّم کە رۆژ تەواو نەبێ؟ ئەوا ئەو کە دڵخۆشی منی ئەدایەوە مردو منیش کە خۆم دانابوو ئیان دەرناکەم چاك بوومەوەو داوام کرد لە نەخۆشخانە دەرەخەن بکرێم و دەرەخەسیشیان کردم بە گورجی چوومەلای سەرتاشی بە گوێزان لووس سەرمی تاشی تاکو رزگار ببم لە دەست ئەو ئەسپێ تەنکانەی دابوویە سەرم، کەچی جارێکی تریش برامەوە بۆ هەمان نەخۆشخانە و دیسان چەند رۆژێکی تریشی تێدا مامەوە، هەر لە نەخۆشخانە کەتبووم (کاك ووردی)کە ناوی منی دیبوو کراوم بە (ئەفسەر) هاتە سەردانمو ئەوالی پێدام منیش کە ئەمجارەیان چاك بوومەوە داوای دەرچوونم کرد گەرماوێکی (حەمام)ێکی گەلی هەبوو بەرانبەر بە نەخۆشخانەکە چووم لەوێ خۆم شتو گەڕامەوە بۆ ماڵەوە، ئەو گەرماوە هەموو رۆژ هەبوو خۆشتن بە خۆڕایی بوو.

کێشەی قاراوا:

قاروا گوندێکە نزیك بەشاری سەقز شاری سەقز بە دەستی ئێرانەوە بوو ئێرانییەکان بە هۆی خەفیەوە واتە (جاسوس) زانیبوویان ژمارەیەك بارزانی لە گوندی قاراوا نەخۆشن تووشی گرانەتا هاتوون، کەسیان ئاگایان لەخۆیان نیە، چوونکە بە راستی ئەونەخۆشیە کە خۆشبم ئەودەردەم چێشتووە پیاو وەکو شێتی لێ دێ بەوەی پلەی گەرما لە لەشدا زۆر بەرز دەبێتەوە پیاو چاوی رەشکەو پێشکە دەکا لەبەر خۆیەوە ئەکەوێتە ورێنە، تارمایی دێتە بەرچاوی و ئەکەوێتە گفتوگۆ لەگەڵ ئەوانە بێ ئەوەی خۆی باش دەرك بە خۆی بکا، لەبەر خۆیەوە قسە ئەکا، دیارە دەوڵەتی ئێرانیش بە دەرفەتی ئەزانێ دەست بوەشێنێ شتێك بە شتێ بکاو ووره بکاتەوە بە گیانی سوپا شەق و شڕەکەیدا کە لەوەو پێشیش لە شەڕی مامەشادا چاویان شکێنرابوو.

بەرزاییەکانی گوندی قاراوا بە زۆری لە مزگەوتی ئەو دێیەدا بە کۆمەڵ بەیەکەوە ئەژیان بەشی زۆریان بەو گرانەتایە لە پەلوپۆ کەوتبوون ئێرانییەکان بە گەرمەوە پەلاماری ئەو ناوچەیان دا، بەرگری ئەو پاڵەوانە بارزانیانە نەبوایە ئێران بە شەوو رۆژێك ئەگەیشتە بۆکان و بە دەیان گوندی ئەو هەرێمەیان ئەگرتەوەو کۆماری میللی کوردستان ئەکەوتە مەترسیی و روخاندن و لەناو چوون ، بەلام کاتێك بەرزانیی‌یەکانی گوندی قاراوا هەست ئەکەن

کە هێزی ئێران ئەو بەرزاییانەیان گرتووە کە ئەڕوانێت بەسەر قاراوادا بەرەو گوندی سەروچاوە و سەرا . ئێرانیەکان وایان دانابوو بەرزانی‌یە نەخۆشەکان بەبێ دەست کردنەوە بە گرتن ئەگیرێن کەچی بە پێچەوانەوە هەر ئەو بەرزانیە نەخۆشانە وەك شێرو پڵنگ لێیان راپەڕین و بێ ئەوەی سڵ لە مردن بکەنەوە یان حیسابێك بۆ ئەو هێزە پڕ لە چەکانەی دوژمن بکەن کە لەسەر لووتکەی بەرزاییەکانیان گرتووەو جێگای خۆیان ساز کردوە و بە باشی ئەینواڕی بەسەر گوندی قاڕاوادا بە جۆرێك ئەیانتووانی هەر کەسێك بەرەو ئەوان بەگردەکەدا هەڵگەڕێ بە یەك گوللە ساردی بکەنەوە، و بیکوژن بەڵام شێرو پڵنگەکانی سەرسەختی کورد کە بە گورجی و لەناکاو لەبەر دەمیاندا قووت بوونەوەو پاش شەڕێکی مێژوویی کە هەرگیز وێنەی نەبووە تاکو ئەو کاتە نەك هەر توانیان سوپای ئێران راو نێن و هەڵ بڕن، بەڵکو دوای کوشتارێکی گەورەو ژمارەیەکی زۆریشیان لە ئەفسەرو دەرەجەدارو سەربازی ئێرانیان بە دیل گرت، بووە مایەی روخانی گیانی وورە لەناو سوپای شاهنشاهیدا بە دیل گیراوەکان بە چەند ماشێنی سەربازی هێنران بۆ مەهاباد و بە خیابانەکانی شاردا گێرایانن تاکو نەتەوەی کورد بە چاوی خۆیان بیان بینن چەکو کەرەسەیەکی جەنگی زۆریشیان لێگیرا، لەو شەڕەدا پاڵەوانێکی راستەقینەی بارزانی بەناوی (خۆشەوی خەلیل) لە پێناوی سەرفرازی کوردا گیانی خۆی بەخشی‌وچووە ریزی شەهیدەکانی بەر لەخۆی کوردەوە.

ناشتنی تەرمی شەهید خۆشەوی:

کــە تەرمەکـــەی شــەهید (خۆشـــەوی) گەیشـــتە مـــەهاباد هـەرچی خـەڵکی مـەهاباد بـوو هـەمووی دوای تـەرمی ئـەو پاڵەوانـە کەوتبوو، لەبـەر دەمـی ئـەو حەشـاماتەوە پێشـەوا(قـازی محەمـەد)و (مـەلا مسـتەفا)هـەروەها هـەزارانی تـر فرمێسـکیان بـۆ رشـت بـەڵام لـە هـەمووان زیـاتر (مـەلا مسـتەفا) بـوو کـە زۆری خـۆش دەویسـت ئـەیان ووت باوکیشـی لـە شۆڕشـی بـارزان دا کـە یـەکێ بـووە لـە هەڵکـەوتووانی ئـەو سـەردەمە هـەر لــە پێنـاوی کـوردا لــە دژی دوژمنـــانی کـورد لــە کـاتی شــەڕدا لــە عـێراق شــەهید بــووە، لاپـەڕەکانی رۆژنامـەی کوردسـتان لـەو رۆژانـەدا زۆریـان لەسـەر ئەنووسـی گیـانی وورەو ئازایـەتی خـەڵکی ئـەوروژاندو هیـواو ئـاواتی خـەڵکی پتـەو ئـەکرد ئـەو رووداوانـە بوونـە هـۆی جموڵێکـی زۆر لـەناو گـەلی کـورد دا.

چوونی بارزانی بۆ کۆڕی شەڕ:

(مەلا مستەفا) کە پلەی ژەنەراڵی ابرابوویە، دوای ئەو بەیەك دادانەدا لەگەڵ ئێراندا رووی کرده ناوچەی شەڕەکە، ئێمەش ئەوەمان بە دەرفەت زانی تاکو خۆمان بگەیەنینە لای پێشمەرگە بارزانی‌یەکانی ناوچەی شەڕەکە، منو (عەبە)ی برادەرم لەتەك بارزانی‌یەکان سواری دووماشێنی گەورە بووین، (مەلا مستەفا) لەناو جیبێك دابوو، لەپێشمانەوە بە ڕێگای (میاندواو)دا گەیشتینە بۆکان، ژمارەیەك بریندارى بارزانی لە قەڵاکەی بۆکان بوون، (مەلا مستەفا)چووە سەردانیان و گوێی لە قسەکانیان ئەگرت، پاشان هەر بە سواری ئەو ماشێنە سەربازیانەی سواریان بووبووین رووممان کردە سەرا، لە ڕێگە (مەلا مستەفا) دابەزیو چوو بۆ سەر ئاوێك لەو ناوە دەسنوێژی شت و دوای نوێژ کردن کەوتینەوە ڕێگا.

زۆری نەخایاند گەیشتینە سەرا(حەمە رەشید خانی بانەیی)کە کرابووە وەکیلی بارزانی پلەی (ژەنراڵ)یشیان دابوویە نوێنەری (مەلا مستەفا) بوو بەسەر بارزانی‌یەکانەوە هات بە پیر (مەلا مستەفا)وە نانی ئێوارەمان لەسەرا خوارد، چێشت و گۆشتێکی زۆر خرایە بەردەمی میوانەکان، بانییەکانی

خزمی (حەمە رەشیدخان)هەمویان کەوتنە خزمەت کردنی (مەلا مستەفا)و ئێمە کە مێوانی ئەو بووین (حەمە رەشیدخان) بە دەستی خۆی سینی لەبەر دەمی (مەلا مستەفا)دا دائەنا.

رۆژی دوایی (مەلا مستەفا) رووی کردە گوندی قاراواو ئێمەش لەگەڵیا بووین لەوێ (نوری ئەحەی تەها) کرابوو بە ئامر لکی یەکی هێزی بارزانی‌یەکان، من و (عەبە)لەلای (نوری) ماینەوە پاشان من هەر لە گوندی قاراوا کرام بە ئەفسەری ئازوخەی لکی یەکەمی هێزی بارزانی‌یەکان.

ناپاکی حەمەڕەشید خان

(حەمە رەشید خانی بانەیی) کە دەرەبەگێکی کوردی (بانە)یەو رایکردبوو، بۆ عێراق و لەوێ وەك دەست بەسەر لە کەرکوك دائەنرێت و پاشان هەر ئینگلیزەکان هانی ئەدەن، هەڵبێت و رووبکاتە کوردستانی ئێران بۆ دەست وەشاندن ئەویش پاکانە بۆ خۆی ئەکاو بەوەی ناوی دەرکردبوو، بە ئازایەتی بۆ ئەوەی خۆی لە خراپە رزگار بکا دەرفەتیان دابوویەو کردبوویان بە ژەنەڕاڵی فەخری و جێگری (مەلا مستەفا)بەسەر بارزانی‌یەکانەوە.

سەرا کە گوندێکی گەورەی ئەو هەرێمە بوو خاوەنەکەی دەرەبەگێکی هەڵهاتوو بوو،پەنای بردبووە بەر ئێران‌و چووبووە ناو ئەوانەوە، حەمە رەشید خان بە راست و چەپدا لەسەر خێرو بەرەکەتی ئەو گوندەو چەندان گوندی ئەو ناوە دەلەوەڕا، کەچی ئەو نەگبەتە، لە ژێرەوە هەر ناپاك بوو، پەیوەندی بە دەوڵەتی ئێرانەوە هەبوو کاتێك کە بەرزانیەکان، پێیان زانی و کەوتنە خۆیان بۆ گرتنی خۆی‌و خزم‌و دەست‌و پەیوەندەکانی بۆی دەرچوون خۆیان گەیاندەوە عێراق دوای ئەو (مستەفا خۆشناو) جێگری (مەلا مستەفا) بوو بەسەر بارزانی‌یەکانەوە.

هێزەکانی بارزانی‌یەکان:

لە دوای ناپاکی‌و هەڵهاتنی(حەمە رەشیدخانی) بانەیی و گەڕانەوەی بۆ عێراق (مستەفا خۆشناو) کرا بە جێگرو فەرماندە بەسەر بارزانی‌یەکانەوە کەکرابوو بە چوار (لق) هەر لقێك نزیکەی هەزار کەس ئەبوو، (مستەفا خۆشناو) کرابوو بە (ئامر هێز) واتە (ئامر لیوا) کانگای هێز واتە (مقر)لە گوندی (سەرا بوو پێشمەرگەیەکی کورد خەڵکی ناوچەی هەولێری

کوردستانی عێراق کە ناوی (ئەحمەد ئیسماعیل) بوو کرابوو بە لێپرسراوی ئازوخەی هێزی بارزانییەکان ئێمەی کە تازە کرابووینە ئەفسەری ئازوخەی (لقی)یەك، هەموو جارێك لە گوندی قاراواوە چەند گوێدرێژێکمان لە خەڵکی قاراوا بە بێگار وەر ئەگرت، هەروەها بە نۆرە هەر لە خەڵکی هەمان گوند چەند کەسێك دیسان بە بێگار ئەمان بردن یارمەتی بارکردن‌و هێنانەوەي ئازوخەیان خرابووە ئەستۆ(ئەحمەد ئیسماعیل) پلەی (ستارشی لێتنان بوو)واتە سێ ئەستێرەی بچووکی درابوویە بەڵام من‌و ئەو کەسانەی وەك من کرابوونە ئەفسەری ئازوخە لە لقەکاندا پلەی (مەلاچی لێتنانیان)پێدرابوو واتە هەر یەکێ لە ئێمە ئەیتووانی ئەستێرەیەك بخاتە سەر شانی من لەگەڵ ئەوانەی بە بێگار هاتبوون خەریکی بەستنەوەی بارەکان بووین، (مستەفا خۆشناو) منی بانگ کردو بە یەکەوە دانیشتین، هەندێ قسەی هەڵەق‌و مەلەقی بۆ کردم قسەکان هەمووی پلار بوون، لە پلەو پایەی (مەلا مستەفا)ی کەم ئەکردەوە بەوەی ئەویش ئەتووانێت وەك (مەلا مستەفا)و لەو زیاتر بنێرێت لە عێراقەوە هەزارانی بۆ بێت هەر وەکو ئەو قسانەی لەگەڵ من کرد دیارە لەگەڵ کەسانی تریشدا کردبووی، چەند کەسانێکی بەداوی خۆی خستبوو، هەر ئەو کردەوانەی ئەو گەیشتە ئەوەی بەسەر هێزی بارزانییەکانەوە نەمێنێ‌و لا ببرێ.

پلەو پایەکانی سوپایی (سەربازی):

ناوی ئەو پلەو پایانەی ئەدرا بە ئەفسەرەکانی ناو هێزی بارزانییەکان هەروەها بە ئەفسەرانی تری پێشمەرگەی کورد ناوی ئەو پلەو پایانە رووسی بوون، بچووکترین پلە پێی ئەوترا (مەلاچی لێتان) کە بە هی وەك ئێمە ئەم پلەییان دابووینێ لەسەرو ئەو پلەیەوە پێی ئەوترا (لێتنان) لەسەروی ئەوانەوە پێی ئەوترا (ستارشی لێتنان) گەورەتر لەو پلەیە پێی ئەوترا (کاپیتان)ئەو پلانە ئەستێرەکانی بچکۆڵە دوای ئەو پلانە پێی ئەوترا(مایور)هەڵگری ئەم پلەیە ئەیتووانی ئەستێرەیەکی گەورە لەسەر شان دانێت بەرزتر لەو پلەیە پلەی (پۆلکۆنیك)بوو، کە خاوەنی ئەو پلەیە دوو ئەستێرەی گەورەی لەسەر شان دائەنا لەو پلەیەش گەورەتر پلەی (پۆڵ پۆڵ کۆنیك)بوو کە خاوەنی ئەو پلەیەیە سێ ئەستێرەی گەورەی هەڵئەگرت، دوای ئەم هەموو پلانە پلەی ژەنەراڵی بوو کە درابوو بە هەندێك بەلأم پلەی زۆری ئەو ژەنەراڵانەی کە هەمان بوو لێیان خەسار بوو، تەنیا (مستەفا بارزانی)شایەنی ئەو پلە بەرزە بوو ئەگەرچی ئەویش لەزانستگەکانی ئەفسەریدا نەیخوێندبوو

هــەروەهاش مەشــقى ســەربازى نــەكردبوو، بــەلأم تــاكو بلێيــت وورپــاو ئــازاو زيــرەكو دلّسـۆزو پــاك، سەرســەخت بێفــيزو دلّنــەرم بەخشــندەو زۆر ســەركەوتوو بــوو، لــە كاروبــارى بــەڕێوەبردنى ئيــشو كــارى ســەربازيدا لــە تــەك هــەر ئەفســەرێكى گــەورەدا بارزانيــەك بــاوەڕ پێكراوێكــى (مــەلا مســتەفا) هــەبوو، ئــەوانيش پلــەى گــەورەى ئەفســەريان پێدرابــوو، لەوانــە هــەر لــە لقــى يــەكدا (ميرزاغــا)واتــە (مــيرزا ئاغــا) كــە كرابــووە (كــەپيتان) هــەروەها (محەمــەدەمين ميرخــان) ئــەويش ديســان كرابــوو بــە (كاپيتــان) ئــەو دووانــە خوێندەواريشــيان نــەبوو، بــەلأم تــاكو خــوا حــەز بكــا ئــازاو دلّــێرو نــەترس بــوون ميرزاغــا پاشــان لــە لايــەن مــەلا مســتەفا بارزانىيــەوە بــۆ گــەورەترين ئــەركێكى ســەربازى دەســت نيشــان كــرا بەوپــەڕى چــاو قايميــەوە ئــەنجامى دا ئــەو دووانــە لــە چوونەكــەى مــەلا مســتەفاو بارزانىيــەكاندا بــۆ شــوورەوى بەشــداريان كــرد لەگــەلْ ئــەوەى ئــەو هــەموو پلــەو پايانــەدا درابــوو بــە خــەلّكى لەگــەلْ ئەوەشــدا كــەم هــەبوو جلوبــەرگى ئەفســەرى لەبــەر كردبــێ ، ئــەو پلانــە لــە لايــەن ليژنەيكــەوە كــە لــە وەزارەتــى جــەنگ دامــەزرا بــوو پەســند ئــەكرانو پاشــان بــە خاوەنــەكانيان رائەگەيــەنرا وەزيــرى جــەنگى كۆمــارى ميللــى كوردســتان (محەمــەد حوســەين- ســەيفى قــازى) بــوو ئەبوايــە ئــەوو (مــەلا مســتەفا) ئيمزايــان بكردايــە كــە ئەوانــە ئەفســەرى كۆمــارى ميللــى كوردســتان ئەناســرێن ، ئــەو كاتــەى مــن كرابــووم بــە ئەفســەر گرفتــارى نەخۆشــى گرانــەتا بــووم، لــە خەســتەخانەى مــەهاباد لــە جێگــادا كــەوتبووم كــاك (ووردى)

هاتــه لام‌و هــه‌واڵی ئــه‌وه‌ی دامــێ کــه منیــش چوومه‌تــه ڕیــزی ئه‌فســه‌رانی ئــه‌و ســه‌رده‌مه‌ی کــورده‌وه.

بــه‌وه‌ی ئێمــه دوور لــه مــه‌هاباد‌و لــه شــار‌و ناوچــه‌و هه‌رێمــه‌کانی تــری کوردســـتاندا ئــه‌ژیاین کــه‌متر لــه ڕووداوه‌کــانی تــری نــاو کوردســـتان ئاگــادار بوویــن یــان هیــچ نــه‌بێ لــه‌و ڕووداوانــه وه‌ك هه‌یــه‌و هــه‌بوون ئاگــادار نــه‌بووین بۆیــه منیــش لــه‌و بیره‌وه‌ریانــه‌مدا خــۆم ئــه‌پارێزم کــه ده‌ربــاره‌ی زۆر کاره‌ســاتی گرنــگ هــه‌ن خۆمیــان لــه قــه‌ره نــه‌ده‌م ئه‌ویش له‌بــه‌ر ئــه‌وه‌ی دوور بوویــن له‌وشــوێنانه وای بــه چاك ئــه‌زانم کــه ئاوڕیــان لێ نه‌ده‌مــه‌وه و نه‌یانهێنمــه نــاو نــاوان.

په‌یوه‌ندی به ئازربایجانی ئێرانه‌وه:

پــــه‌یوه‌ندی هێزه‌کــــانی بارزانی‌یــــه‌کان بــــه ئازربایجــــانی ئێرانــه‌وه زۆر بــه‌تین بــوو هــه‌رچی ئازوخــه‌و جل‌وبــه‌رگی ســه‌ربازی‌و چــه‌ك‌و که‌ره‌ســه‌ی جــه‌نگی بــوو هــه‌مووی لــه ئازربایجــانی ئێرانــه‌وه ئه‌گه‌یشــته ده‌ســتی بارزانی‌یــه‌کان لــه میــاندواو هــه‌روه‌ها لــه عــه‌لی ئابــادو تــه‌قی ئابــاد نزیــك بــه میــاندواو کــه دوو گونــد بــوون تورکــی ئازه‌ریــان تیــا ئــه‌ژیا، لــه‌و گوندانــه‌دا شــوێن‌و ئــه‌نبار هــه‌بوون

ئازوخـەی بارزانی‌یـەكانی تیـ ـ ـ ئەكرایـەوەو پاشـان بـە ماشـێن ئەگوێزرایـەوە بـۆ (سـەرا)و شـوێنەكانی تـر مووچـەو مانگانـەی پێشـمەرگە نـەبوو، جـار جـارە پـولْو پارەیـەكی زۆر كـەم دابـەش ئـەكرا بەسـەر بارزانی‌یـەكاندا لەبـەر كـەمی جێگـای هیچـی نەدەگرت، بـەلاَم لـە رووی ئازوخـەوە خۆمـان بـە برسـی هـەروەها بـە رووت دانـەنابوو، هـەر سـەربازێكی بـارزانی چـەند پـەتووی هـەبوو، هـەر یـەكێك پاڵتۆیەكیشـی درابوویـە رۆژێكیـان سـەر لـە بـەیانی چـەند تـانكی بچـووك بچـووك هەریەكـەی بـە گـەورەیی جێبێـك ئـەبوو، بـە دەسـت سـەربازە ئازەری‌یەكانـەوە بـوون، لـەو ناوچەیـەی ئێمـەدا سـەریان هـەڵداو چـەند ماتۆرسـیكلی سـەربازی ئازەری‌یـەكان كـە لـەو نـاوەدا هـەر فڕكـە فڕكـی هاتووچۆیـان بـوو، بـە زۆری وامـان بـیر ئـەكردەوە كـە هـێرش بردنێـك دەسـت پـێ ئـەكا بـۆ گرتنـی شـاری سـەقزو شـارانی تـری ئـەو ناوچەیـە، وەكـو بانـەو سەردەشـت كـە هێشـتا خـەڵكی ئـەو شـارانە لـە ژێـر چـەنگاڵی ئـێراندا ئـەیان نـالاَند، هێندێـك ئەفسـەری ئـازەری هـەر لـە گونـدی قـاراوادا لـە تـەك ئێمـەدا ئـەژیان ئـەو كاتـەی ئامـیر لقـی یـەك كـاك (محەمـەد صـالح ژاژڵـەیی) بـوو كـە ئـەویش هـەر خـەڵكی سـلێمانی بـوو ئەفسـەری سـوپای عـێراق بـوو هەڵـهاتبوو خـۆی گـەیاندبووە ئـێران‌و هـاتبووە نـاو هـێزی بارزانی‌یەكانـەوە گـاز كرابـوو بـۆ كۆبونەوەیـەك لـە كانگـای هـێزی بارزانی‌یـەكان لـە گونـدی سـەرا بـە گەڕانـەوەی ژمارەیـەك لـە ئێمـەی كـۆ كـردەوە دیـار بـوو هـەواڵی پـەلامار دانـی هـێزی ئـێرانی ئـەزانی، ئـەویش بـە ئێمـەی راگـەیاند

کە ئەبێ بە فرەمانی (ژەنەڕاڵ مستەفا بارزانی) لە ناوچەی خۆمان پاشەکشە بکەین واتە لە جیاتی هێرش بردن ئەبێ بکشێینەوە هەر ئەو پێی ڕاگەیاندین لقی یەك کرۆەتە پاشەنگی هێزەکانی بارزانی‌یەکان داوای لە ئێمە کرد هەر کەسێکمان چی بە چاك ئەزانێ دەربارەی ئەو ئازوخانەی هەمانە رای خۆی دەربڕێت، بە قسەی کاك (محەمەد صالح) بوایە، ئەبوایە بەجێی بهێڵین بەڵام من زۆر بەو ئازوخانەوە هیلاك بووبووم، لام ڕەوا نەبوو وا بە ئاسانی بەجێیان بهێڵین بۆیە ووتم تکایە ڕێگە لەمن مەگرن با هەر وەکو جاران چەند گوێدرێژێك بە بێگار بگرم و چەند کەسێکی خەڵکی قاراوا بە بێگار بەرم کە ئەوان یارمەتیمان بدەن لە بەستنەوەی بارەکاندا تاکو ئەوەندەی بۆمان ئەچێت لەگەڵ خۆماندا بیبەین ئەو شتانەی کە گواستنەوەی ئاسان نیە وەکو ئەو گەنمە زۆرەی هەمان بوو، بە دزیەوە بیدەین بەو هەژارو ڕەش و ڕووتانەی لە گوندەکەدا هەبوون و لەوەو پێش یارمەتیان داوین، ئیتر هەر چۆنێك بوو ڕێگەم درایە چۆنم ئەوێ بکەومە خۆم، هێندێ تووتن و دەفتەری سیغار پێچانەوەو سابوون و جل وبەرگ هەبوون دابەشم کرد بەسەر بارزانی‌یەکاندا، تاکو هەر یەکە بەشی خۆی هەڵگرێ گەنمەکەشمان بە دزیەوە بەخشیەوە بەسەر ماڵە هەژارەکانی ناو گوندەکە، ئەوەکەی تری هەر وەکو جاران .چەند گوێدرێژێکمان هێناو بارمان کرد، پێش دەرچوونمان لە گوندی قاراوا بەرەو پشتەوە پێچەوانەی ڕابردوو بەلای لادێیەکانەوە سەیر بوو، بۆیە

ناچار بووین ئەو پاشەکشەییەی خۆمان لای ئەوان بەوە داپۆشین کە گوایە بەیانی زوو بارزانییەکان هێرش ئەبەنە سەر شاری سەقز، ئێمەش ئەچین لە پشتەوە چێشت و خواردەمەنی یان بۆ دەم ئەکەین تاکو لە گەرمەی هێرشەکەیاندا برسی نەمێننەوە، کە هەواڵی تێکچوونی کۆماری ئازربایجانمان بە ئازەرییەکان راگەیاند دەستیان کرد بە گریان، چوونکە ئەیانزانی گەڕانەوەیان بۆ باوەشی رژێمی شاهنشاهی چی ئەگەیەنێ، کە بەلای کەمیەوە ئەگەر نەکوژرێن ئەبێ هەتا ئەو رژێمە بژی جارێکی تر خۆیان و گەلی ئازەری بە دیل و ژێر چەپۆکی ئەو رژێمە گەردەن کەچ بژین.

پاشەکشەو کشانەوە:

پاش دابەش کردنی ئەو ئازوخەیەی بردنی ئاسان نەبوو گوێدرێژێکمان بارو کردو لە نیوە شەودا بەرو سەرا کەوتینە ئاژەوتن، لەناو باری گوێدرێژەکانمان دوو سندووق تانك شكێن بۆمی تانك شكێن هەبوو، بارەکانی تریشمان برنج و رۆن و قەندو جل‌وبەرگ و شتی تر بوون، زۆری نەخایاند گەیشتینە نزیك سەرا، من چووم بۆ بارەگای هێزی بارزانی‌یەکان، لە سەرا کە حەمەد ئاغای مێرگەسۆری و محەمەد قودسی لەوێ بوون، لەوانم پرسی کەوا ئێمە ئەبێ چی بکەین، وتیان بەرەو بۆکان بکەونە رێ، گەڕامەوە لای کەروبارەکانمان و کەوتینە رێگا بەرەو شاری بۆکان، بەر لەوەی بگەینە بۆکان چەند قاچاخچیەکی خەڵکی پێنجوێنمان کەوتە بەر چاو لێمان پرسین حاڵی بۆکان چۆنە، وتیان ئێوە روو مەکەنە بۆکان چوونکە روتتان ئەکەنەوە وتیان ئێمەش قاچاخچی خەڵکی پێنجوێنی عێراقین، عەشایری دەوروبەری بۆکان رژاونەتە بۆکانەوەو ئێمەیان رووت کردۆتەوە، ئەوەکا ئێوەش رووت بکەنەوە روومەکەنە بۆکان، وتمان ئێمە هێزی بارزانین چەند

هەزار چەکداری بارزانی وان لە دواوە ئەگەر ئەزانن کێ ئێوەی
رووت کردۆتەوە وەرن لەگەڵماندا بەڵکو بتوانین بۆتان
وەرگرینەوە چوونکە ئەوانە ناوێرن رێگا لە ئێمە بگرن بەڵام
نەیانوێرا لە تەکاماندا بگەڕێنەوە، هەتاکو ئەو شوێنەی لووت‌و
بزووت بە پێنجوێنی‌یەکان گەیشتین تورکە سەربازە ئازەریەکان
ئەوانەی لە قاراوا لە نزیکمانەوە ئەژیان ئەوانەمان هەر لەگەڵ دا
بوون، پاشان ئەوانیش لە ئێمە دابڕان‌و بەلایەکی تردا بەرەو
چارەنووسی رەشی خۆیان ملی رێگایان گرتوو لە ئێمە جیا
بوونەوە ئێمەش کە هەموومان چەکدار بووین، چەکەکانمان بە
دەستەوە گرت‌و خۆمان کرد بە شاری بۆکاندا شارەکە کش‌و
مات بوو دوکان‌و بازاڕ داخرابوونماڵەکان دەرگایان لەسەر خۆ
داخستبوو ئەوانیش دیسان چاوەڕێی چارەنووسی رەشی
خۆیان ئەکرد کە ئەبێ دوژمنی داگیرکەر چۆنیان لەگەڵ
بجووڵێتەوە، چۆنیان لەگەڵ رەفتار ئەکا؟ ئەو دوژمنەی چەند
ساڵێك بوو چارەی بەد فەساڵی لە گۆڕێدا نەبوو کە هەر یەکە
هێشتا شتی زۆری لە کردەوە پیسەکانی دوژمنی لە یادا مابوو،
لە شاری بۆکان بەرەو ئەو پردەی لە دەرەوەی شار دروست
کرابوو ملمان ناو پەڕینەوە تازە رۆژ هەڵات بوو گوێدرێژەکان
پێویستیان بە پشوودانێك هەبوو هەروەها ئێمەش بۆ ئەوەی
هەم پشوو بدەین هەم ناشتا بکەین بارەکانمان لە گوێدرێژەکان
کردەوەو خۆشمان دەستمان کرد بە نان خواردنی بەیانی
هێندەمان زانی فڕۆکەی ئێران بە ئاسماندا کەوتنە گەڕان‌و

بەياننامە بلاو كردنەوە بەلام فرۆكە تەقەو دەستڕێژی نەدەكرد پاشان گوێدرێژەكانمان بار كردەوەو بەرەو مەهاباد كەوتينە ڕێ تاژاوتن بۆ ئێوارە لامان دايە گوندێك علی ئاغا ناوێك كە ريشێكی سپی بەر دابووەوە پێشەوازی لە خەڵكەكە كرد، واتە لە بارزانی يەكان كە هەتا ئەمهات ژمارەيان زۆرتر ئەبوو هەموومان بە چەكەوە دوای نان خواردن بۆ نووستن دابەش كراين بەسەر مزگەوت و هێندێ ماڵدا بەلام هەر ئەو ئێوارەيە هێشتا بە تەواوی ڕۆژ تاريك نەبوو بوو، كە چەند تەقەيەك كرا سوارێك بە تيژی خەريكی هەڵهاتن بوو توانی خۆی قووتار بكا و هەڵهات ئەو سوارە نەگبەتە، تفەنگێكی فڕاندبوو ديارە دەستی دابووە پياو خراپی لەو بازاڕ شێوايەدا. شەومان لەو گوندە ڕۆژ كردەوە بەيانی زوو بەرەو مەهاباد كەوتينە ڕۆيشتن، ئاسمان وورده وورده كرێوەی ئەكردو بەفر ئەباری ئەوە بۆ يەكەم جار بوو بەفرمان لێ بباری بە درێژايی ڕۆژ بە ڕێگەوە بووين، بۆ ئێوارە لە گوندێكی سەرمرێدا لاماندا، شەوێكيشمان لەوێ بردە سەر ڕۆژی دوای بەر لە نيوەڕۆ گەيشتينە شاری مەهاباد بەلام شار ئەو شارە خۆشەی جاران نەبوو پێشان لە ساو سێبەری كۆماری ميللی كوردستاندا خەڵكی مەهاباد هەموو ڕووخۆش ئازادانە خەريكی كارو كەسابەتی خۆيان بوون، كەچی ئێستا خەڵكەكە چوونەتەوە قاوغ و قەپێلكی خۆيانەوە، هەموو كش و مات بازاڕ و دوكانەكان هەموو داخرابوون كەس لە ماڵ دەرنەدەچوو ، تاكە تاكەيەك نەبێ لە

پەناوە ناناوایەك یان كەبابچییەك دووكانەكەی كردۆتەوە ئیتر كەسانی تر بە سەركزی چوونەتەوە ماڵو خزاونەتەوە كۆڵانەكانی خۆیانەوەو بە دڵە كوتێوە چاوە چاوی چارەنووسی رەشی خۆیان ئەكرد، كە ئەبێ دوژمنی داگیركەر جارێكی تر چۆن تۆڵەیان لێ بستێنێ ئەو دوژمنەی كردەوەو رەفتاری پێشوویان وەك تاپۆیەك (شەبەح) بە بەرچاوی خەیاڵیاندا ئەهات كە كەس چاوەڕوانی چاكەی لە دوژمنی نەدەكرد ئەیانزانی كە بە وێنەی نێچیر ئەكەونە چنگی درندانەی دوژمنی داگیركەر هەر چۆنێك بوو ئێمە دوكانێكی كەبابچیمان دۆزیەوە لەوێ نانمان خوارد ئەو چەند لادێیە كە بە بێگار لە گوندی قاراواوە هێنابوومان تاكو مەهاباد لەگەڵماندا مابوونەوە بەڵام كە حاڵو ئەحواڵی مەهابادیان بە چاوی خۆیان دی، بە ناوی نان خواردنەوە دەرفەتیان هانیو گەڕانەوە بەڵام ئەو داماوانە گوێدرێژەكانیشیان بەجێ هێشت، ئیتر ئێمە بە ناچاری خۆمان بارەكانمان لە گوێدرێژەكان بەستەوەو بووین بە خاوەنیان تاكو شاری نەغەدە.

ووتويژ لەگەڵ دەوڵەتی ئێران:

لــە گوندێــک لــە گوندەکــانی نێــوان مــەهابادو نەغــەدەدا، شـێخ ئەحمــەدی بــارزانی بــرا گــەورەی مــەلا مــستەفا ژمارەیــەک لــە گــەورە پیــاوانی ئــەو رۆژەی بارزانی‌یــەکان کــۆ ئەکاتــەوەو پــاش لێکدانــەوەی بــاری رۆژ بڕیــار ئــەدەن لەگــەڵ دەوڵــەتی شاهنشــاهیدا بکەونــە گفتوگــۆ بــۆ ئــەم نیــازە وەفدێــک بــە ســەرۆکایەتی مــەلا مســتەفا بــارزانی پێــک هــاتو رووییــان کــردە تــاران ئیــتر بارزانی‌یەکان تــا گەڕانــەوەی ئــەو وەفــدە لــە شــاری نەغــەدەو شــاری شــنۆ و دەشــتی تەرگــەوەڕو مەرگــەوەڕو گوندەکــانی ئــەم ناوچــەو هەرێمــە کوردەواریــەدا بــڵاو بوونــەوە کاروبــاری بارزانی‌یــەکان لەلایــەن شـێخ ئەحمــەدی بــرا گــەورەی مــەلا مســتەفاوە ئــەبرا بــەڕێوە لــە نەغــەدەو گوندەکــاندا نوێنــەری ئــەو هــەبوو هــەر گــیروگرفتێک بهاتایەتــە پێشــەوە ئــەوان چارەیــان بــۆ ئەدۆزیــەوە، لــەو ماوەیــەدا لەسەر هــەر بەرزاییــەک قوللــە بەرانبــەر ســوپای ئــێران دروســت کــرا هــەر کەســێک بــە رێگاکــان تێپــەڕ بوایــە و نەناســرایە تــاکو نەیانزانیایــە کێیــەو بــۆ کــوێ ئــەچێ نــەیدەتوانی هــاتو چــۆ بــکات بــە تایبــەتی ئەگــەر چــەکدار بوایــە، بــۆ ژیــان و گوزەرانــی بارزانی‌یــەکانی شــارو دێهاتــەکانیش رێک‌وپێکیــەک

هەبوو لە شارێکی وەکو نەغەدە هەر چەند بارزانییەك هەفتەی یەك دووجار گۆشتیان وەرئەگرت، هەروەها نانیش لە چەند نانەواخانەیەکی نەغەدە ئەدرا بە بارزانییەکان، لەبەر ئەوەی شەکر کەم بوو چای دیشلەمە بە نوقڵ ئەخورایەوە، ئەو پێویستیانەی ژیان دابەش ئەکرا، بەسەر بارزانییەکاندا بە خۆڕایی لەگەڵ ئەوەشدا برسێتی روو لە پەرەسەندن بوو بارزانییەکان زۆر رقیان لەوانە بوو کە بە دزیەوە ئەچوون خواردنەوەیان ئەکڕی لەو ماڵنە جوولەکانەی شەرابیان دروست ئەکرد هەر لەوێش ئەتووانرا شەراب خۆر دانیشێ و شەراب بخواتەوە، رۆژێکیان خەبەر دار بوو بە بارزانییەکان بەوەی لە یەکێك لەو ماڵانە هەندێ سەرخۆش هەیە بارزانییەك بە چەکەوە نێردرا کە بچێت هەر سەرخۆشێك لەوێن بیانگرێ و بیانبات سزا بدرێن، منیش بە دوای ئەو بارزانییەی دانرابوو تاکو ئەم کارە جێبەجێ بکات رۆیشتم زۆری نەخایاند خۆی کرد بە یەکێ لەو ماڵانەدا کوڕێك بەناوی (سیدا) خەڵکی لای رەواندوزی عێراق بوو ئەو بوو بە داوەوەو هەر لە ژووری خواردنەوەکەدا دایە بەر شەقان و پاشان دایە پێش خۆی و گەیاندیە سەر قەڵاتی نەغەدە (حەمەد ئاغای مێرگەسووری) کوڕەی دایە بەر دەمانچان و بریندار کرد بەڵام سەیدا خۆی هاویشتە پاڵ سلێمان بەگ ناوێك، کە ئەویش ئاغایەکی کوردی عێراق بوو لەبەر خاتری ئەو نەبووایە ئەیانکوشت، ئەم رووداوە رووداوێکی ترم بیر ئەخاتەوە کە کاتی خۆی لە قاراوای لای سەقز روویدا رۆژێك

جلالی امین کە بەگ پلەی مایۆری درابوویەو کرابوو بە ئامیری لقێك لە گوندی سەرچاوەدا دائەنیشت، بە میوانداری هاتبووە بۆ لای ئێمە مێوان بوو لای ئامیری لقی یەکەم کاك محەمەد صالحی ژاژڵەیی ئاغای قاراوا ناوی عبداللە ئاغا بوو، لە فەیزوللاً بەگیەکانی دەوروبەری شاری سەقز بوو ئەو(عبداللە ئاغا)یە جلالی امین بەگی بۆ مێوانداری بانگ کردبوو، لەوێ ئارەقی خواردبووەوە کە لەماڵی ئاغا دەرئەچێ لەگەڵ برادەرێکیا کە سەرخۆش ئەبن و رۆیشتن و قسەکردنیان بارزانی‌یەکان ووریا ئەکاتەوە کە ئەوانە سەرخۆشن، کاتێك هەموو بارزانی‌یەکان زانیان ئەوانە سەرخۆشن بە نیازی کوشتنیانن ئەوانیش بە پەلە پرۆزێ خۆیان کرد بە بارەگای لقی یەکەمدا کە باڵەخانەیەکی بچووك بوو، بارزانی‌یەکان ئابلوقەی شوێنەکەیان داو تاکو نەیەڵن دەرچن و خۆیان دەرباز کەن، کاك جلالی امین بەگ داوای لە من کرد کە فریای کەوم و بچم خەبەر بدەم بە بارەگای هێز لە (سەرا) منیش بۆ ئەوەی کارەساتێکی خوێناوی روونەدا، خۆم دزیەوەو بە پێ بەلاّم بە گورجی و بە راکردن خۆم گەیاندە بارەگای هێز هێشتا (مستەفا خۆشناو) لەوێ مابوو بەوم ووت، تاکو فریا کەوی بەلاّم ئەو ووتی: من چیم پێ ئەکرێ با (حەمەد ئاغای مێرگەسووری) لە نوێژ بێتەوە بەڵکو ئەو چارەسەرێکیان بکات کە (حەمەدئاغا) لە نوێژ بۆوەو زانی بۆچی هاتووم کاتی نان خواردنی ئێوارە بوو بە گورجی نان خوراو بە سواری جێبێك زوو گەیشتە قاراوا منیش لەگەڵیا

گەڕامـــەوە، تـــاكو هـــاتنی حەمـــەدئاغا بارزانی‌یـــەكان لـــە ئەورووی باڵەخانەكـــە دوور نەكەوتبوونـــەوەو كـــاك محەمـــەد صـــالح ژاژڵـــەیی هـــەر نـــاوبژی ئـــەكردو لـــە بارزانی‌یـــەكان ئەپاڕایـــەوە كـــە وازیـــا لیٚ بیٚنـن، بـەڵام كـە حەمـەدئاغایان دی بـە گورجـی ناچـار بـوون وازیـان لیٚ هیٚنـان هـەروەها هـەر لـە قـاراوا هیٚشـتا مـن تـازە بـووم لـەناو بارزانی‌یـەكاندا ڕۆژیٚكیـان هـاوین بـوو ڕۆژەكـەی زۆر گـەرم بـوو بـە دەرپیٚیـەكی دریـژی كوردی‌یـەوە بەسـەر رووتـی چـووم بـۆ مزگـەوتی گوندەكـە، كـە گەڕامـەوە بارزانی‌یـەكان ناردیـان بـە دوامـا میرزاغـا كـە كرابـوو بـە سـەرچڵو لەبـەر ئازایـەتی پلـەی (كاپیتـان)یـان دابوویـە ووتـی: جـاریٚكی تـر ئەگـەر بەسـەری رووتـی و بـە تویٚـی دەرپیٚـی كـوردی دریٚـژ بچیٚـت بـۆ مزگـەوت یـان بـەناو گونـدا بسـوڕیٚیتەوە ئـەتكوژین، ئـەو رووداوانـەو گـەلیٚكی تـر ئـەوە ئەگەیـەنن كـە بارزانی‌یـەكان زۆر دەربەسـت بـە ئـابڕووی خۆیـان بـوون هـەرگیز نـەیان ئـەتووانی چاوپۆشـی لـە كەسـیٚك بكـەن لەكـەی بـە بارزانی‌یەكانـەوە ئـەنا، لـەناو كوردەواریـدا لـە هـەموو لایـەكدا پـــەیڕەوی لیٚ ئـــەكریٚ هـــەروەها لـــەكاتی كۆمـــاری میللـــی كوردستانیشـدا تریـاك كیٚشـان قەدەغـە بـوو بـەڵام هەركـە كۆمـاری میللـی كوردسـتان و ئازربایجـان نـەما تریـاك كیٚشـان وەكـو جـارانی لیٚهاتـەوە لـە نەغـەدە بـە چـاوی خـۆم دیومـە لـە عەجەمـە تریاكییـەكان لوولـەی تریـاكی بـە دەسـتەوە گرتـوەو ووتویـە: (زیندەبـاد شاهنشـاه)ئەمەشـیان بۆیـە ئـەكرد چوونكـە ئـەیانزانی لەسـاو سـیٚبەری ئـەو جـۆرە رژیٚمـە بۆگەنانـەدا نـەبیٚ ریٚگـا بـەرەڵاٚ

ناکرێ، گەلی میللەت دووچاری ئەو جۆرە ڕەوشتە چەوتانە بن، چوونکە میللەتی بەنگ کێش ئاگای لای چۆنیەتی ژیان و زیندەگی نامینێ، پیاوی تلیاکی هەموو ڕەوشتە چاکەکانی ناو کۆمەڵ پێشێل ئەکاو بە تەنگ هیچەوە نایەت.

گەڕانەوەی وەفدەکە:

گەڕانەوەی وەفدەکە لە تاران نزیکەی (40) ڕۆژی خایاند لەو ماوەیەدا گەلێك جار ئەدرا بەسەر قوللەو نوختەکانی دوژمندا بەو نیازەی بتوانین بە خورتی پیاوانی وەفدەکە لە قورگی دوژمن دەربێنین چوونکە هەموو ئەمانزانی کە ئەوان لەبەر بەرژەوەندی ئێمە ڕوویان کردۆتە تاران ئەنجامی ئەو دەست وەشاندنە ناچار دوژمن ڕێگەی‌دا وەفدەکە بگەڕێتەوە یان وەکو ئەوترێ وەفدەکە دەستیان بە نیهاد خراپی دوژمن کردبوو خۆیان دزیبوووەوەو گەیشتنەوە ناو ئێمە، ئیتر هەر چۆنێك بوو مەلا مستەفا گەڕایەوە ئەگەرچی هەتاکو ئێستاش بە تەواوەتی نازانم و بە نووسین نەمدیوە کە بە ڕاستی دوژمن ووتووێژی چی لەگەڵدا کردون، بەڵام ئەوەی بە بیستن بیستبووم ئەوە بوو کە بە وەفدەکە ووترابوو کە ئەگەر بێت و چەك دانێین ئەوا

دەوڵـەتی شاهنشـاهی ئـێران لێمـان خـۆش ئـەبێ‌و داڵدەمـان ئـەدات لــە ناوچەیــەکی وەکــو هەمــەدان زەویمــان بداتــێ‌و خــەریکی کشـتوکاڵ بـین‌و ژمارەیـەك لـە گـەورە پیـاوانی بارزانی‌یـەکانیش لـە تــاران دەستبەســەر دانیشــن، ئەگــەر ئـەم مەرجــە قبـوڵ نەکــەین ئـێران لێمـان گـەڕێ تـاکو زسـتان بەسـەر ئـەچێ و ئـەو کاتـە خـاکی ئــێران بــەجێ بێڵــن‌و بگەڕێنــەوە بـۆ عـێراق، دیســان وەکــو ئــەوترا (مـەلا مســتەفا) لــە وەلآمــدا ووتبــووی: مــن نوێنــەری بارزانی‌یــەکانم ئێمــە عەشــیرەتێکین ســەرۆکمان شــێخ ئەحمــەدی بارزانی‌یــە، ئــەبێ بگەڕێمــەوە لەگــەڵ وەفدەکــە هەرچیــەك ووتــراوە بیخەمــە بــەردەمی شـێخ ئەحمـەدو بارزانی‌یـەکان، ئەگـەر قـایل بـوون بـە مانـەوەمان لـە ئـێران ئـەوا چـەك دائـەنێین ئەگــەر قـایلیش نـەبوون ئـەوا بـەهار روو ئەکەینــەوە خـاکی عـێراق، ئـەگینا هەرچیــەك ئێمــە لــێرە پەســەندی بکــەین لەوانەیــە ئــەوان هەڵیوەشــێننەوە ئیــتر بــەم جــۆرە خۆیــان قووتـار کردبـوو، لـەو داوەی دوژمـن‌و تووانیـان بگەڕێنـەوە لامـان.

ڕووداوێکی خوێناوی:

عەشیرەتێك لە عەشیرەتە کوردەکانی ئەو ناوچەیەی بە دەست بارزانییەکانەوە مابوەوە ئەو عەشیرەتە بوو بوو بە دوو بەرەوە بەرەیەکیان دۆستو لایەنگری بارزانییەکان بوون بەرەی دووهەمیان حەزیان بە نۆکەریو خۆ بەستنەوە بە ئێرانەوە ئەوانەی دوژمنایەتی بارزانییەکانیان ئەکرد بە دزیەوە لە گوندێك لە گوندەکانی خۆیاندا خەریکی بەستنی کۆڕیك بوون بۆ ڕاوو تەگبیر کردن بۆ پەلامار دانی ئەو بارزانیيانەی لە ناوچەی ئەواندا ئەژیان، بەرەی دووەم کە سەر بە برا بارزانییەکان بوونو ئاگایان لە جموجۆڵی ئەوان بوو مەلا مستەفایان لە ڕۆژی کۆبونەوەی ئەو ئاغایانە ئاگادار کردبوو، مەلا مستەفاش کە کاتو شوێنی کۆبونەوەی ئەو ئاغا خۆفرۆشانەی زانیبوو بە ژمارەیەك بارزانی دەوری گوندەکە ئابلۆقە ئەدەنو پاشان دوو قارەمانی بارزانی لەناکاو خۆیان ئەکەن بە ژووری ئاغا ناپاکەکاندا لە گەرمەی ووتوێژیاندا ئەبن کە دوو چەتەوڵی چاوقایمی سەرسەختی بارزانی ئەبینن وا وەکو دێو لەبەردەمیاندا قووت بوونەتەوە، هەموو ئەحەپەسێن بە تایبەتی کە یەکێك لە بارزانییەکان کە ناوی میرزا ئاغا ڕەشید بوو، بە توندی ئەنەڕێنێ بەسەریانداو ئەڵێت: بە ئەمری

مەلا مستەفای بارزانی ئەبێ هەر هەمووتان هەر ئێستا چەك دانێن‌و خۆتان بدەن بە دەستەوە ئەوان کە بە خەیاڵی کەسیاندا نەهاتبوو کە نەتەوەی کورد پیاوی وا ئازاو دلێری هەیە، کە لە شێر کۆ ناکاتەوە، قەڵەمی دەست‌و ئەژنۆیان ئەشکێ کەسیان ناوێرێ زمان هەلبێنێتەوە تەنیا کورە ئاغایەکەیان نەبێ ئەڵێ چما ئێمە ژنین چەك دانێین؟ میرزا ئاغا کە فەرمانی پێ درابوو کە خۆی سەرپشکە چۆنیان لەگەڵ ئەجولێتەوە بەبێ سێ‌و دوو بەو ئۆتۆماتیکەکەی بە دەستیەوە ئەبێ کە سێ‌و دوو فیشکی تیا ئەبێ دەسترێژیان لێ ئەکاو تاقیان دەرناچن تەنانەت دایکی یەکێك لە کورە ئاغاکان کە ژوورەکەی بەسەر دیوەخانەکەدا ئەبێ‌و دەرگایان لە نێواندا ئەبێ ئەویش کە کورەکەی‌لەناو ئەو ئاغایانەدا ئەبێ‌و بە گوللەی میرزا ئاغاوە ئەبێ‌و تەنیا خزمەتچییەکی ئاغاکان کە چاو قاوەیان بۆ دائەنێ ئەو خەنجەرێکی لەبەر پشتێندا ئەبێ دێتە دەست‌و خەنجەرێك لە رانی میرزا ئاغا ئەدا، بۆیە ناچار ئەبن ئەویش هەر لەوێدا بکوژن، دوای ئەو کارەساتە خوێناییە هەرچی چەك‌و دووربین‌و ئەسپ‌و کەل‌وپەل‌و هەرچی بەکاری شەڕ بهاتایە هەموویان لەو گوندانەی سەر بەو ئاغایانەبوو داگیر کردو لەسەر فەرمانی مەلا مستەفا ئەو گوندانە چۆڵ کران دەوڵەتی ئێرانیش ئەو رووداوەی کرد بە بیانوو کەوتە جموجۆڵی سەربازی لە دژی هێزە بارزانی‌یەکان.

چۆڵ کردنی نەغەدە:

دوای ئەم ڕووداوە خوێناویە شاری نەغەدەش کە لە لایەکەوە نزیك بوو لەو ناوچەیەی کە بارزانی‌یەکان خۆیان چۆلیان کرد، و بەوەی نەغەدە کەوتۆتە دەشتاییەوە بەرگری لە نەغەدە زۆر ئەکەوت لەسەر بارزانی‌یەکان بە تایبەتی کە هێزێکی گەورەی دژ بە کورد لە قەرەپەپاغ ئەو تورکی ئازەرین بۆ پیاو خراپی دەربارەی کورد سەریان پێوە نەبوو، بۆیە بە ناچاری بەبێ شەڕو بەرگری بەجێمان هێشت، باری گوێدرێژێك کتێب و پەرتووك هەبوو نامان لە یەکێ لەو گوێدرێژانەی کاتی خۆی لە قاراوا هێنابوومان و لامان مابوونەوە بە باری ئەو گوێدرێژە کتێبەکانمان برد بۆ شاری شنۆ بردمان دامانە دەست (خیرواللە عبدالکریم)شەویش هەر لە ماڵی ئەو نووستین، لە خوارەوە سەر تەنورێکیان هەبوو لەو سەر تەنورە رۆژمان کردەوە، ئیتر وردە وردە ئەو بارزانی‌یانەی لە نەغەدە مابون نەغەدەیان بەجێ هێشت، و ڕوویان ئەکردە شاری شنۆ.

کێشەیەکی چل ڕۆژی:

سوپای ئێران کەوتە گەمارۆدانی ئەو ناوچانەی کە بە دەستی بارزانییەکانەوە مابوو، بۆ ئەم کارە جگە لە هەموو سوپای ئێران هەرچی قەرەپەپاغ هەبوو لەگەڵ ژمارەیەکی زۆر لە ئاغایانی کورد و ئازەری شان بە شانی ئەو سوپا گەورەیەی ئێران کە بە گەلەکۆمەکی ئەیان ویست قڕمان بکەن، ئەوانە هەموو کۆکرابوونەوە بۆ هێرش بردنو پەلاماری ناوچەکانی سەر بە بارزانییەکان، ئەگەرچی بارزانییەکان تۆپیان هەبوو چەکێکی باشیش لە شانی بارزانییەکان دا بوو، کە کاتی خۆی لە کۆماری ئازربایجانی ئێران وەریان گرتبوو یان لە کێشەو شەڕەکاندا دەستیان کەوتبوو لەگەڵ ئەوەشدا لەچاو چەکوکەرەسەی سوپای ئێراندا جێگای بەراورد نەبوون. بەڵام ئەوەی کورد و بارزانییەکان هەیان بوو ئێرانییەکان نەیان بوو، ئەو ئیمانە توندو مەحکەمە بوو کە بە چەند بارزانییەك ئەتووانرا گوردانێك ڕاو بنێننو بیان گرن، کەچی بۆ دەرمانیش ئەو هەموو هێزەی ئێران نەیتووانی بارزانییەکیش بە دیل بگرێت.

بارزانی‌یەکان زۆر مل کەچی گەورەی خۆیان بوون هەرگیز سەر کێشی و هەڵگەڕانەوە و لاساری و فەرمان شکاندنیان لەناودا نەبوو، هەروەها بارزانی‌یەکان هەرگیز لەگەڵ دیلە ئێرانیەکاندا دڵرەق نەبوون رێگە نەدەدرا جنێو بە دیل بدرێت یان بکوژرێت، دیسان بارزانی‌یەکان زۆر جەنگاوەرو ئازاو دلێر بوون، ئازایەتی لەناویاندا هەر بۆ چەند کەسێك نەبوو، بەڵکو ئەو گیانی ئازایەتیە هەموویانی گرتبووەوە بەڵام تاکەی وا هەڵکەوتبوون کە نەك هەر ئازاو دلێر بوون و بەس بەڵکو بە راستی قارەمان و پاڵەوان بوون لە مەرگ و مردن سڵیان نەدەکردەوە شارەزاییەکی زۆریشیان هەبوو دەربارەی هونەری جەنگ بۆیە لە کێشەو شەڕ و بەیەکدا دانا لەگەڵ دوژمن زۆر بە دەگمەن برینداردەبوون لەوەش کەمتر ئەکوژران، سەد بارزانی بە ئاسانی ئەیانتووانی لە رووی چەند هەزار سەربازی ئێرانی‌دا بجەنگێن و تێکیشیان بشکێنن.

بارگرانی ماڵو منداڵ:

ئـــەوەی پشـــتی بارزانیـیـــەکانی شـــکاندبوو مـــاڵو منـــداڵ بـــوو، واتـــە ژنو منداڵـــەکانیان بـــۆ ئـــەوەی نەکەونـــە بـــەر دەســـتی ئێرانیـیـەکان لـە گەرمـەی شـەڕەکاندا زۆرێکـی پیـاوە چـەکدارەکان بـە دیـــار ژنو منداڵەکانیانـــەوە ئەمانـــەوە لـــەم دێ ئەیانگواســـتەوە بـــۆ ئـەو دێ لـەملا ئـەبران بـۆ ئـەولا، بۆیـە هـەروەکو جـەنگاوەرەکان بـە دیـل نـەدەگیران ، رێگـە نـەدەدرا دوژمـن بتووانـی مـاڵو منداڵـی بارزانیـیـەکان بـە دیـل بگرێـت، بۆیـە هـەر خـێزانێکی بـارزانی ئەگـەر دوو پیـاوی شـەڕکەریان هەبووایـە هەمیشـە یـەکێکیان لەگـەڵ مـاڵو منداڵـی خۆیـدا ئەمایـەوە، بـە نیـازی ئـەوەی لـە تەنگانـەدا بـۆ گواسـتنەوەیان فریایـان بکـەوێ، تـاکو ئـەندامی ئـەو خێزانـە ژن بـێ یـان منـداڵ بـێ چەواشـە نـەبێ و مەترسـی بـە جێمـانو گرتـن سـەریان لێ نەشـێوێنێت، بۆیـە هەمیشـە بەشـی هـەرە زۆری جـەنگاوەرە بارزانیـیـەکان بـە دیـار خێزانەکانیانـەوە ئەمانـەوەو بـەو جـۆرە ژمـارەی جـەنگاوەرەکانی رووبـەرووی سـوپای ئـێران زۆر کـەم ئەبوونـەوە.

ژمارەی هەموو بارزانی‌یەکان و ئەوانەی لە دەوری ئەوان کۆ بووبوونەوە نزیکەی(20.000)کەس بوون بەڵام ژمارەی هەموو جەنگاوەران لە (4.000)کەس تێنەدەپەڕی، لەو چوار هەزارش تەنیا نیوەی لە شەڕەکاندا ئەیانتووانی بەشداری بکەن.لەو (20.000)ە نزیکەی (400)کەسێکی کوردی عێراقی بوون ژمارەیەکی کەم کوردی ئێرانیشیان لە تەکدا بوو هەروەها نزیکەی دە کەسێکیش ئازەری فارس هەبوون، چەند کوردێکی سووریەش تاکو ئەو ڕۆژانەش هەر لە ڕیزی جەنگاوەرە بارزانی‌یەکان دا بوون، فارس و ئازەریەکان بە زۆری ئەفسەری سوپای ئێران بوون، بۆیان نەکرابوو خۆیان بگەیینە شوورەوی لە کاتی شکانی سوپای ئازربایجانی ئێران دا لەوانە یەکیکیان ناوی (تەفرشیان)بوو یەکێکی تریان ناوی (مەحمود) بوو(تەفرەشیان)فارس بوو بڕیاری دابوو خۆی نەدات بە دەست سوپای ئێرانەوە کرابوو بە تۆپچی لەسەر یەکێ لە تۆپەکانمان، مەحمودیش لێپرسراوی ئەو چەند ئێسترانە بوو، کە ئامادە کرابوون بۆ گواستنەوەی تۆپەکە، بە پارچە پارچە کراوی منو چەند کەسانێکی‌تر بۆ یارمەتیدەری ئەو دووانە بووین، لە هەر لایەك پێویستی بکردایە بە گورجی تۆپەکەمان لەو ئێسترانە بارو ئەکردو لە کاتو شوێنی لەباردا بەرانبەر بە دوژمن دامان ئەبەست.

کێشەی سەرکردی نەڵۆس:

منو هەڤاڵێکم بەناوی (محەمەد عەلی کوردی) خەڵکی سلێمانی بوو هەردووکمان یارمەتی (تەفرەشیان)مان ئەدا (محەمەد عەلی کوردی) فارسیو تورکیشی ئەزانی شەو لە گوندی خنخنە نووستین، بەیانی بەر لە هەتاو کەوتن لەگوندی خنخنە دەرچووبووین، چوینە سەر کانیەك بۆ ئاو خواردنەوە، دەستەوارەیەکی گەورە نانو پەنیرمان لەسەر کانیەکە دۆزیەوە بردمان لەگەڵ برادەرەکانی ترماندا نانی بەیانیمان خوارد، هەواڵ بە تەفرەشیان گەیشت کە بە گورجی تۆپەکە بارکاتو بیگەیەنێتە بەرانبەر گوندی نەڵۆس.
پاش نان خواردن بە گورجی تۆپەکەمان بە پارچەکراوی لە ئێسترەکان دابەستو ملی ڕێگامان گرت، تومەز لە گردی نەڵۆس (گوردانێك) سەربازی ئێرانی ئابلۆقە درابوون، بارزانییەکان ڕێگای هاتنە خوارەوەیان لێ گرتبوون، نەیان ئەتووانی لە ئاوی گوندی نەڵۆس کەڵك وەرگرن،بۆیە بە تێنوێتی مابوونەوە ئەبوایە ئێمە بە تۆپەکەمان دە گوللە تۆپیان پێوە

بنێین و پاشان بارزانی‌یەکانی دەوروبەری گردەکە هێرش بەرنە سەریان،بەر لە نیوەڕۆ تۆپەکە گەیەنرایە گوندی سەبزە، لەپشت بەرزاییەکەوە پارچە تۆپەکانمان لەئێسترەکان کردەوەو دامان بەستو رووممان کردە گردی نەلۆس((نەفرەشیان)) لەسەر بەرزاییەکەی پێش تۆپەکە دووربینی تۆپەکەی لەسەر سێپاکەی داناو کەوتە ئەندازە وەرگرتن،پاشان فەرمانی تۆپ ئاگردانی دا بەوەی هێشتا فێری کوردی نەببوو هەر لەسەر شێوەی سوپای ئێران ئەیووت: ئاتەش، کەووشەیەکی تورکیە بەلاّم فارسەکانیش بەکاری دێنن. دوای تەواو بوونی تەقاندنی دە گوللە تۆپ، بەرانبەر ئەو گردەی سەربازە ئێرانیەکان خۆیان تیادا شاردبووبووە، بەدووربینی تۆپەکە بەوەی زۆر لێیان نزیک بووین، ئەوەندەی تری نزیک ئەکردنەوە هەروەکو لەبەردەمماندا بێ، حاڵو ئەحواڵی ئەوانمان ئەبینی،کە، چۆن ئێستری تۆپ لەوناوانەدا بەلەسە بوون،و لە ترسی گرمەی تۆپ هەڵدێن.چەند کەسێکمان بە تەفریشیانمان ووت: ئەمانەوێ بەشداری بکەین لە هێرش بردندا بۆ سەر گردەکە ئیزنی چوونی داین، ئیتر ملمان ناو لەتەنکاوی ئاوی گادەر پەڕینەوەو زۆری نەخایاند تەقە کردن نەماوخۆیاندا بەدەستەوە، لەو کاتەدا کە بە گردەکەدا هەڵدەگەڕاین، لاوێکی بارزانی کە گوللە لە ناوچەوانی دابوو،بەسەر برینەکەیدا کەوتبوو، کوژرابوو، کە گەیشتینە سەر گردەکە چی ببینین، هەر سەربازو ئەفسەری ئێرانی بوون بەسەر یەکدا کەوتبوون ژمارەیەکیش بریندار بوون، لەناو

کوژراوەکـاندا سـەرگوردەکەیان کـە نـاوی سـەرگورد(کلاشـی)بـوو ساچمەی گوللـە تـۆپ ژێـــر چەناگـــەی هەڵتـەکاندبوو، بـە حـاڵ گیانەڠونەیـەکی تیـا مـابوو (مـەحمود) ئەوئەنسـەرە ئازەری‌یـەی ئێسـترەکان بـەو سـپێردرابوو دەمانچەیـەکی هـەبوو بـۆ ئـەوەی لـە ئـازارو ناڵـەناڵ رزگـاری بکـا، گوللەیـەکی نـا بـە کەللـەیداو کوشـتی، ئێسـترێکی بریـندار لنگـەفرتێی بـوو لـەناو ئـازار لەقـەی ئەکێشـا بەسـەر سـەرگورد کلاشـیدا ئـەو سـەرگوردە نەگبەتـەش هـەر کـورد بـوو، خـەڵکی کرماشـان بـوو لـە نەگبـەتی کـورد هـاتبوو بـۆ دوژمـن کـورد بکـوژێ. لـە هـەموو شـت سـەیرتر ئـەوەبوو سـەربازە دیلـەکان کـە ئـەچوون بیـانگرین، و کۆیـان بکەینـەوە هەرکـە لێیـان نزیـك ئەبووینـەوە هەلئـەهاتن، هـەر چۆنێـك بـوو بـەوەی ئـەوانیش زۆریـان کـوردی کرماشـانی بـوون، لێمـان پرسـین کـە بـۆ هـەڵدێن لـە وەڵامـدا ئـەیانووت: ئێـوە کـوردی بـارزانین پیـاوخۆرن ئێمـە پێمـان ووتـراوە کـە خۆمـان نـەدەین بـە دەسـتانەوە نـەوەکا بمـان خـۆن، تێگەیشـتن درۆیـە ئێمـە پیـاوخۆر نـین بـە ئاسـانی ئـەوەی نـەکوژرابوو یـان برینەکـەی سـەخت نـەبوو، ژمارەیـان سـەد کـەس زیـاتر بـوو هەموویانمان ریز کرد، داوامـان لـە خۆیـان کـرد، کـە بچنـە ژێـر باڵی بریندارەکانیانـەوە لـە کـاتی هێنانـە خوارەوەیـاندا بـۆ گونـدی نـەلۆس چـەك‌و جبەخانـەو کەرەسـەیەکی زۆری سـەربازیمان دەسـت کـەوت، لـەناو چەکـەکاندا دوو تـۆپ و چـەند رەشاشـی گـەورە (مسلسـل سـنگین) هـەبوون، کـە بـە ئێسـتر نەبوایـە

نەدەگوێزرانەوە هەروەها چەن جیهازی لاسلکی و دووربین و شتی تری بەکەڵك من(مسلسل)ێکی سەبك كە لەسەر سێپا دائەنرێت کەمێك لە تفەنگ گرانترە ئەو مسلسەلە و بوقێکی سەربازی (شەیپور) بۆ یاری کردن لەگەڵ خۆمدا هێنابوومەوە، بە چوار کەس دیلەکانمان پێش خۆمان دان و لە گردی نەڵۆس هێنامانەنە خوارەوە بریندارەکانمان ناردنە مزگەوتی گوندەکە و ئەوانی تریش پاش ئەوەی ئاویان خواردەوە و کەمێك بورژانەوە بە چوار کەس هەر چوار لامان لێگرتن و دەمەو ئێوارە گەیشتینە شنۆ، دیلەکان برانە مزگەوتەکانی شنۆ، ئەوە بوو دیلەکان ئەیانووت وایان بردۆتە مێشکی ئێمەوە کە بارزانی‌یەکان پیاوخۆرن، دیارە سوپای ئێران کە بەرانبەر پێشمەرگەکانی دلاوەری کورد ورەیان بەردابوو بە خورتی هێنرا بوون بۆ شەڕ لە شەڕیشدا خۆیان نەدەگرت هەڵئەهاتن جا بۆ ئەوەی خۆیان نەدەن بە دەستەوە پەنایان بردبووە بەر ئەو درۆو دەلەسانە کە گوایە کورد بە تایبەتی بارزانی‌یەکان پیاوخۆرن، دیارە دوژمنانی گەلی کورد هیچ کاتێ لەو ناو ناتۆرانە بەولاوە ناتووانا راستی خەبات و تێکۆشانی گەلی کورد لە پێناوی مافە خوراوەکانیدا بسەلمێنێ هەمیشە دوژمنانی کورد پڕوپاگەندەی پڕوپوچیان لە دژ کورد کردووە، بۆ پێشێل کردنی مافی ڕەوای خۆی لە هەلبژاردنی ژیانی سەرفرازی و ئازادی نیشتمانیدا.

کێشەو شەڕی دەربەند:

دەربەند شوێنێکە ئەکەوێتە نێوان نەغەدەو شنۆوە کاتی خۆی شاری نەغەدە بەبێ شەڕ کردن چۆڵ کرابوو، ئەو شارە دوای چۆڵ کردنی کرابووە بنکەو شوێنی جموجۆڵی سوپای ئێران ، کە نیازی گلاوی ئەوە بوو، بە گەلەکۆمەکێ قڕمان بکا، کەمو زۆرێك هەواڵی ئەو جموجۆڵەی دوژمن ئەگەیشتە لامان، بەوەی سوپایەکی گەلێك زۆری ئێران و هەروەها هێزی چەکداری قەرەپەپاغ و لەگەڵ هێزی ئاغا خۆفرۆشەکانی کوردی ئەو ناوەدا، ئەو هەموو هێزانە دانرابوون کە بە پشتیوانی تۆپو تانكو فڕۆکە هێرش بکەنە سەرمان لە بەرانبەر ئەو هەموو هێزانەدا کە لە (20.000) تێپەری ئەکرد، نزیکەی (300)چەکداری بارزانی لە ئارادا بوون بۆ چاوشکاندنی چاوی دوژمن دەسپێشکەری کرا، لە جیاتی ئەوەی چاوەڕوانی ئەوە بین دوژمن هێرش بکاتە سەرمان بڕیار درا کە بارزانی‌یەکان هێرش بەرنە سەر دوژمن لە شیرین خەوی دوژمندا درا بەسەر ئەو هەموو سەربازو ئەو هەموو چەکدارە قەرەپەپاغو ئەو هەموو خۆفرۆشانەدا. ئەگەر لە بەرزایی سەر دەربەندەوە سەیرت بکردایە چیت ئەبینی؟! ئەوە هەر سەربازی تێکشکاوی سوپای ئێران بوو لەگەڵ قەرەپەپاغو ئاغا خۆفرۆشی کورد بوو کون نەبوو خۆیانی تیا بشارنەوە، شێرو پڵنگی بارزانی دوایان کەوتبوون بە ئارەزووی خۆیان نیشانیان لێ ئەگرتنو یەك بە

دوای یەکدا ساردیان ئەکردنەوە بۆ کەسێکیان هەبوو بتووانێ ئاوڕ لە پشتی خۆی بداتەوە تاکو نیوەڕۆ دوژمن هەر هەڵئەهاتو بارزانییەکان راوە دوویان ئەنان ، بەڵام لە دوای نیوەڕۆوە دوژمن توانی تانکەکانی بخاتە پێشەوە و بکەوێتە هێرش بردن بەڵام ئەم جارە بە پێچەوانەی دوژمن بارزانییەکان زۆر بە رێکوپێکی بێ شلەژان بەدەم شەڕەوە پاشەکشەیان ئەکرد، هەر لەو هێرشەی دوژمندا قارەمانێکی راستەقینەی کورد بەناوی حەسەنی سکۆ کە تەمەنی لە پەنجا ساڵ تێپەڕی کردبوو روو بە رووی تانکی رائەوەستێ چەند فیشەکی تانك بڕ کە سەری فیشەکەکان میلێکی سووری پێوە بوو، ئەو فیشەکانە ئەگرێتە ئەو تانکەی تەواوێك لێی نزیك بۆتەوە بەڵام یان فیشەکەکان کار لە تانك ناکات یان بەر تانکەکە ناکەون تانکەکە هەتا دێت لێی نزیك ئەبێتەوە، بۆمبێکی تانك شکێنیش بەقەدیەوە ئەبێ، ئەویش ئەگرێتە تانکەکە ئەویش تانکەکە ناشکێنێ بەڵام حەسەنی سکۆ هەرگیز لە شەڕدا پشتی نەکردبوەوە دوژمن بۆ هەڵهاتن لای نەنگو شوورەیی ئەبێ هەڵبێ ناکاتە نامەردی خۆی ئەهاوێژێتە بن تانکەکەو تانکەکە بەسەریا ئەچێتو ئەیشێلێ ئەو قارەمانە بەو جۆرە خۆی کردە قوربانی لە پێناوی ئازادیو سەرفرازی کورد داو پشتی نەکردە دوژمنو رێگای هەڵهاتنی نەگرتە بەر.

لە ماوەی ئەو شەڕە گەورەیەدا فڕۆکە لە سەرەوە و تۆپ لە هەموو لایەکەوە ناوچەکەیان بۆمبا باران ئەکرد، بە تایبەتی ئەو

گوندانەی نزیك بە دەربەند بوون بە دیوی شاری شنۆدا، ئێمە کە لەسەر یەکێ لە تۆپەکانمان بەردەستیمان ئەکرد، ئێسترەکانمان لە گوندێکی تر بە دیوی لای شنۆدا بەجێهێشت بوو بۆیە بۆ ئەوەی تۆپەکە نەکەوێتە دەست دوژمن ناچار بووین پارچە پارچەمان کردوو خستمانە ناو داشقەیەکەوە، داشقە جۆرە عەرەبانەیەکە گا رای ئەکێشێ منو برایەکی بارزانی ئەبوایە ئەو داشقەیە بگەیەنینە ئەو گوندەی ئێسترەکانی لێیە زۆر لە شوێنی تۆپەکە دوور نەکەوتبووینەوە کە فڕۆکەیەك چەند بۆمبێکی فڕێ دایە خوارێ بەڵام زیانێکی نەگەیاند داشقەکەمان کەمێك دوور خستبوەوە کە تازە ئێرانیەکان گەیشتبوونە سەر بەرزایی دەربەندەکە ئێمەیان ئەبینی، سەربازە ئێرانیەکان تازە خەریکی خۆ ساز کردن بوون، کەمێکیان لێ دوور کەوتبووینەوە بەڵام هێشتا لەبەر مەودای تیری ئەواندا بووین پاش دامەزراندنی خۆیان تەنیا نیشانێك کە لە تەختایی بەردەمیاندا هەبوایە هەر ئێمە بووین هەردووکمان بە داشقەکەمانەوە کە سەرەکەیمان داپۆشیبوو ئەگەر بە دووربین سەیریان بکردینایە ئەوە بە تەواوی ئەیانتووانی هەنگاوەکانیشمان بژمێرن، زۆری نەخایاند کراین بە نیشانو گوللە بە ئاسانی بەردەمو ئەملاو ئەولای شی ئەکردینەوەو زەویەکەی ئەملاو ئەولای هەڵئەکۆڵی بەڵام خوا کردی هیچ کامێکمان بریندار نەبووین هەروەها فڕۆکەش جار جارە وەك داڵاش خۆی ئەدا بەسەرماندا و گوللە بارانی ئەکردین دیسان

خوا هەردووکمانی پاراست لەگەڵ برادەرە بارزانیەکەمدا وامان بە چاك زانی یەکێکمان بە دیار داشقەکەوە بمێنێتەوەو بە کاوخۆی بیئاژۆیو ئەویترمان زوو خۆی بگەیەنێتە لای ئەو برادەرانەی ئێسترەکانیان لا بوو، بۆ ئەم کارە بە گورجی من خۆم گەیاندە گوندەکەی بەردەممانو برادەرانی ئەویش چاپوکانە خۆیان گەیاندە تۆپەکەو ئێسترەکانیشیان لە تەك خۆیاندا بردوو تۆپەکە لە گرتن قووتار کران، ئەگەر سەربازەکانی سەر بەرزایی دەربەند وورەیان نیو ئەوەندەی بارزانی‌یەکان بوایەو بهاتنایەتە خوارێ بە ئاسانی تۆپەکەیان لەناو داشقەکەدا ئەگرتو ئێمەشیان ئەکوشت، بەلاّم ئەوان کەی ئەو جۆرە پیاوانە بوون خۆیان لەو بوارە بدەن، بۆیە ئەو سوپا گەورەیەی ئێران دۆش داما بوو بە دەست بارزانی‌یەکانەوە بە تایبەتی لە کاتی هێرش و هەڵمەتی مەردانەی بارزانی‌یەکاندا کە ئەیسەریان لێ ئەبوو کوونە مشكو کونە مشکیشیان لێ ئەبوو بە قەیسەری بۆ خۆ شاردنەوەو بۆ هەڵهاتن هەر لەو رۆژانەدا بوو ئەفسەرێکی دیلی ئێرانی کە ئەفسەری تۆپ بوو هێنرابوو هێندێ پرسیاریان لێ ئەکرد دەربارەی تۆپێك کە کاتی خۆی لە گردی نەلۆس گیرابوو، ئەفسەرە کوردە عێراقیەکان هەندێ شتی هونەری هەبوو نەیان ئەزانی بەوەی تۆپەکە ئەلمانی بوو ئەو تۆپانەی بە دەست سوپای ئەو کاتەی عێراقەوە بوو ئینگلیزی بوون.

کابرای ئەفسەری ئێرانیش نەیئەویست شتێکیان حاڵی بکاو بە ناپاکی دائەنان، هەر لەو کاتانەدا بوو لەناکاو فرۆکەی ئێرانی

خۆیان گەیاندە سەر شاری شنۆ چەند بۆمبایەکیان فڕێ دایە ناو شاری شنۆوە، زیانێك كە دابووی بریندار بوونی ئەسپێك بوو لە ترسانا بەلەسە بووبوو بە کۆڵانەکانی شنۆدا بە هەزار شەڕە شەق گرتیانەوە هەروەها شوشەی پەنجەرەی گەلێك لە ماڵانی ووردو خاش کرد، هەر لەو رۆژانەدا بوو فڕۆکە بە گەرمی بەسەر شاری شنۆوە هەروەها بەسەر هەموو گوندەکاندا ئەگەڕاو بەیاننامەی بڵاو ئەکردەوە لەو بەیانانەدا هەواڵی لە سێدارە دانی خوا لێخۆشبووان (شەهیدانی رێگای ئازادی کوردستان قازی محەمەدو محەمەد حوسێن خانی سەیفی قازی و سەدری قازی یان ئەدا بە گوێی گەلی کورد دا بۆ چاو ترساندنی رۆڵەکانی تاکو بە دوای رێگای ئازادی خۆیانو بە ختەوەری گەلەکەیاندا وێڵ نەبنو هەمیشە بە دیلیەتی و کۆیلەیی بمێننەوە پاشان لە دوای شەڕو کێشەیەکی خوێناوی لە نێوان کورد و ئێران دا، چەکدارەکانی بارزانی‌یەکان ناچار بوون لە شاری شنۆش پاشەکشە بکەن، لە کاتی دەرچوونو بەجێهێشتنی شاری شنۆدا ئێرانیەکان لە دوورەوە شاری شنۆیان دابووە بەر گوللە و تۆپان، ئا ئاوا سوپای ئێران توانی هێزەکانی بارزانی ناچار بکا روو بکەنە گەلی گادەر، لەسەر سنووری سێ دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستان جارێکی تریش باروڕۆخ بۆ دوژمنانی کورد وەکو خۆی لێهاتەوەو کوردستان بە پارچە پارچەیی خۆی کەتەوە دەست دوژمنانی.

گەلی گادەر و ژیانی بارزانی یەکان:

ئەگەرچی بەهاری ساڵی 1947ی زایینی دەستی پێکردبوو بەڵام لە گەلی گادەر هێشتا هەر زستان بوو ئەو 20.000 بیست هەزار بارزانیەی کە نە نوێن و پێخەفیان هەبوو نە جلوبەرگی تەواویان لەبەردا بوو نە خواردن و خواردەنەوەشیان هەبوو ئەوانە بە گەورەو بچووکەوە بە پیاوو ژنەوە بە پیرو منداڵەوە وەك یەك برسی و رووت و رەجاڵ لەسەر ئەرزی تەڕ شەوو رۆژیان لەبەر ئەو سەرمایە، لەو گۆڕەدا ئەبردە سەر بەوەی ناو گەلی گادەر دارو دارستانیش نیە، بۆیە ئەگەر ئاگریشیان بکردیاتەوە بە زۆری لە چیلکەو پارچە داری ورد بوو زۆر رۆژ هەبوو پیاوێك یان ژنێك یان منداڵێك نانێکی بە دەست نەکەوتووە بیخوا هەشبووە لە برساندا وە لە سەرماندا رەق هەڵاتووەو رەق بۆتەوە، سەرەڕای برسیەتی و رووتی و سەرما فڕۆکەی ئێرانی و تاکو فڕۆکەی تورکیاو عێراقیش خۆیان نیشان ئەدایین، فڕۆکە ئێرانیەکان کە بەسەر گەلیدا تیژ تێ ئەپەڕین، بە (مسلسەل-رەشاش) ناوچەکەیان گوللە باران ئەکرد، یان ناوە بەیاننامەیان بۆ ئەخستینە خوارەوە ئەوەی پشتی چەکداری بارزانی شکاندبوو منداڵ و ژن و پیرە

پەککەوتووەکان بوو ئەگینا هەر بەو سێ چوار هەزار چەکدارە بارزانیانە زۆر شت ئەکرا.

ئا ئەو بارو دۆخە سەختەدا بۆ قورتار کردنی خەڵکەکە لە قڕ بوون (شێخ ئەحمەدی بارزانی) کە دادگای عێراقی بە مەرگ حوکمی دابوو بەسەریا ناچار بوو ملی ڕێگا بگرێت تاکو عەشیرەتەکەی لەناو نەچێت، چوو خۆی دا بە دەست دەوڵەتی عێراقەوە.

تۆپەکان پارچە پارچە کران و فڕێ درانە ناو ئاوی گادەرەوە هەر کەسێك نیازی گەڕانەوە و خۆ تەسلیم کردنەوەی هەبووایە بە عێراق ئەیتوانی چەکەکەی لەمبەری ئەو دوو پردە لە دار دروست کراوەی بارزانییەکان خۆیان لە دارو شۆڵ چنیبوویان دابنێ و روو بکاتە ئەو (خێمە) پۆلیسانەی لە بەری عێراق بە بەرزاییەکەوە هەڵدرابوون واتە هەرکەسە چارەنووسی خۆی بە دەست خۆیەوە بوو چی بە چاك بزانیایە ئەوەی ئەکرد بێ ئەوەی کەس ببێتە کۆسپ یان بەرهەڵستی !

بەر لەوەی شێخ ئەحمەدی بارزانی خۆ بدات بە دەست عێراقەوە، ووتوێژ کرابوو لەگەڵ عێراقدا تاکو رۆژێکیان ووتیان هەرچی تفەنگتان لایە بیان شارنەوە چونکو (سەید علی حجازی) کە ئامیری هێزی پۆلیسی گەڕۆك بوو هاتبوو بۆ گفتووگۆ لەگەڵ گەورەکانی بارزانییەکاندا.

ژمارەیەکی زۆر لە بارزانییەکان بە تایبەتی گەورە پیاوانی بارزانییەکان و ئەفسەرە عێراقییەکان دادگای عێراقی حوکمی لە

پاش ملـه (غیابی) بەسەردا دابوون، بە خنکاندن ڕۆژێکیان (باقی) ناوێك کە جار جارە مەلا مستەفا ئەیناردەوەبۆ عێراق، ئێمەی دی هەواڵی داینێ کە (حەمە صالحی فقێ محەمەد) بریندارە وا لە ماڵی خیرالله عبدالکریم کە ئەویش نەخۆش بوو ئێمەش چەند کەسێك چووین بۆ لای گوللەیەك دەفەی شانی ئەم دیوو ئەو دیو کردبوو مشکیەکەی سەری خۆی تێوە پێچرابوو، کاك خیرالله عبدالکریمیش بە نەخۆشی لەگەڵ خێزانو دایکیدا بە جێ مابوو کاك حەمە صالح توواناى ڕۆیشتنی تیا نەمابوو پشتێنێکمان خستە ناوقەدی یەکێکمان لە دواوە گرتبوومان تاکو لە چوونە خوارەوەدا لەسەر گردەکە نەترازێ یەکێکیشمان پێی خۆی بۆ ئەکرد بە پێپلیکانە تاکو ئەو پێی لەسەر دانێ تاکو نەخزێ بەو جۆرە گەیاندمانە خواری گردەکە، پاشان پەنامان بردە بەر مەلا مستەفا کە لەو ناوە نزیك بوو داوای ولاخێکمان لێی کرد بە هۆی ئەوەوە ولاخێك پەیدا کرا، حەمە صالحمان بەسەر ولاخەکەوە بەستەوە، تاکو تەرا ماڵە هەرکی هەبوون بۆ تفەنگ کرین لەوناوەدا بلاو ببوونەوە رووممان کردە لایانو داوای نانو پەنیرمان لێ کردن بۆ بریندارەکەمان، ئەوانیش چەند سەلکە پەنیری کوردی جوانیان داینێ هێندێکمان دا بە نەخۆشەکەمانو خۆشمان لێمان خوارد پاشان ڕۆژی دوای بڕیار درا کاك محەمەد صالح تەسلیم بە عێراق بکرێتەوە چوونکە ژیانی کەوتبووە مەترسیەوە.

جیا بوونەوەی 20 بیست کەس بە نیازی عێراق:

لەم رۆژە سەختانەدا بیست کەس لەناو خۆماندا یەکمان گرتو بڕیارماندا چەکەکانمان لە ئاوی گادەر بپەڕێنینەوە بەڵام بە نیازی خۆ بە دەستەوەدان نەبوو، بەڵکو نیازمان ئەوەبوو بە چەکەکانمانەوە خۆمان بکەین بە عێراقدا پاشان خۆمان بشارینەوە بۆ سەرپێگرتنی ئەم نیازەمان بیرمان لەوە کردبوەوە کە پێویستیمان بە نان و زەخیرە هەیە پەیدا کردنی ئازوخە لەو رۆژەدا کارێکی ئاسان نەبوو لەگەڵ کابرایەکی هەرکی کە ئاردمان پێ شك ئەبرد کەوتینە گفتوگۆ کە هێلەکە ئاردێکمان بداتێ بە تفەنگێکی سێ تیرو هەندێ پارە هەر ئەوەندەی قایل ئەبوو زۆری نەئەخایاند پەشیمان ئەبووەوەو ناچار بووین بردمانە لای مەلا مستەفا بەو جۆرە توانیمان هێلەکێك ئاردی لێ وەربگرین ئاردەکەمان بردە ماڵە بارزانییەك کەتاکو تەرا ماڵە بارزانی مابوون تاکو بۆمان بکەن بە نان بە مەرجێك ئەوانیش پشکی خۆیان بەرن بەو جۆرە کەمێك نانمان پەیدا کرد ماڵی رەئیس بەکر کە هێشتا مابوون ئەوانیش حاڵیان لە حاڵی ماڵانی تری بارزانییەکان باشتر بوو توانیان کەمێك برێشکەی نۆکمان بۆ هەڵسوڕێنن کیلۆیەك شەکری سووری تەڕی ئەو سەردەمە کە

قاچاخچی لە عێراقەوە هێنابوویان و ئێمەش بە کرین دەستمان کەوتبوو خواردنی ئەو بیست کەسە بوو بۆ گەیشتنەوە بە عێراق ئەو شتانە کە بە ئەسپ لە بەشی خوارووی ئاوی گادەرەوە لە ئاوەکەمان پەڕاندبوەوە بۆ بەری ئەو بەری ئاوەکە، کە خاکی عێراق بوو هەروەها چەکەکانیشمان گەیاندبووە ئەو بەر یەک دوانێکمان بە دیار ئەو چەک و ئازوخەیەوە دانیشتبوو کە تاریکی داهات یەکە یەکە لەو دوو پردەی لەسەر ئاوی گادەر دروست کرابوون پەڕینەوە، بەوەی چەکمان بە شانەوە نەبوو کەسێک ڕێگەی لێ نەگرتین بەڵام وەکو لیژنەی دار لەبەری ئێران هەر تفەنگ بوو لەسەر یەک کەڵەکە کرابوون ئەو تفەنگانە چەکی ئەوان نەبوون کە ئەگەڕانەوە بۆ عێراق و ئەچوون خۆیان ئەدا بە دەست پۆلیسی عێراقەوە کە لەسەر بەرزاییەکان خێمەیان هەڵدابوو ئیتر ئێمە بە پەڕینەوەمان یەک بە دوای یەکدا بە ڕۆخ ئاوەکەدا ملمان نا تاکو گەیشتینە شوێن و جێگای چەک و ئازوخەکەمان، هەر کەسێک چەکی خۆی کردەوە شانی بە دوای یەکدا ڕێچکەمان بەست و بەبێ دەنگ و بێ جگەرە کێشان تاکو ڕۆژ ببوەوە کەسمان بۆ پشودانیش دانەنیشتین بەڵام کە دونیا رووناک بوەوە ڕوومان کردە ئەشکەوتێک لەناو ئەو ئەشکەوتەدا سەرو پارو نان و پاشان لەو چایەی لە قووتوی جگەرە قووتوی یەک کە توتنی سیغار پێچانەوەی تیا بوو لەوەدا چامان لێناو سەرو قووم چامان فڕ کردو کەوتینەوە ڕێشتن، ئەو ڕۆژە تاکو شەو داهات هەر باران بوو شەوی دووهەم لەبەر باران خۆمان لە

ئەشکەوتێ خزاند تاکو بارانەکە خۆش ئەکاتەوە کە رۆژ بووەوە بارانەکە بوە بەفرو کریوە، بارزاییەکان کە بەفری زستانی ئەو ساله داپۆشیبوون، هەروا سەرما بەفرەکەی کردبوە شووشە سەهۆڵ و ئەوەندە سەخت و خز بوون بە خورتی جیگای پیی خۆمان ئەکردەوە، ئەگەر کەسیك بخزایە بە سەدان هەنگاو تلۆر ئەبوەوە بەرە خوارەوە جگە لەوەش رۆژەکەی بوو بە زریانیك بەفر ئەباری و بە باوە ئەیدا بە رووماندا جاری وا هەبوو هەنگاویك بچوینایە پیشەوە دوو هەنگاو فرێی ئەداینە دواوە، رۆژەکە ئەوەندە تاریك بوو بە هۆی تەم و مژەوە ئەگەر لە یەکتر دوور بکەوتینایەوە یەکترمان نەدەدی، تا لەو باو بۆران و زریانەدا لاویکمان بەناوی واحیدە رەش خەلکی کۆیە لە بەفرەکەدا رەق بوەوەو توانای لەبەر براو لە بەفرەکەدا مایەوە، بەوەی ئیمەش هەموومان زۆر نزیك بوو هەر بە دەردی ئەو بچین ئەو کارەساتە کاری خۆی کردە سەرمان، هەر ئەوەندەی کەوتینە سەر زەوی کە بەفرەکەی کەمیك چوو ببوەوە لە دوورەوە نوختەیەکی عیراقیمان لی بەدەر کەوت واتە گەیشتینە مەخفەری ئەوانەی بەر لە ئیمە بەشداریان لە شەرەکانی بارزاندا کردبوو ئەوان شارەزا بوون ووتیان ئەوە مەخفەری خرینەی عیراقیە بە دەرکەوتنی ئەو مەخفەرە ئیمەی کرد بە چەند بەشەوە کاك محەمەد مەحمود کە بە (محەمەد قودسی) ناودارە لەناو کورداندا کە ئەویش یەکیك بوو لەو بیست کەسەو دادگای عیراقی حوکمی خنکاندنی دابوو بەسەرداو ووتی: من ئەچم لەو

مەخفەرە خۆم ئەدەم بە دەستەوە حکومەتی عیراقی لە سیدارەم دا چاکترە نەکو لەناو ئەم بەفرەدا رەق ببمەوە چوونکە هیچ نەبێ خەلك ئەزانن لەسەر چی لە سیدارە ئەدریم، ئەو لەگەل چەند کەسیکدا چوون بۆ مەخفەرەکە لەوانە وەك لە یادم ماوە محەمەد عبداللە واتە کاك (حەمە) کە کاتی خۆی بە یەکەوە روومان کردبووە کوردستانی ئیران پاشان ئەویش لە دادگای عیراقیدا حوکم درا بە خنکاندن دوایی حوکمەکەی بۆ کرا بە بیست سال هەروەها یەکیکی ترمان بەناوی (عبداللە رەشید)ئەویش بەوەی کاتی خۆی سەربازی عیراق بوو هەلهاتبوو چووبوو بۆ ناو بارزانی‌یەکانو پاشان بۆ کوردستانی ئیران لە عیراق پینج سال زیندان کرا.

هیندیکی ترمان خەلکی ناوچەی رەواندوز بوون ئەوانیش بەیەکەوە جیا بوونەوە لەوانە (وەهابی محەمەد علی ئاغای رەواندزی)و برایەکەی هەروەها کاك بەکر عبدلکریمو حەمەی مەلوودو براکەی ئەوانە بوون بە چەند بەشیکەوەو ئیمەش چەند کەسیکی تر کە نیازمان وابوو خۆمان نەدەین بە دەست مەخفەرە عیراقیەکەوە ئەوەندەی بۆمان کرا خۆمان لە مەخفەرەکە دوور کردەوە کە سەیری خۆمان کرد بریتی بووین لە جەلالی امین بەگ کە یەکیك بوو لە ئەفسەرە کوردەکانی سوپای عیراقو حوکمی خنکاندنی لەپاشە ملە درابوو بەسەردا، هەروەها عبدالقادر ناویك مامۆستا بوو خەلکی هەولیر لەگەل علی مەلا رەشید و علی حسنو مام حسێنو خەلکی مەهابادو

من چوارمان خەڵکی سلێمانیو یەکێکمان هەولێریو یەکێکمان خەڵکی مەهاباد بوو هەر چۆنێک بوو ماوەیەکی باش لە مەخفەرەکە دوور کەوتینەوە زەویەکە تاکو ئەهات بەفرەکەی کەم ئەبووەوە کە شەو داهات لە دەوری یەکتر کۆ بووینەوە کەمێک لەو کیلۆ شەکرە سوورەی کرابووە ئازوخەمان مابووەوەو دابەشمان کرد هەریەکە توانی دەمی خۆی شیرین بکا بەلاّم بەوەی لەمێژ بوو نانمان نەمابوو لاکەی سەرمان ئەهات، بۆ ئەوەی رەق نەبینەوە پشتمان نا بە یەکەوەو بە چیچکانەوە دانیشتین چوونکە ئەمانزانی ئەگەر بنووین خەومان لێ بکەوێ ئەوا رەق ئەبینەوە بۆیە ناو ناوە دەنگمان لە یەکتر ئەکرد نەکا خەو دامانگرێ ئەو شەوە تاکو رۆژمان لێ بیوەوە قیر سپی بوو، ئەو رۆژە خوا کردی رووی ئاسمان پەڵە هەورێکیش نەیگرتبوو کە رۆژ هەڵهات کەمێک بووژاینەوەو گەرم بووینەو بەلاّم برسیەتیو شەکەتی لەپەلوپۆی خستبووین، لە دەوری یەکتر کۆ بووینەوەو کەوتینە راو تەگبیر وا بڕیار درا منو مانم حسین بچین نانیان بۆ پەیدا بکەینو پاشان بگەڕێینەوە لایان، وا دیار بوو کە ئێمە هەردووکمان لەوانی تر بە گوڕتر بووین خۆمان کەمێک پارەمان لا بوو ئەوانیش هەندێکی تر پارەیان داینێ تاکو بە جووتە بچین لەو گوندانەی کە دیار بوو لێیان نزیک بووینەتەوە نان پەیدا بکەینو بە گورجی بگەڕێینەوە لایان چەکەکانیشمان لای ئەوان بەجێ هێشت، زۆر لەوان دوور نەکەوتبووینەوە کە لە بەرزایی ئەوبەری ئاوی گادەردا دەنگمان

لێ کرا تومەز لەسەر بەرزاییەکە قوللەیەکی سوپای ئێرانە بانگمان لێ ئەکەن بە فارسی ئەڵێن ئیست، واتە راوەستن ئەوانەی دەنگیان لێ کردبووین دوو کەس بوون یەکێکیان بەرگی ئەفسەری ئێرانی لەبەر دابوو ئەوەکەی تریان کورد بوو بەرگی کوردی پۆشیبوو، تفەنگێکی بە دەستەوە بوو ئەفسەرەکەیان لەناو قەدی گردەکەدا وەستا کوردەکەیان هاتە خوارێو لەوبەری ئاوی گادەر بەرامبەرمان وەستا، کە دەنگمان لێ کرا بە گورجی مام حسێن پاڵتۆیەکی دەوڵەتی کۆماری میللی کوردستانی لەبەر دابوو لەبەر خۆی داکەندو نایە ژێر بەردەوەو شاردیەوە چوونکە هەر ئەو پاڵتۆیە بەس بوو کە دەوڵەتی ئێران لە گەردەنی کەسێك بدا، یان بۆ چەند ساڵێك فڕێی بداتە زیندانەوە، دەرفەتی ئەوەشمان بەدەست کەوت کە ئەبێ چۆن قسەیان لەگەڵ بکەین نەڵێن کەسی ترمان لەگەڵ دایە کە کابرای کوردە بەرانبەرمان وەستا ئەیزانی ناتوانێ لە ئاوەکە بپەڕێتەوە بۆ لامان، لەبەر خوڕیو ساردی ئاوەکە هەروەها ئێمەش توانای پەڕینەوەمان نەبوو بۆ لای ئەوان، کەوتە پرسیار کردن لە ئێمە ئێوە کێن بۆچی لێرەوە روو ئەکەنە شنۆ؟ لە وەڵامدا مام حسێن وتی: ئێمە دەرۆزە ئەکەین واتە سواڵکەرین ئەمەش کوڕمەو کەپو لالە مام حسێن دەستی بۆ من راکێشاو کە کوڕی ئەوم چوونکە پێشەکی لەسەر ئەوە رێکەوتبووین کە وا بڵێین، بەوەی شێوەی قسەکردنی من لەگەڵ شێوەی قسە کردنی ئەو ناوچەیە جیاوازە، کابرای کوردە

ووتی: ئێمە بەو قسانەی ئێوە باوەڕ ناکەین بۆیە ئێمە لەو شوێنە ئێشک ئەگرین تاکو هەرکەسێک بێرەدا تێپەڕ بێت بیگرین و بیبەینە لای (موسا خان) لە شنۆیە موسا خان دەرەبەگێکی کوردی ئەو هەرێمە بوو کرابووە حاکمی ئەو ناوچەیە بۆیە بە گەرمی کابرای کوردە لە ئێمەی هەڵپێچا بوو بە رۆخی ئاوەکەدا بمان بات بۆ شنۆ لەوێ بمان داتە دەست موسا خان مام حسێن بە قسەو منیش بە ئیشارەت کەوتینە پاڕانەوە کە وازمان لێ بێنێ دواجار داوای پارەی کرد مام حسێن ووتی چەند پولێکمان بە دەرۆزەیی کۆ کردۆتەوە ئەگەر لێمان گەڕێن بۆت هەڵدەدەینە ئەو بەری ئاوەکە پاشان قایل بوو بەوەی بەو پارەیە وازمان لێ بێنێ ئێمەش هێندێ پارەمان بۆ خستە پریاسکەکەیەوەو بەردێکمان خستە ناوی و بۆمان توند هەڵدایە ئەوبەری ئاوەکەو ئەویش کەوتە هەڵگەڕان بە بەرزاییەکەداو ئێمەش ملی ڕێمان گرت، هەر بە کەناری ئاوەکەدا ئەڕۆیشتین دوای نیوەڕۆیەکی درەنگ تارماییی گوندێکمان لێ وەدەرکەوت کە لە دوورەوە لەناو گوند وورد ئەبووینەوە هەر ڕەشماڵ بوو ڕەشی ئەکردەوەو خەڵکێکی زۆر لە هاتووچۆدا بوون، ئەو ڕەشماڵە زۆرانەو ئەو هەموو حەشاماتە ئەوەی ئەگەیاند کە عەشائیرێکی زۆر بە چەکەوە لەسەر ورگی خەڵکی گوندەکە ئەلەوەڕێن لەو گوندە مۆڵیان خواردووە بۆ پاراستنی ئەو هەرێمە لە ترسی بارزانییەکان نەوەکا لەو ناوانەوە سەر هەڵبدەن، بۆیە ناچار بووین سەرەڕای برسیەتی دان بە خۆماندا

بگرین، تاکو تاریکایی دایەت، ئەوجا بچینە ناو گوندەکەوە لەژێر باڵی تاریکایی شەودا خۆمان کرد بە گوندەکەدا زۆری ...ەکان داخرا بوون هەر چۆنێک بوو خۆمان کرد بە ماڵە کوردێکدا دوای سلاو کردن زۆر بە گورجی لێمان حاڵی بوون کە ئێمە چین و بە دوای چی وێڵین، ئەگەر چی ئەوانیش لەناو قورگی دوژمندا ئەژیان، لەگەڵ ئەوەشدا زۆر مەردانە فریامان کەوتن بە گورجی نان و ماستیان خستە بەر دەستمان و چایان بۆ لێنان ئێمە کە لە بیری هەڤاڵەکانماندا بووین ناچار بووین داوای یارمەتیان لێ بکەین و حاڵیمان کردن کە ئێمە هەر خۆمان نین و گیانی هەڤاڵەکانی ترمان لە برسیەتی وا لە مەترسی مەرگ و لەناوچوون دایە ئەوانیش هێندێ شت بە پارەو زۆرێکیشی بە پیاوەتی هەرچی پێویست بوو لە دەستەوارەیەک نان و چەند سەلکە پەنیرو چاو شەکرو چەمچە (شخاتە)و کچێکی هەشت ساڵانیشیان نارد تاکو سەگی ئاواییەکە پێمان نەوەڕێ و دوژمن بە ئاگا نەیەتەوە کە ئاوارە رووی کردۆتە گوندەکە چوونکە هەر بەدەم نان خواردنمانەوە زۆریان باسی خراپەی ئەو چەکدارە بەکرێگیراوانەیان بۆ کردین بەوەی ئەو ماڵانەی دەرگاکانیان داخرابوون لە تاو ئاخونەک و راوو رووتی ئەوان هەڵهاتوون و ماڵ و گوندیان بەجێهێشتووە، هەروەها ئەو ماڵەی میوانداری ئێمەیان کرد ئەوانیش خۆیان پێچابووەو کە بە زووترین کات ئەو گوندە بەجێ بهێڵن و خۆیان قورتار بکەن کە لە گوندەکە کەمێك دوور کەوتینەوە دیمان لەسەر

بەرزاییەکان ئاگری گەورە گەورە کراوەتەوەو چەکداران لە دەوری ئاگرەکە دانیشتتبوون ئەوان لە ئێمەوە بە باشی دیار بوون کە تاکە تاکەیان رائەوەستان یان لە ئاگرەکە دوور ئەکەوتنەوە تاکو هەستمان پێ نەکەن خۆمان مەلاس ئەکرد بە زەویەکەوە بەوەی زۆر شارەزا نەبووبن کەوتینە تەنکاوی ئاوی گادەرەوە ناچار بەناو دارو باروو توتڕکاندا بە ماندوو بوونێکی زۆر تاکو ئەو ڕێگەیە، لێیەوە هاتبووین دۆزیمانەوە بەڵام کاتێ گەیشتینەوە شوێنی برادەرەکانمان کەسمان نەدی زۆر گەڕاین بەملاو بەولادا سوودی نەبوو تووەمەز ئەوانیش پاش ماوەیەك لەوەی کە ئێمە بەجێمان هێشتبوون برسیەتی زۆریان بۆ ئەهێنێ و زۆر لە خۆیان ئەکەن کە بکەونە ڕێ بەو نیازەی لە ڕێگا بە ئێمە بگەن بەڵام ئەمجارە قووللەکە ئەوان بە چەکەوە ئەگرێ بەوەی برسیەتی شەکەت و لە پەل وپۆی خستبوون بۆیە تاکو بیر لەوەش ناکەنەوە کە بەچەك لە ڕووی چەکداری قووللەکەدا بوەستن ئەوانیش لەوێ ئەگیرێن و بە کەناری ئاوی گادەردا ئەیانگەیننە شاری شنۆ، پاشان لە دادگای ئێرانیدا هەریەکەی چەند ساڵێك زیندانیان ئەکەن، پاش ئەوەی تەواوێك گەڕاین بە دوایاندا دەستمان لەوە شت کە لەو ناوەدا ماون، بۆ ئەوەی بە تەواوی بۆمان دەربکەوێ کە ئێمە بە هەڵە نەچووین چەند پارچە کاغەزێکی وورد کراو کە خۆم بە دەستی خۆم وردم کردبوو هەر لەو شوێنەدا لەسەر زەویەکەدا مابوونەوە ئیتر دڵنیا بووین کە ئەو شوێنەیان بەجێ هێشتووە دوو بە دوو لەگەڵ مام

حسین كەوتینە وەتویێژ پاشان بڕیارماندا شەو هەر لە هەمان شوێندا بمێنینەوە بەوەی نان و پێخۆرمان هەبوو ترسی برسیەتیمان نەبوو كە رۆژیش بووەوە دیسان بۆ ئەوەی جارێكی تر نەكەوینە بەر چاوی پیاوانی قوولەكە لە پشت ئەو گابەردانەدا خۆمان شاردبووەوە كە هەر بەردێكی لە خانوییەك گەورەتر بوو بە درێژایی رۆژ تاكو تاریكی داهات لەو شوێنەدا ماینەوە كە دونیا تاریك داهات دڵنیا بووین بەوەی دوژمن لە قوللەكەوە نامان بینێت، بەناو گەلیدا شۆڕ بووینەوە، تاكو مەلا بانگدان هەر بەرێوە بووین بەڵام رۆیشتنەكەمان لەسەرخۆ بوو، چوونكە هێشتا گەلێك شەكەت و لاواز بووین كە رۆژ بووەوە تازە گەیشتبووینە نزیك گوندێك بۆ ئەوەی نەكەوینە دەست دوژمن ئەمجارە تەواوێك لە گوندەكەی پێشوو لامان دابوو، خۆمان كرد بە گوندێك چووینە ماڵێك خۆمان كرد بە میوانی یەكێك لە ماڵەكان، هەر ژن و منداڵ لە ماڵەوە بوون نان و ماستی چایان خستە بەردەممان هێشتا لە نان خواردن نەبووبینەوە كابرایەكی كورد خۆی كرد بە ماڵدا، بێ سڵاو كردن كەوتە پرسیار كردن لێمان كە ئێمە كێین و چ كارەین؟ ئێمەش وەكو لەناو خۆماندا رێكەوتبووین مام حسین وەڵامی دایەوەو وتی: ئێمە دەرۆزە ئەكەین، كابرا وتی: من باوەڕ ناكەم ئێوە لە دەرۆزان بگەڕێن ئێوە خەفیەن (جاسوسی) بارزانییەكانن، بە ئێمەیان راگەیاندوە هەر ئاوارەیەك روو لە گوندەكەمان بكاو ئەبێ بیانگرین و بیاندەینە دەست (موساخان) لە شنۆیە، بەڵام كابرایەكی ریش

سپی کورد پەیدا بوو وەك خدری زیندە کە لە ناو کوردەواریدا وادائەنێن خوا کردی ئەو کابرا ریش سپیە فریامان کەوت، کابرای ریش سپی هەر خەڵکی گوندەکە بوو بەلاّم دیار بوو رێزی هەبوو لەناو خەڵکی گوندەکەدا، ئەو بە قسە کردن لەگەڵ کابرای لاساردا کابرای شەرمەزار کردو ئەو نەگریسەی لە کۆڵ کردینەوەو خۆشی لەگەڵماندا هات تاکو لە گوند دەری کردین، ئامۆژگاریشی کردین کە لاڕێ بگرین، نەوەکا کابرای لاسار بچێت خەبەر بداو دوژمن بە ئاگا بێنێ و پاشان دوامان کەون و بمان گرن، ئێمەش لەسەر ئامۆژگاریەکانی ئەو بە رێگادا نەڕۆیشتین و تەواوێك لە رێگا دوور کەوتینەوە.

((مام حوسێن)) لە من شارەزاتر بوو مەلای گوندی نەڵۆس خزمی بوو لەسەر قسەی ((مام حوسەین)) رێگای گوندی نەڵۆس مان گرتەبەر.

نەڵۆس ئەو گوندەی لە گردێکی نزیکیەوە کاتی خۆی (گوردانێك)سەربازی ئێرانی لەبەر گەرمی شالاّوی بارزانیەکاندا، وەکو بەفرەکەی پار، بە تووانەوە تووانەوە، گەیشتینە نەڵۆس رووەمان کردە مالّی مەلا، دەرگایان لیّ کردینەوە، کە مام حسێنیان ناسیەوە ئەوەندەی تر بە گەرمی پێشەوازیمان لێکرا، ئەوە پاش سیّ مانگ زیاتر بۆ یەکەم جار لە ژوورێکی گەرمو گوڕدا، بەبێ ترس و لەرز پێکانمان خستۆتە ژێر کورەی گەرمی مالّی مەلای نەڵۆسەوەو چای گەرممان لەبەردەمدا بۆ دائەنرێ و مەلاژن خەریکە برنج و قارچکمان بۆ لیّ

ئەنێ چوونکە لە ڕێگا من و مام حوسەین، هەریەکە شەدەکەی سەرمان پڕ کردبوو لە قارچك، لەو قارچکە زۆری لەو دەشت و دەرەی سەرەڕێدا لە زەویەکەدا، هەڵتۆقیبوون لەبەر زۆری لەوە ئەچوو بە تایبەتی جووتیارەکانی ئەو ناوچەیە چاندویانە خوای گەورە لە زەوی و زاری کوێنەوارییدا گەلێ بەرهەمی گژوگیای وەکو ڕێواس و قارچك و کەنگرو پیشۆکی لە زەویدا بۆ شاردوونەتەوە هەموو ساڵێك لە بەهاراندا ئەو دەرو دەشتانانەیان بۆ پڕ ئەکا لەو خواردنە خۆشانە، پێکانمان کە بەفر بە باشی کاری تێکردبوو بە تایبەتی پێی ڕاستی من کاتی خۆی چیلکەی تیا شکابوو چیلکەکە دەرهاتبوو جێگەکەی ئاودزی کردبوو، لە ڕۆیشتندا ئەشەلیم بۆیە مەلای نەڵۆس ئامۆژگاری ئەکردین کە پێکانمان بنووسێنین بە لێواری کووره داغەکەیانەوە تاکو گەرم بێتەوەو برینەکەی ژێر پێم ووشك بێتەوە بۆ یەکەم جار لەدوای سێ مانگ زیاتر چێشتی گەرم و نانی نەرم لە ژوورێکی گەرمدا لەبەردەمی خۆماندا ئەبینین و بۆیەکەم جاریشمانە بە تەواوی تێرمان خواردوپاشانیش هەر لەو ژووره گەرمەدا پێمان لەنزیك کووره‌و لە ژێر لێفەی گەرما بەبێ ترس بۆ نوستن چاو لێك ئەنێین کە ڕۆژ بووەوە من دە دیناری عێراقیم لە گیرفاندا بوو دام بە مەلا کە بچێت لەناو گوندا بۆ هەر یەکێکمان سەرو جووت کاڵە شەمامەو سەرو جووت گۆرەوی بەنمان بۆ بکڕێت لەگەڵ هێندێ پێویستی ڕێگا و دوای نیوەڕۆ لە گوندی نەڵۆس بەدەر کەوتین، مەلاش خوا هەڵناگرێ تاکو دەرەوەی گوند لەگەڵمان

هات،مەلا ئەیزانی ئەمانەوێ بچین بۆ عێراق بۆیە بەو ڕێگەیەدا کەبەرەو سنووری عێراق ئەکشا ملی ڕێگامان گرت چەند کاتژمێرێك لەشەو تێپەڕی بوو کە گەیشتینە گوندێك پاڵمان نا بە دەرگای ماڵێکەوە خۆمان کرد بە مێوان بەلاَم ماڵەکە تەنیا ژنێکی نەخۆشی تیا بوو سلاَومان لێکردو دانیشتین بەخێرهاتنی لێکردین پاشان ووتی ئەبێ ببوورن کە ناتووانم خزمەتتان بکەم چوونکە نەخۆشم پیاوەکەم پیاوی ئاغایەو ئێستاش لە دیوەخانی ئاغایەو لەسەر هاتنەوەیە کە هاتەوە ئەو خزمەتتان ئەکات، هەروەها باسی پیاوەکەشی کرد کە لە گوندەکەدا چەرچییە قسەکانی ژنە دەربارەی پیاوەکە ووریا کردنەوەی ئێمە بوو بەرامبەر پیاوەکەی بەوەی پیاوی ئاغایەو چەرچییە لە گوندەکەدا بۆیە ئێمە پێشەکی ئەمانزانی کە پیاوەکەی هاتەوە ئەبێ چۆنی لەگەڵدا گفتوگۆ بکەین، زۆری نەخایاند کابرای مێردی ژنە نەخۆشەکە هاتەوە ئەویش بەخێرهاتنی لێکردین و کەوتە خۆی چای بۆ لێناین و لەگەڵمان دانیشت و کەوتە گفتوگۆ، کەوتە پرسیار کردن کە ئێمە چین و لە چی ئەگەڕێین مام حوسەین کە لە تەمەندا بە باوکی من ئەشیا ئەو وەلاَمی دایەوە ووتی ئێمە (دەرۆزە ئەکەین) ئەمەش کوڕمە (دەستی بۆ من درێژ کرد) کابرا ووتی لەوە ناچن ئێوە باوك و کوڕی یەکتر بن ئێوە بە خەفیان دەچن خەفیەی بارزانییەکان مام حسین ووتی: (ئێمە ناوی بارزانیمان نەبیستووەو بە دەرۆزە کردن گوزەران ئەکەین) کابرا ووتی: (ئەمەی کە تۆ

دەڵێی کوڕمە ئەوەتا گودڵەی هەیە مام حسین ووتی: (زۆرجار پێم ووتوە کوڕم ئەسپێ داوێتە کالآنەی چاومان تۆ بۆ سەرت ناتاشی بەلآم بە قسەم ناکات) مام حسین زۆر هەوڵێ دا کە کابرا باوەڕمان پێ بکات کە ئێمە دەرۆزە ئەکەین و باوك و کوڕی یەکترین، ئەویش هەر لەسەر ئەوە مایەوە کە ئێمە قسەی راستی بۆ ناکەین، ئەو باوەڕ بە قسەکمانیشمان ناکات، لەگەڵ ئەوەشدا نوێنی هێناو جێگای بۆ راخستین ئێمەش بە چرپە لە ژێر لێفەکانماندا بڕیارماندا هەر ئەوان چاویان بچێتە خەو دەرگا بکەینەوەو بۆی دەرچین پاشانیش وامان کرد لە دوای یەك دوو سەعات درێژ بوونی بە درۆ بە سووکی دەرگامان کردەوەو لە ماڵەکە دەرچووین و بە گورجی گوندەکەمان بەجێ هێشت پردێك هەبوو لە پردەکە پەڕینەوە لەبەردەمماندا گوندێکی تر هەبوو لەوێش لامان نەداو کە رۆژ بووەوە گەیشتینە گوندێکی تر لاماندایە سەر تەنووری ژنان کە خەریکی نان کردن بوون، نانی گەرممان لەلا خواردن و پاشان ملی رێگامان گرت دوای نیوەڕۆی ئەو رۆژە گەیشتینە گوندی تەمەرچیان کە دوا گوندی کوردستانی ئێرانە بۆ سنووری کوردستانی عێراق، بەرانبەر بە زێتیوۆی شێخی و حاجی هۆمەران بوین بە میوانی بێوەژنێك لە گوندەکە بۆ رۆژی دوایی مام حسین منی بەجێهێشت بەوەی لەبەر ئازاری ژێر پێم نەمئەتوانی بڕۆم، ئیتر بە تەنیا چەند رۆژێك لە ماڵی ئەو بێوەژنە کوردە بە میوانداری مامەوە، بەر لەوەی بگەڕێمەوە بۆ کوردستانی عێراق.

لێکۆڵینەوەیەك دەربارەی ئەو سەردەمە:

رۆژی 1986/12/12ی زایینی چل ساڵی رەبەق تێئەپەڕی بەسەر رۆژی رووخانو هەرەس هێنانی ئەو حوکومەتە کوردەدا کە لەسەر پارچەیەکی بچووکی خاکی باوكو باپیرانی کوردی ئێرانی دروست کرابوو، بۆ ئەوەی کوردە ئێرانیەکان کەمو زۆر بەرگری لەو کۆمارە ساوایەیان بکەنو چەکەکانیان لە رووی دوژمنانی خۆیاندا بخەنە کار، بۆیە ئەو کۆمارە ساوایە بێ بەرگری لە خۆی هەرسی هێناو تلیسایەوە کاتی دامەزراندنی کۆماری میللی کوردستان خەڵکی زۆر بە گەرمی پێشەوازیان لە رۆژی دامەزراندنی کۆمارەکەیان کرد، هەروەها هەزاران رۆڵەی کوردی ئێرانی ئامادەیی خۆیان راگەیاند کە لە پێناوی پاراستنی کۆمارەکەیاندا درێخی ناکەنو خوێنی خۆیان ئەڕژێننو گیانی خۆیان ئەکەنە قوربانی تاکو جارێکی تر نەکەونە بەر چنگی دوژمنی کوردو نەکرێنەوە بە

کۆیلەو بەندەی داگیرکەران هەمیشە لە کۆبۆنەوەو میتینگەکاندا بە دەیان وتاری توندوتیژ خوێندرایەوە کە هەمووی ئەوەی ئەگەیاند خەڵکی هەموو سوورن لەسەر بەرگری لە چارەنووسی خۆیانو جارێکی تر قایل نابن بکەونەوە ژێر چەپۆکی داگیرکەران هەروها بەدەیان سرودی نیشتمانی کە لاوانو شاگردانی قوتابخانەکان لەبەریان کردبوو لە بڵندگۆکانی شاری مەهابادەوە بە ئاوازی خۆشو شیرینو بە گەرمی ئەوتران، هەمووی ئەوەی ئەگەیاند کە نەوەی کورد راپەڕیون و جارێکی تر ناچنەوە ژێر چەنگاڵی خوێناوی عەجەمەکان، هەروەها هەڵکردنی ئاڵای کوردو دانانی سەرەك كۆمار نیشانەی ئازادی تەواوی کوردی ئەگەیاند ئەگەرچی پتر خودموختاری خرابووە سەرزاری ئەندامانی حیزبی دیموکراتی کوردستان دیارە کە تاکو ئەو کاتانە نەوەی کورد تاکو رۆشنبیرانی ئەو سەردەمەی کوردیش لە ئازادی کورد بەولاوە شتێکیتریان نەدەزانی ووشەی خودموختاری رووسەکان هێنابوبیانە ناو ناوانەوە بەوەی لە شورەوی ئەو جۆرە خودموختاریانە درابوو بە نەتەوە جۆر بە جۆرەکانی ووڵاتانی پانو بەرینی شورەوی واتە یەکێتی سۆڤیەتی دیارە ئەمەش جۆرە سیاسەتێك بووخرابووە کار ئەگەرچی کەمێك خۆمان خەریك بکەین لەگەڵ ئەوەدا لەلایەك ئاڵای کورد هەڵکرا بەسەر دامو دەزگاکانی دەوڵەتی کۆماری کوردستانداو ئاڵای دەوڵەتی شاهنشاهی هێنراوەتە خوارەوە کە ئەمە خۆی لە خۆیدا، سەر خورانە لە ئازادی تەواوی نەتەوەو

خاكی كورد نەك قایل بوون بە خودموختاری دیسان دانانی قازی محەمەد بە پێشەواو سەرۆك كۆمار بۆ ئەو دەوڵەتە كوردیە لە كاتێكدا سەرانسەری ئێران كوردستان و ئازربایجانی لێدمركەی هەمووی لە ژێر باڵی دەستەڵاتی شاهنشاهیدا بوو، شا بە شاهنشاهی هەموو ئێران و ئالای دەوڵەتی ئێران بە ئالای دەوڵەتی هەموو ئێران دائەنرا، كەوابوو بەوەی ئەو دەوڵەتە كوردی‌یە كە هەر لە ساو پەنای سوپای سووری شورەوی دروست ببوو بە هاندانی ئەوان، شورەوی‌یەكان لە رووی شارەزایی سیاسیەوە گەڵێ قۆناغ كوردەكانیان بۆڕ دابوو ئەوان بۆ بەرژەوەندی خۆیان هاندەری كوردەكان بوون نەك لە رووی دڵسۆزیانەوە بۆ كورد ئەگەرچی بەسەر زارەكی خەڵك لەوە نەگەیشتبوون كە شورەویەكان بۆ بەرژەوەندی خۆیان چاوپۆشیان لە كورد كردوە تاكو دەوڵەتیش دامەزرێنن بەڵام ئەو چاوپۆشیەیان بۆ ئەوە بوو كە ئەیانزانی رۆژێك دانراوە لە خاكی ئێران دەرچن تاكو ئەو كاتە كوردستان و ئازربایجان بخەنە سەوداو مامەڵەوە لەگەڵ ئێران و ئینگلیزو ئەمەریكاوە بێ ئەوەی خۆیان پیاو خراپ بكەن لەبەر چاوی نەتەوەی كورددا بەوەی هەر ئەوان چۆن چاوپۆشیان لە دروست كردنی دەوڵەتی كوردی‌دا كردوە كە ئەوەیان كردۆتە پیاوەتیەك لەگەڵ كورددا، بەڵام لە كاتی رووخانی كۆماری میللی كوردستاندا دیسان چاوپۆشیان كرد لە دوژمنانی كورد كەم و زۆر بۆ كورد بەردێكیشیان نەكێشا بەسەری دوژمنانی

گەلی کورددا، وەك ووتمان شورەویەکان لە سیاسەتدا زۆر زۆر لە کوردەکان لە پێشتر بوون، زۆر بەچاکی ئەیانزانیچی ئەکەن و ئەگەنە کوێ، هەر هەنگاوێکی ئەوان بە گوێرەی حیساب و بۆ مەبەستێك بوو بەلاّم هەنگاوەکانی کورد لەرووی هەڵچوون و سەر گەرمیەکەوە بوو کە خۆشیان نەیانئەزانی ئەنجامەکەی بەچی ئەگا، ئەگەر گوێ لەو وتارە ئاگرینانە بگیرایە کە بەقسە هیچیان نەهێشتبوەوە پیاو ئەکەوتە ئەو باوەڕەوە کە ژیان و مانەوەی کۆماری ساوای کوردستان بە تەنیا ئەوەی کورد پارێزگاری ئەکریّ و زۆریشی زیادە بەلاّم لە مەیدانی تاقی کردنەوەدا وا نەبوو، ئەو پیاوانەی کاروباری دەوڵەتی کۆماری کوردیان خرابووە ئەستۆ وایان ئەزانی کە شوورەوی پشتیوانی کوردەو ئازادکەریەتی، لە چنگ داگیرکەران هەروەکو شاعیرەکانی ئەو سەردەمەی کورد زۆر شیعری لەو بابەتەیان لە دڵ و دەرونێکی پاکەوە هەڵئەڕشست، وەك یەکێکیان ئەڵێت:

................................برا[1]

کە ئالاّی سوور لە ناومان هەڵکرا

بەجاریّ تەمی نەگبەتی رەوی....

بژی دۆستی کورد دەوڵەتی شورەوی

---

[1] –ئەو دێرە شیعرە تەنیا ووشەی برایەکم لە یادە وا ئەو ووشەیە کە بە سەلیقەی شیعری ئەگونجیّ بکرێت بە قافیە بۆ ووشەی هەڵکرا.

ئەگەرچی تاکو ئێستا نازانم ئەو چەند دێرە شیعره شیعری کام شاعیری ئەو سەردەمەیە کە ئەتوانم بڵێم ئەو شیعرە لە دڵو دەروونێکی پاکی کوردانەوە هەڵقوڵاوە نەك بەوەی سەری لە کۆمۆنیستی خورا بێ چوونکە بۆ دەرمان لەناو کوردانی ئەو سەردەمەی کۆماری میللی کوردستاندا کۆمەنیست بەدەست نەدەکەوت هەروەها رۆژی کشانەوەو دەرچوونی سوپای سووری شورەوی کرا بە شاییو زەماوەندو هەڵپەرکێ ئەگەرچی کوردەکان تا رادەیەکی باش بە ڕێزەوە سەرنجی ئەو سوپاییەیان ئەداو بە داگیرکەریان دانەئەنا، چوونکە دوژمنێکی خوێنخواری چەپەڵی وەك رژێمی بۆگەنی رەزاشای لە کۆڵ کردبونەوە کە ئەمە خۆی لە خۆیدا گرنگیەکی زۆری هەبوو بەلای کوردەوە، لەگەڵ ئەوەشدا کە شورەوی هەر بێگانە بوو خەڵکی دەرچوونی بێگانەی لە کوردستاندا بە شتێکی باش دائەنا کەسیك نەبوو بچێت داوا لە سوپای سووری شورەوی بکات کە بمێنێتەوەو دەرنەچێت لە خاکی کورد بەڵکو بە پێچەوانەوە ئەو رۆژە کرا بە رۆژێکی گرنگ هەرچی شاری مەهاباد بوو وروژا بوو گەورەو بچووك ماڵیان بەجێهێشتبوو تاکو بە چاوی خۆیان ببینن کە چۆن خاکی پیرۆزی کورد بەجێئەهێڵن، ئەگەرچی تاکوتەرا سەربازانی شورەوی بە دەستێکیان دەستەکەی تری خۆیان ئەگرتوبە گەرمی وەك دەستێکیان دەستی خۆی بێو دەستەکەی تریان دەستی کورد تاکو لە کوردی بگەیەنن کە هەمیشە پشتیوانو لایەنگری مافی

کوردن بەڵام بەداخەوە لەکاتی تەنگانەی گەلی کورددا کەسێکیان نەهاتن بە دەنگیەوە لەوانەشە ئەو سەربازانە ئەوانیش هەر راستیان کردبێ و بە دڵ نەتەوەی کوردیان خۆش ویستبێ چوونکە چەند ساڵێك بوون لەناو کوردا ئەژیان، لەوانەیە خۆشەویستی گەلی کوردی‌یان چووبێتە دەڵ و دەروونەوە بەڵام بەوەی گەلی کورد بە تاقی کردنەوە وەفادارێ لە شورەوی نەدی ئەویش لەبەر ئەوەی نا کە خەڵکی شوورەوی بێ وەفان بەرامبەر بە کورد و بە گەلان بەڵکو بێ وەفایی ئەگەڕێتەوە بۆ رابەرانی شورەوی کە لە کات و رۆژی لیقەومانی کوردا نقەیان لە خۆیان بڕی بوو، نقە نەکردنی دەوڵەتی شورەوی بەرامبەر بە روخانی کۆماری ئازربایجانی ئێران و کۆماری میللی کوردستان بە باشی ئەو راستیە ئەسەلمێنێ کە شورەوی لەبەر خاتری چاوی کاڵی کورد ئەو کۆمارە کوردەی رێگە نەدا دابمەزرێ بەڵکو بەو نیازە بوو بیخاتە سەوداو مامەڵەوە بۆ کەڵك و سوودی بەرژەوەندی خۆی ئەوە بوو کە هێشتا کوردو ئازەری لەسەر خاکی خۆیان تازە ببوونە خاوەنی دوو دەوڵەت کەچی شورەوی لە بەرزترین پایەی حزبی و دەوڵەتیدا دەستی دوژمنانی گەلی کوردیان بە گەرمی ئەگوشی و دوژمنانی کورد لە مۆسکۆ ئەبوونە مێوانی کرملین و بە دوورو درێژی لەگەڵیان گفتوگۆیان ئەکردو بەیاننامەی رێکەوتنی دوقۆڵیان مۆر ئەکرد، بێئەوەی پرسە گۆرگانەکیش بە کوردو ئازەری بکەن، بەڵێ راستە شورەوی لە موئتەمەری تاراندا لەگەڵ ئینگلیزو ئەمەریکا رێکەوتبوون ئێران

بەجێ بێڵێ بەڵام وەك شورەوی لە ئێران بە گورجی دەرچوو، ئینگلیزو ئەمەریکا نەك هەر دەرنەدەچوونو بەس بەڵکو ئەوەندەی تر خۆیان داسەپاند بەسەر دەوڵەتی ناوەندی ئێران دا، تاکو بە باشی دڵنیا بوون کە شورەوی مایە فنگی دەرچووەو هیچی لە ئێراندا بۆ شین نەبووەو ئەو بەڵێنانەی قەوام ئەلسەڵتەنە دابووی بە ستالین ئەویش لە پەرلەمانی ئێرانیدا لە ساڵی 1947ی زایینیدا زیندە بەگۆڕ کرا، سوپای سووری شورەوی لە جەنگی دووەمی جیهانیدا نەك هەر سەروی ئێران بەڵکو لە تەواوی وولاتانی رۆژهەلاتی ئەوروپای داگیر کردبوو، لەو کاتانەدا راوەدوی سوپای ئەلمانیای هیتلەریان ئەنا، وولاتانی وەك رۆمانیاو بولگارستانو هەنگارستان چیکۆسلوفاکیاو پۆلۆنیاو یوگسلافیاو ئەلبانیاو تاکو بەشێکی گەورەی وولاتی ئەلمانیا بە شاری بەرلینیشەوە هەموو ئەو وولاتانە کەمو زۆر کەتبوونە ژێر دەستەلاتی شورەویەوە وە بە برانەوەی جەنگ هیچ کامێك لەو وولاتانەی چۆڵ نەکردو بە گەرمی یارمەتی ئەدان، کە جارێکی کە نەکەونە دەست دەوڵەتانی ئیستعماری وەکو ئەمەریکاو ئینگلیزو فەڕانسەوە.

سوپای سووری شورەوی شان بە شانی سوپای تازە دروستکراوی ئەو وولاتانەدا لە رووی سوپایانی دژ بەو وولاتانە وەستا بوون، زۆر بە گەرمی ئەو شۆڕشگێڕانەی لە سەرانسەری وولاتانی ئەوروپای رۆژهەلاتدا بەرۆکی سوپای هیتلەریان گرتبوو، لە سەردەمی جەنگدا ئەگەڕانەوە بۆ ناو شارەکانو

کاروباری ناوخۆی وولاتەکانی خۆیان ئەبرد بەڕێوە و سوپای سووری شورەوی خاکی هیچ وولاتێکیانی لە خۆیەوە چۆڵ نەکرد، تاکو لەگەڵ هەندێکیشیاندا خەوانە کێشەو شەڕە شەقەوە، پیاوانی سیاسی ئەو وولاتانە بە خورتی چارەنووسی خۆیان لە چنگی سوپای شورەوی بەدەرهێنا، بەڵام بە پێچەوانەی ئەو وولاتانەوە سووك و ئاسان دەستی خستە دەستی کاربەدەستانی دەوڵەتی ئێرانەوەو پشتی لە کورد و ئازەری کردو هەر کەمێك دوای کشانەوەی سوپای سووری شورەوی ووردە ووردە سەربزێوی و یاخی بوون و هەڵگەڕانەوە لە لایەن دەرەبەگەکانەوە پەیدا بوو هەندێکیان لە ژێرەوە پەیوەندییان لەگەڵ ئێرانیەکاندا ئەکردو کە بەدەر ئەکەوتن یان هەڵئەهاتنە ناو ئێرانیەکانەوە یان ملی ڕێگای عێراقیان ئەگرتە بەر،هێندێکیشیان "مستەفا بارزانی" بە بارزانییە چەکدارەکانیەوە ئەچوو بە ئاسانی چەکی ئەکردن و ئەیهێنان لە مەهاباد ئەیخستنە ژێر چاوەدێری کۆماری کوردستانەوە شورەویەکان وەك لە ئەورووپای ڕۆژهەڵاتدا نەچوونە دەرەوەو جەنگی سێیەمی جیهانیشی لێ نەکەوتەوە کەچی هاتن لەسەر حیسابی چارەنووسی کوردو ئازەری ئەو تاقی کردنەوە سیاسیەیان بەوان تاقی کردەوەو هەر ئەوانیش بوونە هۆی ئەوەی کورد و ئازەری بەرن بە ناخی ئەرزاو بیانەوێ یان نەیانەوێ دوژمنانی ئەو دوو نەتەوەیە بەر بدەنە

سەروگوێلاکیان ئەوەی ویستویانە بەبێ ترس و سڵەمینەوە کردیان دەربارەی کوردو ئازەری.

ئەوە بوو دوای داگیر کردنی شاری مەهاباد من و عەبەی مەقاڵم دەرفەتمان بە دەست کەوت، ئەو کاتەی وەفدی بارزانی یەکانیش بە سەرۆکایەتی مستەفا بارزانی لە تاران بوو، سەرمان لە شاری مەهابادی داگیرکراو دایەوە، شاری چی، کەی مەهاباد وەك جاری جارانی مابوو، بڵندگۆ لەو شوێنەوە کە جاران پیاوانی حزبی دیموکراتی کوردستان و رابەرانی دەوڵەتی کۆماری میللی کوردستان و تارو سرودی نیشتمانیان تێدا بڵاو ئەکردەوە کرابووە شوێنی وتارو شیعر خوێندنەوەی ئێرانیەکان، بە گۆرانی بە شاهنشاداو بە شان و بازووی داگیرکەراندا هەڵ ئەداو شار لەبەر سەربازی ئێرانی رێگە نەبوو خەڵکی بە رێگادا بڕوا، هەموو سەر لە بەیانیەك دەستەیەك لە نەوجەوانانی کورد ئەنران بە نیشانەوە، و بە دەستڕێژ گیانیان ئەکێشان دوای ئەوەی دادگای سەهرایی حوکمی کوشتنی ئەدان بەسەردا بەوەی جلی ئەفسەری کوردستانیان لەبەر کردوە یان سەربازێکی کەمێك بزێوی کورد بووە، ئیتر بەو جۆرە وەکو درندە کەوتبوونە گیانی نەوجەوانانی کورد بۆ قڕ کردنیان یان بۆ ئەوەی بکرێنە عیبرەت تاکو نەوەی کورد نەوێرن جارێکی تر چەك لە رووی داگیرکەرانی خۆیاندا هەڵگرن، ئەو سەردەمەی کە هێشتا کۆماری میللی کوردستان لە گەرمەی سەربەرزی و شانازیدا بوو هێندێ لاوانی کورد لە یەکێك لە قوتابخانەکانی

شاری مەهاباددا شانۆگەریەکیان پێشکەش بە خەڵکی کوردی مەهاباد کرد، دەربارەی چۆنیەتی هەڵخەڵەتاندنی رابەرانی شۆرشێك لە شۆڕشەکانی کوردی تورکیا، شانۆگەریەکە دەربارەی شێخ سەعید بوو کە کەمالیەکان توانیبوویان رایکێشن بۆ ئەنقەرەو لەوێ سووك و ئاسان دوای پێشوازیەکی بێ وێنە لە وەفدی کورد بە سەرۆکایەتی شێخ سەعید ئەبرێنە یەکێك لە میوانخانەکانی شاری ئەنقەرە، هەر لە شوێنی گەیشتنیان بە شاری ئەنقەرە تاکو ئەو ئوتێلەی کرابوو بە شوێنی حەسانەوەیان بە فەرشی رەنگاورەنگ ئەڕازێتەوە، پاشان هەر ئەو شەوە ئەدەن بەسەریاندا ئەیانگرن، و بەیانی لە دادگایەکی ساختەدا بۆ چاوڕاو هەر بە گورجی حوکمەی خنکاندنیان ئەدرێ بەسەردا بە تاوانی یاخی بوون و شۆڕش لەو دادگایەدا کە بەناوی دادگای ئیستقلال ناسراوە حوکم ئەدرێن و دەستوبرد ئەبرێن بۆ هەڵواسین و ئەخنکێنرێن، دوکتۆر فوئاد ناوێکیان کە رۆشنبیرێکی ئەو کاتەی شۆڕشەکە ئەبێت بەر لە چوونی وەفدەکە بە شێخ سەعید ئەڵێت: نابێ ئێمە باوەڕ بە دوژمن بکەین، با هیچ نەبێت تۆ مەبەستی لە شێخ سەعید ئەبێ کە رابەری شۆڕشە سەرکەوتوەکەمانی ئەڵێ با تۆو چەند کەسانێك لە رابەرانی شۆڕش لێرە بمێننەوەو پێویست ناکات هەموومان بچین چوونکە دوژمنانی کورد هەمیشە کەم فورسەتن، با هەموو بە جارێك نەکوژرێن و شۆڕش بەبێ گەورەو سەر نەمێنێتەوە بەڵام جەنابی شێخ سەعید ئەو پێشنیازەی د.

فوئـاد بـه ترسـنۆکی دائـەنێت، تـاکو دکتـۆر فوئـاد بـه شـێخ سـەعید ئـەڵێ: مـن ترسـنۆك نیـم بۆیـه ئـەبێ منیـش لەگـەڵتانا بێـم، بـەلاّم مـن زۆر چـاك ئـەزانم بـه خنکـاندن ئـەچین بـەلاّم بـەوەی مـن لـه نەگەڕانـەوەی خـۆم دڵنیـام لەبـەر ئـەوە خنکـاندنی خـۆم بـه دەسـتی کەمالیـەکان بـه سـەیر نایەتـه بـەرچاو، کـارێکی کتوپـڕی نیـەو نابـێ، بۆیـه ئـەویش وەك رابـەرەکانی تـری شۆرشـەکە، 72 کـورد ئـەبن پـەتی سـێدارەیان ئەکرێتـه گـەردەن بـه تـاوانی ناپـاکیو خیانـەت دوژمـن ئـەیانخنکێنێ' ئـەو شـانۆگەریەکە کـارێکی زۆری کـردە سـەر خـەڵك بـەلاّم بەداخـەوە رابـەرانی کـوردی ئـێرانی پـەندیان لـەو شـانۆگەریه وەرنـەگرت، کـه پێشـەواو گـەڵێك لـه رابـەرانی ئـەو سـەردەمەی کـورد لـه رێـزی هـەرە پێشـەوەی بینـەرەکاندا دانیشـتبوون چـی لـەوە خۆشـتر ئـەبوو کـه کـوردە ئێرانیـەکانیش وەکـو بارزانی‌یـەکانی کـوردی عێراقیـان بکردایـە، خـەمێکیان لـه خۆیـانو گەلەکـەیان بخواردایـە، چمکـی کـەوای مەردایـەتیو کوردایـەتی‌یان لێ بکردایـه بـەلاداو لـه یەکـەمین رۆژی لێقـەوماندا کـڕ نەبوونایـه لـه شـوێنی خۆیـاندا تـاکو دوژمـن بیـانگرێو خۆیـان بـدەن بـه دەسـتەوە بـەڵێ پشـت بەسـتن بـه شـورەویو کشـانەوەی لـه ئـێران خـۆ فریـو دانـه ئەبوایـه هـەر بـه دەرچوونـی سـوپای سـووری شـورەوی کـورد پشـت بـه خـۆی ببەسـتێ بـه گـەرمی دوای شـکانو هەڵـهاتنی سـوپای ئـێران لـه شـەڕەکانی مامەشـاو قـاراوادا بکەوتنایـه خۆیـانو ئـەو چـەند هـەزار نەوجەوانـه کوردانـەی لەسـەربازخانەی شـاری مـەهاباد فـێرە

مەشــقی ســەربازی کرابــوونو هــەزارانی تــری وەك ئــەوان فــێرە مەشــقی ســەربازی بکرێــنو بخرێنــە کــۆڕی شــەڕ تــاکو ســەر بــە دوژمنــی داگیرکــەر شــۆڕ ئەکــەن، کــە دان بــە مافــە ڕەواکــانی کــوردی ئــێراندا ئــەنێ ئــەگینا لــە ڕووی پاڕانــەوەو گفتوگــۆوە ئــێران هــی ئــەوە نــەبوو بــە ئاســانی دان بــە مــافی ئــازادی کــورد دابنــێ وەك خۆیــان ئــازاد کردبــوو یــان دان بــە خودموختــاری کوردســتان دا بنێــت وەك شــورەویەکان فێریــان کردبــوون کــە ناکۆکیــەکی زۆر هەیــە لــە نێــوان کوردســتانێکی ئــازادو کوردســتانێکی خودموختــاردا چوونکــە هــەرگیز ناگونجــێ پارچــە زەویــەکی ئــێران ڕژێمێکــی کۆمــاری بــێ لــە ســنووری ڕژێمێکــی شاهنشــاهیدا دیــارە ئاســان نیــە کــە مــن بتــوانم بیســەلمێنم کــە بۆچــی ڕابــەرانی کــوردی ئێــران بــــەبێ بــەرگری خۆیــان دا بــە دەســت دەوڵــەتی ئێرانــەوە، ئایــا لــەو بــاوەڕەدا بــوون کــە بــە خۆبەدەســتەوەدان بــە دوژمــن وا لــە دوژمــن ئەکــەن دڵــی نــەرم ببــێو ســووكو ئاســان دەســتیان لێ هــەڵگرێو بــەبێ ئــارەق دەرچــن، بــەلای هــەموو کوردێکــەوە ئــەوە ڕوونــە کەســانێکی وەکــو پێشــەوا قــازی محەمــەدو هەڤاڵــەکانی پیــاوی ترســنۆك نــەبوون، چوونکــە پیــاوانی ترســنۆك نــاوێرن لــەو بــوارە بــدەن، کــە خۆیــان بەکــەن بــە ڕابــەرانی میللــەتێك کــە هێشــتا کێشــەی نەبڕاوەتــەوە لەگــەڵ دوژمنەکــەیدا لەوانەیــە لــە ســەرەتادا دڵنیا نــەبووبن لــەوەی شــورەوی وا بــە ئاســانی بــەجێیان ئــەهێڵێو پشــتیان تــێ ئــەکا، ســوپای کۆمــاری ئازربایجــان لــە شــەڕی (قــەفلانکۆ)دا بەرامبــەر ســوپای ئــێران بەرگــەی نــەگرتو

رووخاو توایەوەو هەر کەسە کەوتە سەر دەرکردن بەڵام قازیو هەڤاڵەکانی ئەو هەنگاوەشیان نەگرتە بەر کە هەڵبێنو روو بکەنە شورەوی لە جیاتی هەلبژاردنی گەلێ رێگا بۆ خۆ قوتار کردن چۆن رێگەی خۆبەدەستەوەدانیان گرتە بەر.

بە تێکچوونی دەوڵەتی کۆماری میللی کوردستان خۆ هیچ نەبێ ئەبوایە کۆرێکیان لە گەورە پیاوانی کورد بگرتایەو پرسو رایان پێ بکرایە بۆ دابین کردنی رێگەیەك تاکو هەموان وەکو یەك ئەو رێگەیە بگرنو بەو رێگەیەدا بڕۆن، بەڵام لەم رووەوە هیچ جۆرە هەنگاوێك نیە لە گۆڕێداو هیچ جۆرە راو تەگبیرێك نەکراوە، جگە لە راو تەدبیری کوردە بارزانیەکان کە هیچ نەبێ بە شێنەیی توانیان کاتو دەرفەتێك بۆ خۆیان بخولقێنن بۆ دۆزینەوەی رێگای چارەسەری گیروگرفتەکانی خۆیان چوونکە وەك بەشی هەرە زۆری کوردی ئێرانی خۆبەدەستەوەدانیان گرتە بەر، نەبوو بێن خەمێك لە خۆیانو نەتەوەکەیان بخۆن، ئەگینا وەنەبێ ئازاو دلێر لەناو کوردانی ئێرانی دا نەبوبێ بۆ نموونە حەمەی مەولود کە خەڵکی شاری مەهابادەو بە خزمایەتیش بە پێشەوا قازی محەمەد ئەگات ئەو لەو رۆڵە دلێرانەی ئەو رۆژە بوو کە نەك هەر ملی خۆی شۆڕ نەکرد بۆ خۆ بە دەست دان بەڵکو دەستڕێژیشی لە ماڵی پێشەوا کردبوو، دوای ئەوەش خۆیو برایەکی شان بەشانی بارزانیەکان چەکی خۆیان لە شاندا بوو هیچ نرخو بایەخێکی بۆ دەوڵەتی ئێران دانەنابوو، هەروەها دەیان تێکۆشەرو جەنگاوەری کوردی ئێرانی کە

هـەرگیز لـەو کـات و ڕۆژانـەدا خۆیـان نـەدا بەدەسـت دوژمنـەوە، بـەڵام دەسـت نەکردنـەوە لـە دوژمـن بـە تایبـەتی لەلایـەن کەسـانێکەوە بوونەتـە رابـەرو پێشـەوای گـەلێك کرپوونیـان خـۆ ئامـادە کردنـی خۆیـان بـۆ خـۆ بەدەسـتەوە دان لـە جیقڵدانـەی هـەموو کەسێکدا جێی نابێتـەوە دواجـار ئـەو رابەرانـە بـەو کارەیـان بـەزەیی دوژمنیـان بۆخۆیـان و میللەتەکـەیان نـەورووژاندو بـۆ چـاو شـکاندنی کـورد ملیـان کـرا بـە پـەتی سـێدارەدا، ژمـارەی ئـەو نەوجەوانانـەی تـیر بـاران کـران لـە مـەهاباد دا، چـەند ئـەوەندەی شـەهیدەکانی بارزانییـەکان ئـەبێت کـە ئـەوان بارزانییـەکان مەردانـە تـاکو لـە تووانایـان دابـوو لـە رووی سـوپای ئـێران دا جـەنگین و خۆیـان نـەدا بـە دەسـت ئێرانـەوە. دوای شـەڕی (قـاڕاوا) تـاکو رووخـانی کۆمـاری میللـی کوردسـتان هیـچ جـۆرە شـەڕێك لـە دژی ئـێران رووی نـەدا دیـارە ئەمـەش هـەر پـەیوەندی بـە سیاسـەتی شـورەویەوە هەیـە، ئـەگینا ئـەو هـێزەی لـە پێشـمەرگەکانی چـەکداری کـوردی ئـێرانی پێـك هـاتبوون و لـە شـاری مـەهاباد خرابوونـە ژێـر مەشـقەوە ئـەو هێزانـە بخرایەتـە کـار نـەك هـەر ئـەتووانرا شـارەکانی وەك سـەقزو بانـەو سەردەشـت کـە لـە بـن تـیری هـێزە چـەکدارەکانی بـارزانیدا بـوون واتـە هـەموو بارزانییـەکانی دەوروبـەری ئـەو سـێ شـارە لـە ژێـر ئـاگری گوللـەی بڕنـەوی کـورد دا بـوون، بـە چـاو بەرزاییـەکانی نـاو شـاری سـەقزو بانـەو سەردەشـت ئـەبینران و ئـەتووانرا بـە ئاسـانی ئـەو سـێ شـارە بگـیرێن و سـوپاو چـەکدارانی کـورد بڕژێنـە دەوروبـەری شـاری

سنەو شاری کەرمەشانو بەولاترەوە بەڵام کە سیاسەت لە گۆڕێدا بوو ئیتر چارەنووسی کورد بە دەست خۆیەوە نیە، با واش لە خۆی بکات، بەڵێ کەس نیە ئەوە نەسەلمێنێ کە دەرەبەگی کورد لەو سەردەمەدا دەست رۆیشتوو بوون، بەسەر جووتیارو وەرزێرەکانی کورد دا بەڵام ئەگەر ژمارەی ئاغاکان بگرینو بەراوردی کەین لەگەڵ زۆربەی زۆری خەڵکی رەشوڕووتی کورد دا، ئەوا هەمو ئاغایانی کورد هەر لە هیچەوە دیار نین لەگەڵ ئەوەشدا تاکو شورەویەکان خۆیان هاتبوون گرنگیان دابوو بە ئاغایانو سەرۆك عەشیرەتەکان بۆ سەلماندنی ئەم خاڵە با دوور نەچین ئەو دوو وەفدە ناو بەرین کە شورەویەکان خۆیان بانگیان کردبوون بۆ باکۆ بەر لە دامەزراندنی کۆماری میللی کوردستان ئەو دوو وەفدە لە ئاغاو دەرەبەگ و چەند شێخ ومەلایەك بەولاوە کورە جوتیارێکیان لە ناواندا نەبوو دیارە کەرەسەی کاروباری تێکوشان لەو سەردەمەدا بەلای شورەویشەوە هەر ئەوەبووئەبێ لا لە ئاغایانودەرەبەگ و سەرۆك عەشیرەتانو پیاوی ناوداری ئایینی بدرێتەوە هەر لەو خەڵکەی کە هەیە کەرەسەی تێکۆشانو ماف داوا کردن دروست بکرێ بەڵام ئەوە بوو لەکوردستان دەستی بێگانە بە دزیەوە لە کاردا بوو تەراتێنی بە بەرژەوەندی کورد ئەکرد بەڵام سیاسەتی شورەوی بە کەڵکی خۆشی نەهاتو ئەتووانرێت ئەو سیاسەتە بەسیاسەتێکی چەوتدا بنرێت تاکو بۆ خودی شورەوی ئەگینا منو ئەم و ئەو

هەر خۆ ماندووبوونێك بكێشین بەوەی ئەوان لە ترسی هەڵگیرساندنی جەنگێکی جیهانی تر ناچار بوون وا لەگەڵ کورد و ئازەریدا بجوولێنەوە تەنیا قسەی رووتەو قسەی رووتیش ناچێتە گیرفانی کەسەوە چوونکە شورەوی زۆر چاك ئەیزانی نە ئەزاریەکانو نە کوردیش هێشتا کەرەسەیەك نین بۆ کۆمۆنیستی دەست بدەن، کورد دەوڵەت بێ لە تەنیشتیانەوە یان ئێرانی شاهنشاهی دەوڵەت بێ هیچ چیاوازیەك ناکات لای شورەوی یەکان هەرگیز شورەوی لەو ناوچانەدا کە خاکی کوردەو داگیرکەرانی کورستان رێگا نادەن کورد ئازادانە لە خاکی خۆیدا بژی.هەرگیز شورەوی نایەت رابەرانی ئەو دەوڵەتانە بە هیچ بگرێو بێت بۆ خاتری چاوی جوانی کوردان لا لە کورد بکاتەوەو بەرگری لە مافی کورد بکا، بە مافی ژیانەوە بە ئازادی لە خاکی کوردستان دا، ئەو خاکەی کورد پشتاو پشت پارستویەتی تاکو ئەمڕۆکە پارستنو بژاری بە ئەستۆی نەوەی کوردی ئەمڕۆی کوردەوەیە نەك بە ئەستۆی بێگانەکانەوە ئیتر هەر بێگانەیەك بگرین دوور بێ یان نزیك هەمیشە باوكو باپیرانی نەوەی کورد ووتویانە: ئەوەی بکا بێگانە پەرستی ئاخیری خۆی دێنێ نوشستی، بۆیە ئازادیو سەرفرازی کوردو کوردستان ئەرکێکە لە ئەستۆی نەوەی کورد خۆیو گەلی کورد لە وولاتە دابەش کراوەکەیدا لەو کاتەوە کە ئینگلیزو فەرەنسیەکان لە دوای شەڕی یەکەمی جیهانیەوە چۆن هاتن خاکی کوردییان دابەش کرد، بەسەر سوریاو عێراقو ئێرانو

تورکیادا تاکو ئێستاش کوردستانی نەوەی کورد هەروەکو ئەو کاتە ماوەتەوەو کوردیش بابە خولییەتی بە دەوری خۆیدا ئەسورێتەوە هەموو ڕێگەیەکی چەوتی تاقی کردەوە بەلأم هەر لە شوێنی خۆیدا چەقیوەو هەنگاوێك نەچۆتە پێشەوە کورد لە هەر سێ بەشە سەرەکیەکەی کوردستان دا واتە عێراق و ئێران و تورکیادا، هەروەك کاتی پەیمانی سەعدئاباد هەموو دەمێك دوژمنانی نزیکن لەوەی گەڵە کۆمەکەی قڕ کردنیان لێ بکەن، تاکو ئێستاش هەر ڕێگەو بیروباوڕێکیان لە تاقی کردنەوەی خۆیاندا لە چاوی خۆیان دیویانەو ئەی بینن، نەیگەیاندونەتە ئازادی و سەرفرازی کە م میللەت هەیە وەك کورد هەمیشە ئامادە بێ بۆ تێکۆشان لە پێناوی مافی ژیانی ڕەوای خۆیدا، ئەو هەمو قوربانیانەی لە ماوەی سەد ساڵی ڕابردوودا داوێتی لە قوربانی گەلێ میللەتانی تری جیهان زیاترە بەلأم هێشتا هەر لە شوێنی خۆیەتی و هیچی بە هیچ نەکردوەو سنوورەکانی وولأتی خۆی لەسەر کلۆم و داخراوە کەس ماڵەو ماڵی بۆ ناکرێ لە ترسی گرتن و کوشتنی ئەو داگیرکەرانەی کە بە ڕاست و چەپدا کورد دائەپلۆسن و لە کەس ناترسن و کەسێك نیە دەستیان بگرێ و پێیان بڵێ: ئێوە بە ناڕەوا کورد قڕ ئەکەن، کەس نیە پێیان بلێ تاکو کەی کورد کوشتن؟! تاکو کەی ئازارو ئەشکەنجەو زیندان و بەندیخانە بۆیە ئەڵێم کورد لە تێکۆشاندا لە هیچی کەم نیە بۆیە هەموو کاتێك نەك زۆر بەڵکو ژمارەیەك کورد هەرچیەك بێت، بیروباوەڕی ئەتوانێ بە ئاسانی کورد بە

دوای خۆی خاتو بیان بات لەو شاخو چیا سەختانەی کورد دا بە کوشتنیان بدا بەلام ناتووانن کورد بگەیەنن بە ئاواتو هیوای دێرینەی خۆی، هیوای ئەوەی کە هەموو کورد لە کوردستانی باكو باپیرانی خۆیدا ئازادو سەرفراز بژی گەیشتن بەو ئامانجە گرنگە پێویستی بە ڕێگەیەکە راستو رەوان کە رابەرانی کورد بە بیروباوەڕێك ڕێگای راستی خۆیان بدۆزنەوە، ڕێگایەك راستو رەوان روونـاكو رۆشەن تاكو هەرگیز ساتمە نەکاوخەڵکی کورد بگات بە ئاواتو هیوای دێرینەی ساڵەهای ساڵی ئەگینا بەو ڕێگانەدا کە تاکو ئێستا گیراون کورد ناگاتە هیچ مەنزڵێكو هەرگیز ئاسودەیی بە خۆیەوە نابینێ هەر کردەی کورد ئەبێو بردەی شەیتان هەر دوژمنانی کورد لەسەر ڕێگای چەوتو چەوێلێك تاکو ئێستا گیراوە هەروەکو خۆیان ئەڵەوەڕێنو بە ژیانی خۆیان درێژە ئەدەن، زۆرجار گومان لەوەدا نەماوەو نامێنێ کە ئیتر کورد ئازاد ئەبێو سەرفراز ئەژی، کەچی کورد کاتێك بە خۆی ئەزانێت گەڕاوەتەوە سالانی بەر لە راپەڕینو شۆڕشەکانی سەر لەنوێ وەك هەمان جاری پێشوو بە هەمان ڕێگەی تاریکو نوتەکدا ئەبرێتەوەو دیسان وەك کۆپانەکەی دەجاڵ هیچ بە هیچ نەکراوەو هەموو شتێك بۆ هەڵوەشانەوە ئەشێ و دەست ئەدا بە داخەوە ڕێگای روونـاكو رۆشەن لە کورد کراوە بە تاریکستان کە هەرگیز چاو چاو نەبینێ ئەگینا تاکو کەی ڕێگا بڕینو نەگەیشتن بە هیچ! رزگاری گەلان هەر کامێکیان بگرین چەند ساڵێکی بەس بووە تاکو بگات

بە هەموو ئاواتەکانی کەچی سەد ساڵی رەبەق هێشتا کەمە تاکو ئێمەی کورد لە هەڵەکانمان بگەین، ئەوەتا هەر وولاتێك کە کوردی تیا بژی، ئەوەی نەکرابێ بە کوردی ئەکاو کوردیش ئەم دیوو ئەو دیوی سنوورێك کە بۆی کێشراوە ئەگەیەنێتە زیندان‌و گرتن‌و کوشتن لە ساڵی1957ی زایینی ئەم هۆنراوەیەم ووتوە تاکو ئێستاش کورد چۆن ئەو کاتە ژیاوە ئێستاش هەروا ئەژی :

ئەو نیشتمانەی ئێمە

ئەو نیشتمانەی ئێمە وولاتێکی بەرینە
بەهەشتێکی ساکاری هەتا بڵێی رەنگینە
بە زوقم‌و بەفروباران تێر ئاو بووە دەرو دەشت
بۆیە گوڵاڵە گەش‌و بۆن خۆش‌و رەنگ شیرینە
نێرگس لەناو گوڵاندا هەناسەی وەکو عەبیرە
لاڵەو وەنەوشەو بەیبوون تێکەڵ سمڵ‌و نەسرینە
ئەو رەنگە دڵگیرانە لەسەر تەختی سەوزەگیا
بەرگی بووکی قەشەنگی ناسك‌و نازەنینە
دڵم بۆیە بە جارێ تەمی پەژارە گرتی
بەو بەهارە شیرینە گوڵ دەم بە پێکەنینە
گوڵشەن پارچە پارچەیە دەورەیان پەرژین کراوە
خۆشمان کۆیلەو ئاوارە چۆن رەوایە ئەو ژینە
هەر کورد ماوە بە تەنیا ژێر دەستی ئەم‌و ئەو بێ

بێبەش لە ژین و مافی ڕەوای ئەم سەرزەمینە
گەلان یەك بە دوای یەکا ئازادو سەربەخۆ بوون
هەرکەس لە خاکی خۆیا لەسەر تەخت و نگینە
ڕاستە کەوا ڕژێمی سەرمایەداری ئەمڕۆ
هەرەس بردەو ڕزیوە گشت لای لەسەر لەقینە
بە خشینەوەی ئازادی درۆیە لەم جیهانە
ئازادی و سەرفرازی تەنیا بە خوێن کڕینە
بە ڕیش و پرچ و چەنە کورد ناگاتە ئامانجی
کۆشش قورتاری ئەکا لەم یەکتر دابڕینە
ژیانی سەرفرازی و ئازادی ئەو وولاتە
گومانی تیا نەماوە بە شۆڕش و تەقینە

ئەو هۆنراوەیەی سەرەوە کە سالی 1957ی زایینی وتراوە کە تاکو ئەوساڵە دەوڵەتانی عێراق و ئێران و تورکیە کە داگیرکەرانی کوردستانن نەتەوەی کورد تاکو ئەو ساڵە نەك هیچ جۆرە مافێکی ڕەوای نەتەوەیی خۆیان نەبوو بەڵکو گەلی کورد لە هەموو گەلانی تر زیاتر هەستی کردبوو کە پەیمانی بەغدا بەر لەوەی دروست کردنی بەرەیەك بێ لەگەڵ ئینگلیزو ئەمەریکادا لە دژی شورەوی کورد ئەو پەیمان و بەرەیەی بە گەورەترین داوێك و کۆسپێك دائەنا بۆ سەرکوت کردنی ڕاپەڕین و شۆڕشی

کورد له پێناوی ئازادیو سەرفرازیدا کەچی دوای رووخانی پەیمانی بەغدا له ساڵی 1958ی زایینی بەرووداني شۆڕشی گەلاوێژی سەربازیی عێراقی بە سەرۆکایەتی عبدالکریم قاسمو رووخانی رژێمی مەلیکی لە عێراقدا کە بۆ یەکەم جار لەسەر کاغەز دانیان نا بەوەی عێراق وولاتی عەرەب و کوردەو ئەو دوو نەتەوەیە هاوبەشن لە نیشتمانی عێراقدا بەلام لە راستیدا نەتەوەی کوردی عێراقی بە مافە نەتەوەیەکانی خۆی نەگەیشت، لەو سەردەمەوە تاکو ئێستا گەلێك ئاڵوگۆڕ لە عێراقو ئێران و تورکیادا روویدا، ئەو سێ رژێمە گەلێك هەژارانی ناوخۆیان تیا پەیدا بوو، گەلی کوردیش لە هەر سێ پارچە سەرەکیەکەی کوردستان دا دووچاری گەلێك کێشەی خوێناوی بوو بەلام تاکو ئێستا هەر بە دەوری خۆیدا ئەخولیتەوەو هیچ لەو هەموو تووانا و قوربانیانە شێن نەبووە هۆی هەرە گەورەی تێکشکانی راپەرینو شۆڕشەکانی سەد ساڵەی بەر لە ئێستا خوبەستنەوە بە دوژمنانی کوردەوە بووە جا ئەو بێگانانە هەر ئەوان بن کە لەبن دەستی خۆمانەوە یان بێگانە دوورەکانی خاوەن دەستەلاتو خاوەن بەرژەوەندی لە کوردستان وولاتانی دەوروبەری کوردستان دا هۆیەکی تری تێکشکانی راپەرینو شۆڕشەکانی کوردی ئەو بیروباوەڕە چەوتانەیە تێکەلاو بە بیروباوەڕی کوردایەتی کراوە، کە هەرگیز لەناو جەرگەی بیروباروەڕی کوردایەتی خۆیەوە دانەکەوتووە هەموو رێگەیەکی توندوتیژیش گیراوەتە بەر تاکو بە خورتی بەسەر کوردیدا

بچەسپێنن تاکو ئێستا هیچی لێ شین نەبووە، بیروباوەڕی کوردایەتی بەتەنیا لەوانەیە تاکو رادەیەك دوژمنانی کوردیش نەوێرن لە روویدا بوەستن بەوەی لە کەس نەخوازراوە بەڵام هەر بیروباوەڕێك بهێنرێتە ناو ناوانەوە کە خاوەن بیروباوەڕەکان خۆیان ناوێرن راستەوخۆ بە نەتەوەی کورد بڵێن ئێمە چین و چیمان ئەوێ، ناچارن خۆیان داپۆشن و بەو نیازەی کە سەرکەوتن ئەو کاتە خۆیان بێنە وێزەی کورد و بە خورتی بیان هێننە سەر ئەو بیروباوەڕەی کە خۆیان پێوە بەستۆتەوە ئەگەر وا دانێین کە بیروباوەڕ وەکو تۆو وایە هەر جۆرە تۆیەك لە زەوی تایبەتیدا شین ئەبێ مەرەزە هەرگیز لە جێگای رەقەن و بێ ئاودا شین نابێ چوونکە برنج پێویستی زۆری بە ئاو هەیە هەروەها توتن لە زۆر شوێنا نایەتە بەرهەم چوونکە پێویستی بە ئاوی ساردی کانیاو هەیە هێندێ بیروباوەڕ کە خۆیان لە خۆیاندا کرچ و کاڵن نەتەوەی کورد تاکو ئێستا لای لێ نەکردۆتەوە، هەڵگری ئەو بیروباوەڕانە کە تاکو ئێستاش ناوێرن بە زەقی بڵێن ئێمە هەڵگری ئەم بیروباوەڕانەیەن، ناچارن پەنا ببەنە بەر خۆشاردنەوەو خۆ داپۆشین لەناو زۆربەی زۆری گەلی کورد دا وەك نەتوانراوە ناشتوانرێ لە دوا رۆژیشدا ئەو بیروباوەڕانە بە خورتی بەسەر گەلی کورددا ساغ بکەنەوەو لە دڵ و دەروونی کوردەواریا جێگای بۆ بکەنەوە بیروباوەڕێك کاری کردەوەو کار ئەکاتە سەر کوردەواری کە لەناخی خۆیەوە هەڵقوولا بێ بیروباوەڕێك دەروون و مێشك روونـاك بکاتەوە گەلی کورد بە

ڕێگایەکی ڕووناک‌و ڕۆشەندا بەرێ تاکو ساتمە نەکات‌و بگاتە قۆناغ‌و مەنزڵ.

<u>تێبینی:</u>

لە ڕۆژی 21ی مارتی ساڵی 1947ی زایینی‌دا لە گۆڕەپانی چوارچرای شاری مەهاباد دا پێشەوا قازی محەمەدو هەڤاڵەکانی لە سێدارە دران،

ئەم باسە لێرەدا تەواو بوو.

(عولە)

ڕۆژی: 1987/1/1ی زایینی

پاشكۆ

شەوی10ی مانگی (3)ی1987ی زایینی برادەرێكی ئاوارەی كوردم ژمارەیەكی لە پەرتووكی كۆماری میللی كوردستان بە دەست گەیاندم ئەو پەرتووكە پڕە لە زانیاری مێژوویی بە بەڵگەوە دەربارەی ئەو سەردەمە مێژووییەی منیش پەرتووكێكم دەربارەی ئامادە كردبوو بەلاّم بەوەی درەنگ گەیشتە دەستم نەتوانرا بە تەواوی كەڵكی لێ وەربگیرێ لەگەڵ ئەوەشدا لە رووی وەفاو پێزانینەوە ئەبێ بڵێم كە ئەو تێبینییەی لە كۆتایی نووسینەكەمدا قوتم كردۆتەوە لەو كتێبەم وەرگرتوە كە ئەویش دەربارەی رۆژی لە سێدارە دانی پێشەوا قازی‌و براو برازاكەیەتی كە لە رۆژی 10ی مانگی مارتی ساڵی 1947ی زایینیدا رژێمی داگیركەری شاهنشاهی لە ئێران دا ئەنجامیان دا لە گۆڕەپانی چوارچرای شاری مەهابادا، لەبەر ئەوەی ئەو رۆژەم لە یادا نەما بوو، هیچ جۆرە چاپەمەنییەكی ئەوتۆم لەبەر دەستا نەبوو، بازمدا بەسەریدا ئەوەندە هەیە بە ناچاری پەنام بردۆتە بەر ئەوەی بیبەستمەوە بەو رۆژانەوە كە هێشتا كێشەو بەیەكدادانی بارزانی‌یەكان تەواو نەبوو بوو، لە ناوچەكانی

دەوروبەری شاری شنۆ. لەو رۆژەدا بوو کە فڕۆکەکانی ئێرانی بەسەر ناوچەکانی کە هێشتا بە دەست بارزانییەکانەوە بوو پەیتا پەیتا ئەهاتنو ئەگەڕان لە بریتی بۆمباو دەستڕێژ کردن بەیاننامەی لە سێدارەدانی ئەو سێ رۆڵەیەی نەتەوەی کوردی بلاو ئەکردەوە، ئەمە لە لایەك لە لایەکی ترەوە بۆ یەکەم جارە دەقی ئەو پەیمانە دوو قۆڵیەی لە نێوان قەوام ئەلسەڵتەنەو بالیۆزی سۆڤیەتی بەستراوە دەربارەی دانی ئیمتیازی نەتی ژووروی بە شورەوی کە بێگومان من لە لاپەڕەکانی سەرەتای ئەم پەرتووکەمدا ئیشارەتم بەو پەیمانە کردبوو، گەلێك شتم دەربارەی بە بیستن بیستبوو کەمێکیشم بە نووسین دیبوو بەلام هەرگیز نە بە کوردیو نە بە فارسی دەقی ئەو پەیمانەم نەدیبوو بۆیە بەلامەوە زۆر گرنگ بوو کە هیچ نەبێ بیکەم بە پاشکۆیەك بۆ نووسینەکەم تاکو هاوزمانانی کورد لە دەربەدەرانو ئاوارەکان کەڵکی لێ وەربگرن ئیتر دەقی ئەو رێکەوتنامەیە وەك چۆن لەو پەرتووکەدا هاتووە بە نووسین لەم پەرتووکەدا ئەنووسمەوە ئەمەش دەقی تەواوی ئەو پەیماننامەیە:

دەقی پەیمانی نەوت لە نێوان ئێران و روسیا لە ساڵی 1946

هەردوو دەوڵەتی یەکێتی سۆڤیەت و ئێران رێکەوتن بۆ دامەزراندنی کۆمپانیای نەوتی روسی و ئێرانی لە ئێراندا دەوڵەتی یەکێتی گەلی سۆڤیەت لە لایەك و دەوڵەتی خاوەنشکۆ شاهنشاهی ئێران لە لای دووەم هەردوولا بە دۆستانە لەسەر ئەوە پێك هاتن کە هاوکاری ئابووری هەبێت لە نێوان هەردوو دەوڵەتدا هەر یەکێکیان یارمەتی ئەویتریان بدات هەردوو دەوڵەتەکە بە پێی ئەو دوو نامەیەی لە بەینی سەرەك وەزیرانی ئێران و سەفیری روسیا لە تاران ئاڵوگۆڕ کران لە تاران لە 4ی نیسان ساڵی 1946دا دامەزراندبوون بەو پێیەی سەرەوە ئەم مسودەی رێکەوتنەی خوارەوە دانرا بۆ دامەزراندنی کۆمپانیای هاوبەشی نەوتی ئێرانی روسی لەبەر ئەوە هەر دەوڵەتێك نوێنەری خۆی دەست نیشان کرد بۆ دانانی ئەم مادانەی خوارەوە:

لەبری دەوڵەتی روسیا	لەبری دەوڵەتی ئێران
ساوچیکۆف	قەوام ئەلسەڵتەنە
سەفیری یەکێتی سۆڤیەت لە تاران	سەرەک وەزیرانی ئێران

<u>ماددەی یەکەم:</u>

هەردوولا لە تاران پێک هاتن بۆ دورست کردنی کۆمپانیایەکی هابەشی نەوت بەناوی کۆمپانیای نەوتی رووسیو ئێرانی کە دەوڵەتی ئێران مافی گەڕان ئەدات پێی بۆ دۆزینەوەی نەوتو دەرهێنانی وە دەستگیر بوونی نەوتو ئەو شتانەی تر کە لێی دەرئەهێنرێ لەو زەویانەی بەشی یەکەمی مادەی دووەمی ئەم پەیمانە دیاری ئەکات هەروەها مافی فرۆشتنو گواستنەوەی نەوتو هەموو ئەو مادانەی لێی دەرئەهێنرێت لە ئێرانو دەرەوەی ئێران ئەدات بە رووسیا دامەزرێنەری کۆمپانیاکان ئەمانەن:

<u>لایەنی یەکەم:</u>

وەزارەتی دەوڵەتی یەکێتی سۆڤیەت کە ئیشی دەرهێنانی نەوتو پەترۆڵە بەناوی نەوتی ستالینەوە وە کۆمپانیای گشتی یەکێتی سۆڤیەت کە ناوی کۆمپانیای ناردنە دەرەوەی نەوتیسۆڤیەتە.

لای دووەم:

دەوڵـەتی ئـێران

بـە پێـی ئـەم پەیمانـە لـە مـاوەی سـێ مـانگدا کۆمپانیاکـە دائەمـەزرێت لـە دوای ئـەوەی هـەردوو دەوڵـەت ئیمـزای دەکـەن ئەکەوێتـە کـار،

مـاددەی دووەم:

سـنووری ئیمتیـازی کۆمپانیـا سـنووری ئـەو نەخشـەیەیە کـە لەگـەڵ ئـەم پەیمانـە دایـەو بەشـێکی جیانەبوەوەیـە لـە پەیمانەکـە ئـەبێت دەوڵـەتی ئـێران پـەیمان بـدات کـە زەویـەکانی رۆژئـاوای ئازربایجـان کـە لـە خـەتی لەیـەکدانی سـنووری رووسـیای سۆڤیەتو تورکیـاو ئێرانـەو درێـژ ئەبێتـەوە بـۆ خـواروو بـە قـەراغی گۆمـی رەزائیـە (ورمـێ) تـا زەوی ناوچـەی نێـوان هـەردوو ئـاو (میـاندواو)وەکـو لـە نەخشـەی نـاوبراودا وێنـەی کێشـراوە، لـەو شـوێنە دیـاری کـراوەدا هیـچ ئیمتیـازێك نـەدرێت بـە هیـچ کۆمپانیایـەکی بێگانـە یـا ئـێرانی و بێگانـە یـا کۆمپانیایەکیهاوبەشـی ئـێرانیو بێگانـە، هـەروەها کـەڵکیش لـە سـەرمایەی بێگانـە وەرنـەگیرێت.

وە لـە مـاوەی دە سـاڵی یەکـەمی جێبـەجێ کردنـی ئـەم پەیمانـەدا کۆمپانیـا لـە زەوی بەشـی یەکـەمدا بـە شـوێن نـەوتدا ئەگـەڕێت و ئـەو زەویانـەی بـۆ ئیشو کـاری نـەوت دەرهێنـان و پاککردنـەوەی پێویسـت بێـت هـەڵ ئـەبژێرێت هـەروەها هـەر پارچـە زەویـەك کۆمپانیـا پێویسـتی بێـت بـۆ دامـەزراندنی دەسـتگاکان و ئیشو کـاری هـەڵی ئـەبژێرێت و ئەگـەر هـاتوو ئـەو زەویـە

هەڵ+بژێردراوانە موڵكی دەوڵەت نەبوون ئەوا كۆمپانیا نرخەكانی ئەدات بە خاوەنەكەی بە پێی ئەو نرخەی دەوڵەت دیاری كردوە ئیتر بە دانی ئەو نرخانە زەویەكان ئەبنە موڵكی كۆمپانیا.

<u>ماددەی سێیەم:</u>

1)سەرمایەی كۆمپانیا بە پێی رێكەوتنی هەردوولای هاوپەیمان ئەبێت لە 25 ساڵی یەكەمدا بەشی ئێران لە 49٪ی سەهمەكان ئەبێتو لە 51٪ی هی روسیا ئەبێت، و لە (25) ساڵی دووەمدا وەكو یەك هەریەكە لە 50٪ی سەهمی ئەبێت.

2)سەرمایەی دانراوی هاوبەشان (ودائع المساهمين) لە كۆمپانیاكەدا بەم جۆرە ئەبێت:

<u>هی ئێران</u> : ئەو زەویانەی ئەبێت كە لە ماددەی دووەمدا دەست نیشان كراوە پاش تەواو بوونی ئیشوكاری تەكنیكیو هەڵكەندنی بیری نەوتو بە دەست هێنانی نەوتی بەكەڵك .

<u>هی رووسیا</u>: هەموو سەرفو مەعاشی فەرمانبەران و كرێكاران ئەبێت لەگەڵ هەر شتێكی كە دۆزینەوەو دەرهێنانی نەوتو بەرهەمەكانی نەوت پێویستی بێت وە هەر پێویستیەكی تریشی.

<u>ماددەی چوارەم:</u>

پوختەی قازانج بە پێی سەهمی هەر لایەك دابەش ئەكرێت.

مـاددەی پێنجـەم:

دەوڵـەتی ئـێران لێپرسـراوە لـە پارێزگـاری کـردنو تـەئمین کردنـی کۆمپانیـا و بیرەنـانو هـەموو دامـەزراوەکانی کۆمپانیـا بـە هۆی هێزی پۆلیسـی نـاوخۆو هـی ترەوە.

مـاددەی شەشـەم:

کۆمپانیـا بـۆی هەیـە هـەموو پێویسـتی ئـەو ئـامرازو کەرەسـەی خـاوو هـەر شـتێکی تـر و هـەموو مـەوادو ئـامرازو دەرمـانو پێویسـتی پاراسـتنی تەندروسـتی گشـتی لـە دەرەوە بـهێنێت، بـەبێ دانو بـاجو بـاجی گومـرگ و رەسمـی شـت هێنـان، هـەروەها بـۆ کۆمپانیا هەیـە نـەوتو بەرهـەمی دەسـتگاکانی نـەوت بنێرێتـە دەرەوە بـێ ئـەوەی رەسمـی گومـرگ و زەریبـە بـدات، و رووسـیا و ویلایەتـەکانی یـەکێتی سـۆڤیەت ئـەبێت لـە پێـش هـەموو کرێکارێکی تـردا بن، لـە جیهاندا.

مـاددەی حەوتـەم:

دەوڵـەتی ئـێران کۆمپانیـا عـەفو دەکـات لـە هـەموو بـاجو رەسمو زەریبـەی دەخڵو هـەموو بـاجێکی مـاڵی تـر.

مـاددەی نۆیـەم:

پـاش تـەواو بوونـی مـاوەی ئـەو پەیمانـە ئێران بـۆی هەیـە هـەموو سـەهمەکانی رووسـیا بکڕێتـەوە ئەگـەر ویستیشـی ئـەتووانی مـاوەی پەیمانەکـە درێـژ بکاتـەوە بـە رەزامـەندی هـەردوولا.

ماددەی دەیەم: هەر بە ئیمزا کردن و سەلماندنی ئیمزا لە لایەن ئەنجوومەنەوە پەیمانەکە جیبەجێ ئەکریت.
ئەم پەیمانە لە تاران بە دوو نووسخە نووسراوە یەکەمیان بە زمانی رووسی و دووەمیان بە زمانی ئیرانی، هەردوو نوسخەکە وەکو یەکە لە رووی باوەر پیکردنەوە.

((دەقی ئەو پەیمانە لیرەدا تەواو بوو))

تیبینی:

لەوانەیە خوینەری بەریز وەکو من لە خویندنەوەی دەقی ئەم پەیمانەدا سەرنجی ئەوە بدات و بلیت کە ئەمە (دەقی تەواوی ئەو پەیمانە بێ) ئەی بۆچی لە ماددەی حەوتەمەوە باز دراوە بۆ ماددەی نۆیەم، ئەی ماددەی هەشتەم بۆ کوێ چووە؟!

جەنەڕاڵ مستەفا بارزانی

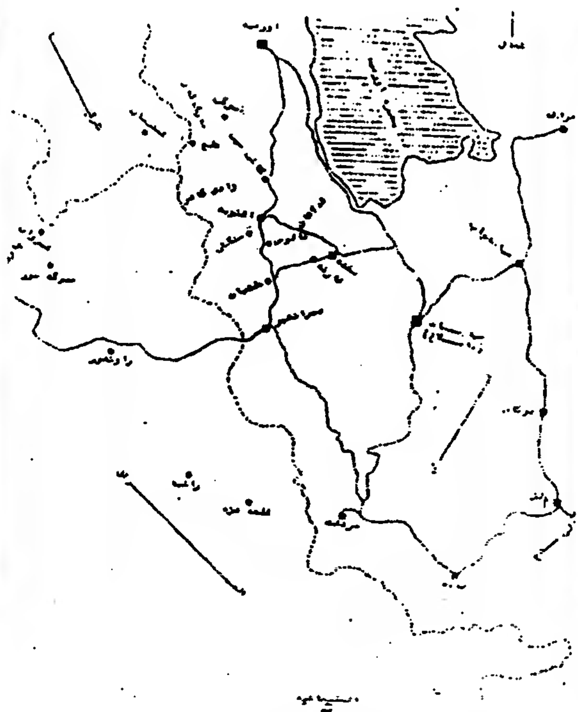
مەهاباد/1946

پێشەوا قازی موحەمەد سەرۆکی کۆماری میللی کوردستان

کابینەی کۆماری میللی کوردستان لە مەهاباد

نەخشەیەك ئەو شەڕانەی کە لە ناوچەی (نەغەدە-
تەرگەوەڕ-مەرگەوەڕ) لە پارێزگای ورمێ روون
ئەکاتەوە.

ناوەرۆک

له بلاوکراوه‌کانی بزاف

تا ئێستا بزافی ڕۆشنبیرانی نوێخواز وێڕای چەندین کۆڕو سیمیناری ڕۆشنبیری، ئەم کتێبانەی خوارەوەی بە چاپ گەیاندوون.

1-دامەزراندن و نەفراندن وپێشڕەوێک..............مەحمود زامدار
2-چیرۆکەکانی کریلۆف...................و. عەزیز گەردی
3-شتەکان(کورتە چیرۆک.........................ڕەسول بەختیار
4-بەدوا داچوون و ڕەخنە لە کتێبی ڕۆژنامەنووسی کوردی لە دوای ڕاپەڕین..................................محەمەد خدر مەولوود
5-چەند وردە یادێکی مەیبو (چیرۆک)....عەبدوڵڵا خدر مەولوود
6-مەرگی بازنەیی (نۆڤلێت) ....سابیر ڕەشید
7-بیرەوەریەکانی ڕۆژمێرێکی شەکەت(شیعر)..چنار ناسیق حەسەن
8-ئەو تابلۆیانەی لە پێش چاوم ون نابن چیرۆک..جەمال کردستۆری
9-زایەڵەی ڕەنگەکان (شیعر).....................شوان سەرابی
10-کوندو شارۆچکە کوردییەکانی عیراقی ئێستا......و. عزیز گەردی
11- هەناسە شووشەییەکان (شیعر)............عبدالرحمن بێلاف
12-ساڵێک بوو کورد...(بیرەوەری).......................عولە

ئەو چاپکراوانەی بەرێوەن

لە پێناو بایەخدانی زیاتر بە بەرهەمی نوێو دەقی داهێنەرانەی لاوانو وەرگێرانی هەندێك لە شاكارەكانی دونیاو، لێكۆڵینەوەی تازەگەری بوارەكانی ئەدەبو رۆشنبیری كوردیمان، بزاڤی رۆشنبیرانی نوێخوازْ بە هاوكاریو پشتیوانی دڵسۆزان بەتەمایە ئەم بەرهەمانەش بە چاپ بگەیەنێ.

1-بەتاڵ بوون لە زەمەن (شیعر)..........توسامە حوسێن
2-بەهاری رەش (رۆمان) ....احمد محمد اسماعیل
3-نزیك بونەوە لە دەق (لێكۆڵینەوە لە شیعری كلاسیكیو تازەی كوردی..............محەمەد خدر مەولوود
4-بەد كۆران (نۆڤلێت)نووسینی كافكا.......و.جەلیل كاكە وەیس
5-قیامەت (نۆڤلێت) ....كەریم دەشتی
6-چەند دەنگێ لە كوردستانی ئێرانەوە (لێكۆڵینەوە-دەق)..............................محەمەد خدر مەولوود
7-خەوننامە ....مەولوود قادر بێخاڵی
8-جانتایەك پڕ لە بەتاڵی (شیعر)......................حەمە عەباس
9-پەندی كوردی بەرگی چوارەم...........عومەر شێخەڵا دەشتەكی
10-صلاح الدینی ئەیوبی ئەرمەنی نیەو زەرزاریو رەوەندی (دوین)ی هەولێری كوردستانی عێراقە..............عبدالخالق سەرسام
11-چەند بابەتێكی رۆژنامەوانی ....محەمەد سەعید كوردە
12-راگەیاندنی نوێ.....................رەسوڵ بەختیار
13-اربل اربخا...........................عبدالخالق سەرسام